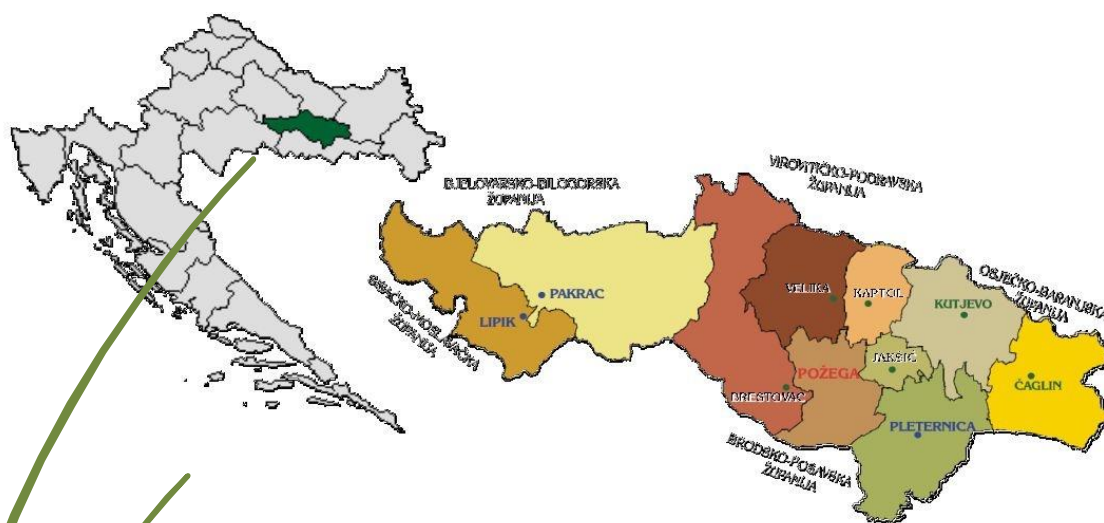

Plan razvoja Požeško-slavonske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine

PRILOG 2: OSNOVNA ANALIZA

Požega, prosinac 2021.

GLAVNI SUDIONICI U IZRADI OSNOVNE ANALIZE

POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA

Glavni županijski tim

1. Antonija Jozić, županica PSŽ
2. Ferdinand Troha, zamjenik županice
3. Željko Obradović, tajnik Skupštine PSŽ
4. Damir Jakoubek, pročelnik – Upravni odjel za proračun i financije PSŽ

Nositelj izrade Plana razvoja PSŽ 2021.–2027.

Upravni odjel za gospodarstvo i graditeljstvo
Požeško-slavonske županije
Branka Kuba, pročelnica

**REGIONALNI KOORDINATOR
RAZVOJA PSŽ**

Izrađivač Plana razvoja PSŽ 2021. – 2027.

Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije
Kordinacijski tim:
Senka Horvat, ravnateljica
Zdenko Kolarić, koordinator izrade PR PSŽ za razdoblje 2021. – 2027.
Anton Devčić, zamjenik ravnateljice
Stjepan Jakopović, stručni voditelj za strateško planiranje
Antonija Šutić, suradnik za razvojne programe

Korištene kratice

AP	Akcijski plan
CBC	Cross Border Cooperation – Prekogranična suradnja
CNC	Computer Numerical Control – Računalno numeričko upravljanje
DP	Distributivno područje
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EM	Ekološka mreža
EP	Eksploatacijsko polje
ESI	Europski strukturni i investicijski fondovi
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
FR	Funkcionalna regija
HAOP	Hrvatska agencija za okoliš i prirodu
HC	Hrvatske ceste
HCR	Hrvatski centar za razminiranje
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HŠ	Hrvatske šume
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
ICT/IKT	Informacijske i komunikacijske tehnologije
IRMO	Institut za razvoj i međunarodne odnose
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa (skupina)
LMR	Laka mentalna retardacija
LPZ	Lokalno partnerstvo za zapošljavanje
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU
MSP	Malo i srednje poduzetništvo; Minski sumnjiva područja
MZO	Ministarstvo znanosti i obrazovanja
MZOE	Ministarstvo zaštite okoliša i energetike
NATURA	Područja ekološke mreže u Republici Hrvatskoj
OCD	Organizacije civilnog društva
OPG	Obiteljska poljoprivredna gospodarstva
OŽB	Opća županijska bolnica
P1	Osobito vrijedno obradivo poljoprivredno zemljište
P2	Vrijedno poljoprivredno zemljište
PP PSŽ	Prostorni plan Požeško-slavonske županije
PRR RH	Program ruralnog razvoja RH 2014. – 2020.
PSŽ	Požeško-slavonska županija
PŠ	Područna škola
PUR	Program ukupnog razvoja grada/općine
PV/PO	Partnersko vijeće/Partnerski odbor
RH	Republika Hrvatska
RRA PSŽ	Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije
SPR RH	Strategija prometnog razvoja RH za razdoblje od 2014. do 2030.
SPUO	Strateška procjena utjecaja na okoliš
SWOT	Analiza snaga, slabosti prilika i prijetnji
TZ	Turistička zajednica
UMR	Umjerena mentalna retardacija
UO PSŽ	Upravni odjel Požeško-slavonske županije
VUP	Veleučilište u Požegi
ŽRS PSŽ	Županijska razvojna strategija Požeško-slavonske županije
ZVZG	Zdravstveno veleučilište Zagreb

SADRŽAJ

1.	ANALIZA STANJA	7
1.1.	POLOŽAJ POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	7
1.1.1.	Osnovni podaci o položaju i prostoru	7
1.1.2.	Teritorijalno-upravni ustroj	8
1.1.3.	Potpomognuta područja i područja s razvojnim posebnostima	9
1.1.4.	Reljef, klima i geološka obilježja	11
1.1.5.	Poljoprivredno zemljište i šume	12
1.1.6.	Vode	12
1.1.7.	Mineralne sirovine	12
1.1.7.1.	Eksploatacija mineralno-termalnih voda	12
1.2.	DRUŠTVO	13
1.2.1.	Stanovništvo i ljudski resursi	13
1.2.1.1.	Broj stanovnika	13
1.2.1.2.	Gustoća naseljenosti	14
1.2.1.3.	Migracije stanovništva	14
1.2.1.4.	Struktura stanovništva po spolu i dobi	15
1.2.1.5.	Udio nacionalnih manjina u Požeško-slavonskoj županiji	16
1.2.1.6.	Kućanstva	16
1.2.1.7.	Stanovanje	17
1.2.2.	Zdravstvo i socijalna skrb	17
1.2.2.1.	Zdravlje i zdravstvena zaštita	17
1.2.2.2.	Socijalna skrb	20
1.2.3.	Odgoj, obrazovanje, kultura i sport	25
1.2.3.1.	Predškolski odgoj	25
1.2.3.2.	Osnovno školstvo	26
1.2.3.3.	Srednjoškolsko obrazovanje	28
1.2.3.4.	Visokoškolsko obrazovanje	30
1.2.3.5.	Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih	31
1.2.3.6.	Kultura	32
1.2.3.7.	Sport	34
1.2.4.	Civilno društvo	34
1.3.	GOSPODARSTVO	36
1.3.1.	Opća gospodarska situacija	36
1.3.2.	Bruto društveni proizvod i bruto društveni proizvod po stanovniku	36
1.3.3.	Tržište rada	37
1.3.3.1.	Zaposlenost	37
1.3.3.2.	Nezaposlenost	37
1.3.4.	Poslovno okruženje	39
1.3.4.1.	Poslovni subjekti	39
1.3.4.2.	Vanjsko-trgovinska razmjena	40
1.3.4.3.	Strana ulaganja	40
1.3.4.4.	Poslovna infrastruktura – poduzetničke zone	40
1.3.4.5.	Poslovna infrastruktura – poduzetničke potporne institucije	41
1.3.5.	Gospodarski subjekti	43
1.3.6.	Obrtništvo i djelatnosti slobodnih profesija	44
1.3.7.	Poljoprivreda	45
1.3.7.1.	Poljoprivredne površine	45
1.3.7.2.	Struktura poljoprivrednih gospodarstava	46
1.3.7.3.	Biljna proizvodnja, voćarstvo i vinogradarstvo	47
1.3.7.4.	Stočarska proizvodnja	48
1.3.8.	Uzgajalište vodenih organizama	50
1.3.9.	Pčelarstvo	50
1.3.10.	Šumarstvo	51
1.3.11.	Turizam i ruralni razvoj	52
1.3.12.	Lovstvo	53
1.3.13.	Slatkovodni ribolov	54
1.4.	STANJE U PROSTORU/OKOLIŠU	55
1.4.1.	Kvaliteta okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima	55
1.4.1.1.	Onečišćenje zraka	56
1.4.1.2.	Onečišćenje voda	57

Plan razvoja Požeško-slavonske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine
Osnovna analiza

1.4.1.3.	Izloženosti poplavama i zaštita od poplava	58
1.4.1.4.	Otpad.....	60
1.4.1.5.	Upravljanje okolišem	63
1.4.1.6.	Prirodna baština	63
1.4.2.	Primarna infrastruktura	65
1.4.2.1.	Sustav javne vodoopskrbe	65
1.4.2.2.	Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda	66
1.4.2.3.	Plinoopskrba	67
1.4.2.4.	Naftni sustav.....	67
1.4.2.5.	Elektroenergetika	67
1.4.3.	Prometna infrastruktura i internetska povezanost	69
1.4.3.1.	Cestovni promet	69
1.4.3.2.	Željeznički promet	70
1.4.3.3.	Zračni promet	70
1.4.3.4.	Pokrivenost širokopojasnom infrastrukturom.....	71
1.4.3.5.	Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu	72
1.5.	PROSTORNI RAZVOJ	74
1.5.1.	<i>Planiranje prostornog razvoja županije</i>	74
1.5.2.	<i>Procesi i pokazatelji stanja u prostoru</i>	74
1.5.3.	<i>Razvoj naselja i ruralnog prostora županije</i>	75
1.6.	INSTITUCIONALNI RAZVOJ	76
1.6.1.	<i>Ključni dionici i kvaliteta upravljanja razvojem</i>	76
1.6.2.	<i>Suradnja županija s ostalim dionicima u upravljanju razvojem</i>	77
1.6.2.1.	Suradnja županije s tijelima središnje državne razine	77
1.6.2.2.	Suradnja s jedinicama lokalne samouprave	78
1.6.3.	<i>Međunarodna suradnja</i>	78
1.6.4.	<i>Fiskalni kapaciteti i rezultati korištenja EU fondova</i>	78
1.7.	AKTIVNOSTI NA PROVEDBI ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE PSŽ DO KRAJA 2020. GODINE	84

Popis tablica

Tablica 1.	Nove statističke regije HR	8
Tablica 2.	Broj, ukupna površina i gustoća naselja u Požeško-slavonskoj županiji	8
Tablica 3.	Posebna područja u PSŽ	9
Tablica 4.	Procjena ukupnog stanovništva RH i PSŽ od 2014. do sredine 2019. godine.	13
Tablica 5.	Pregled gradova i općina u PSŽ	14
Tablica 6.	Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2019. godini u PSŽ u usporedbi s RH	15
Tablica 7.	Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave PSŽ 2008. – 2018. godine.....	15
Tablica 8.	Dobna struktura stanovništva RH i PSŽ	15
Tablica 9.	Procjena stanovništva prema spolu i dobnim skupinama PSŽ i RH sredinom 2019. godine....	16
Tablica 10.	Broj stanovnika u tri dobne skupine prema Popisu stanovništva 2001. godine i procjene stanovništva PSŽ 2019. godine	18
Tablica 11.	Broj korisnika i prava u socijalnoj skrbi u PSŽ	22
Tablica 12.	Popis dječjih vrtića na području PSŽ s brojem upisane djece 2015. – 2021. godine	25
Tablica 13.	Broj učenika i razrednih odjeljenja u osnovnim školama Požeško-slavonske županije.....	26
Tablica 14.	Broj učenika u područnim školama (PŠ) u Požeško-slavonskoj županiji u 2020./2021. godini.	26
Tablica 15.	Energetski obnovljene osnovne škole kojima je osnivač Požeško-slavonska županija	27
Tablica 16.	Popis obrazovnih programa u srednjoškolskim ustanovama na području PSŽ	28
Tablica 17.	Broj učenika i razrednih odjeljenja u srednjim školama Požeško-slavonske županije	29
Tablica 18.	Ukupan broj upisanih studenata na Veleučilištu u Požegi po akademskim godinama.....	30
Tablica 19.	Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika Požeško-slavonske županije po godinama	36
Tablica 20.	Poslovanje poduzetnika u 2018. i 2019. godini prema financijskim izvještajima	36
Tablica 21.	BDP po stanovniku u RH i PSŽ za razdoblje od 2015. do 2019. godine (HRK).....	37
Tablica 22.	Kretanje zaposlenih u Požeško-slavonskoj županiji (2012. – 2019.).....	37
Tablica 23.	Kretanje nezaposlenosti u RH i PSŽ u periodu od 2014. do 2019. godine	38
Tablica 24.	Prosječan broj nezaposlenih osoba u Požeško-slavonskoj županiji i Republici Hrvatskoj u prosincu 2019. godine prema razini obrazovanja.....	38
Tablica 25.	Broj poslovnih subjekata u PSŽ prema pravnom statusu, stanje na dan 31. 03. 2019.	39
Tablica 26.	Vanjsko-trgovinska razmjena – izvoz i uvoz.....	40
Tablica 27.	Struktura gospodarstva prema veličini gospodarskih subjekata u 2019. godini.....	43
Tablica 28.	Aktivna trgovačka društva i obrti 2013. – 2019. godine	44

Tablica 29.	Cehovski ustroj u aktivnim obrtima od 2013. do 2019. god.	44
Tablica 30.	Zaposleni radnici kod obrtnika 2014. – 2019. u PSŽ.....	45
Tablica 31.	Površina obrađivanoga poljoprivrednog zemljišta (ha) prema namjeni na području PSŽ u 2020. godini	46
Tablica 32.	Broj gospodarstava u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji prema tipu	46
Tablica 33.	Smještajni objekti prema kategorijama u 2019. godini.....	52
Tablica 34.	Minski sumnjiva područja po županijama (MSP) 2019. godine	55
Tablica 35.	Količine ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak (kg/god.) u Požeško-slavonskoj županiji za 2019. godinu	57
Tablica 36.	Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u tonama	61
Tablica 37.	Količine sakupljenog i odloženog komunalnog i proizvodnog otpada u JLS, PSŽ.	62
Tablica 38.	Količine odvojenih vrsta otpada iz komunalnog otpada u 2019., po JLS, Požeško-slavonske županije.....	62
Tablica 39.	Duljine željezničkih pruga na području PSŽ	70
Tablica 40.	Popis planiranih letjelišta u naseljima.....	70
Tablica 41.	Proračunski prihodi pet slavonskih županija i njihovih jedinica lokalne samouprave u 2019./2018. godini	79
Tablica 42.	Iznos ugovorenih sredstava fondova EU, 2017. – 2019., mil. HRK	81
Tablica 43.	Vrijednost ugovorenih projekata svih pet slavonskih županija u okviru projekta „Slavonija, Baranja i Srijem“	82
Tablica 44.	Vrijednost ugovorenih projekata Požeško-slavonske županije u okviru projekta „Slavonija, Baranja i Srijem“	82
Tablica 45.	Planirane vrijednosti projekata 2017. – 2019. i ostvarenje u 2019. godini	84

Popis sažetaka

Sažetak 1.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području položaja i ustroja PSŽ	13
Sažetak 2.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području stanovništva	17
Sažetak 3.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području zdravstva i socijalne skrbi	23
Sažetak 4.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području odgoja, obrazovanja i znanosti....	31
Sažetak 5.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području kulture, sporta i civilnog društva.	35
Sažetak 6.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području gospodarstva i tržišta rada.....	39
Sažetak 7.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području poslovnog okruženja	45
Sažetak 8.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u poljoprivredi.....	49
Sažetak 9.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području uzgajališta vodenih organizama, pčelarstva i šumarstva	51
Sažetak 10.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području turizma, lovstva i ribolova	54
Sažetak 11.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području okoliša	64
Sažetak 12.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području vodne i energetske infrastrukture	68
Sažetak 13.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području prometne infrastrukture.....	72
Sažetak 14.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području prostornog razvoja	76
Sažetak 15.	Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području kvalitete upravljanja, suradnje fiskalnih kapaciteta i korištenja EU fondova	83

Popis slika

Slika 1.	Položaj Požeško-slavonske županije.....	7
Slika 2.	Minska situacija Požeško-slavonske županije	56
Slika 3.	Branjeno područje 3: Područje maloga sliva Orjlava – Londža.....	58
Slika 4.	Branjeno područje 6: Područje maloga sliva Ilova – Pakra	60

Popis grafikona

Grafikon 1.	Usporedba udjela dobnih skupina u ukupnom stanovništvu PSŽ 2001./2019. godine	17
Grafikon 2.	Gustoća širokopojasnih priključaka po županijama RH nepokretna komunikacijska mreža Q4 2020.	71
Grafikon 3.	Broj korisnika širokopojasnog interneta putem nepokretne mreže po županijama u RH, Q4 2020.	72
Grafikon 4.	Proračunski prihodi Požeško-slavonske županije i njezinih jedinica lokalne samouprave 2019. i 2018. godine.....	79
Grafikon 5.	Porast proračunskih prihoda pet slavonskih županija i njihovih jedinica lokalne samouprave u 2018./2019. godini.	80

1. ANALIZA STANJA

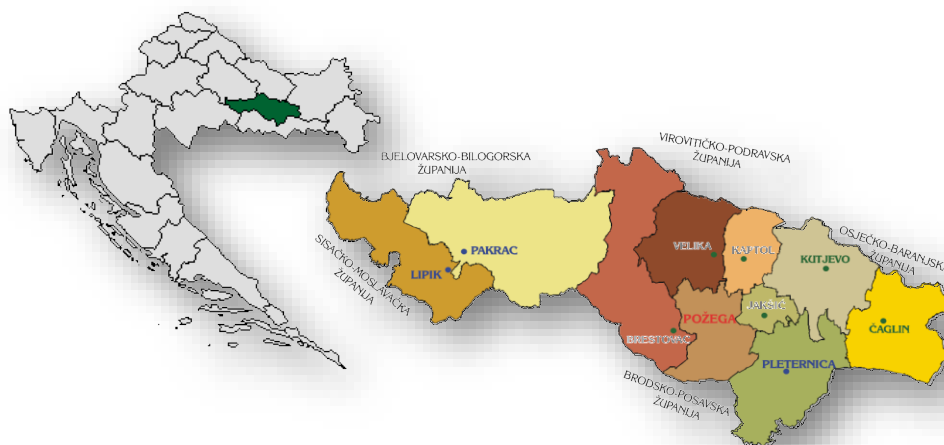
1.1. Položaj Požeško-slavonske županije

1.1.1. Osnovni podaci o položaju i prostoru

Požeško-slavonska županija nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske, podijeljena na dvije prostorne cjeline – Požešku kotlinu i Pakračko-lipički kraj. Na zapadu graniči sa Sisačko-moslavačkom županijom, na sjeverozapadu s Bjelovarsko-bilogorskom županijom, na sjeveru s Virovitičko-podravskom županijom, na istoku s Osječko-baranjskom županijom i na jugu s Brodsko-posavskom županijom.

Površina županije iznosi 1 815,23 km², (što je 3,21 % kopnene površine Hrvatske). U popisu stanovništva iz 2011. godine u županiji živi 78 034 stanovnika (1,82 % stanovnika RH). PSŽ županija je 15. županija po veličini, dok je u usporedbi stanovnika na 20. mjestu u Republici Hrvatskoj. Prosječna gustoća naseljenosti u Republici Hrvatskoj iznosi 75,72 st/ km², u našoj Županiji iznosi 42,99 st/km² i tek pet županija imaju nižu gustoću naseljenosti.

Slika 1. Položaj Požeško-slavonske županije

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2018. god.

Prema nomenklaturi prostornih jedinica za statistiku (NUTS) Hrvatska je prije bila podijeljena na dvije NUTS 2 statističke regije (Jadranska Hrvatska i Kontinentalna Hrvatska). Prema novim nacionalnim hijerarhijskim klasifikacijama uspostavljene su statističke regije na tri razine NUTS regije prema kojima se prostor RH dijeli u svrhu prikupljanja i obrade regionalne statistike.

Tablica 1. Nove statističke regije HR

HR NUTS 1	HR NUTS 2	HR NUTS 3
H r v a t s k a	Panonska Hrvatska	Bjelovarsko-bilogorska županija
		Virovitičko-podravska županija
		Požeško-slavonska županija
		Brodsko-posavska županija
		Osječko-baranjska županija
		Vukovarsko-srijemska županija
		Karlovačka županija
	Sisačko-moslavačka županija	
	Jadranska Hrvatska	Primorsko-goranska županija
		Ličko-senjska županija
		Zadarska županija
		Šibensko-kninska županija
		Splitsko-dalmatinska županija
		Istarska županija
	Dubrovačko-neretvanska županija	
Sjeverna Hrvatska	Međimurska županija	
	Varaždinska županija	
	Koprivničko-križevačka županija	
	Krapinsko-zagorska županija	
	Zagrebačka županija	
Grad Zagreb	Grad Zagreb	

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz Nacionalne klasifikacije statističkih regija 2021. (HR-NUTS 2021.)

1.1.2. Teritorijalno-upravni ustroj

Područje Požeško-slavonske županije administrativno čini pet gradova i pet općina. Gradovi su: Kutjevo, Lipik, Pakrac, Pleternica i Požega, a općine: Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika. Sjedište županije nalazi se u Požegi.

Administrativno u obuhvatu 5 gradova nalazi se 154 naselja, dok se preostala 123 naselja nalaze unutar 5 općina.

Tablica 2. Broj, ukupna površina i gustoća naselja u Požeško-slavonskoj županiji

JLS	Broj naselja	Površina (km ²)	Gustoća naselja (n/1000 km ²)
BRESTOVAC	48	279,24	171,90
ČAGLIN	31	179,60	172,61
JAKŠIĆ	10	43,75	228,57
KAPTOL	10	85,49	116,97
KUTJEVO	17	173,61	97,92
LIPIK	26	208,54	124,68
PAKRAC	42	358,08	117,29
PLETERNICA	38	198,13	191,79
POŽEGA	31	133,91	231,50
VELIKA	24	154,88	154,96
ŽUPANIJA UKUPNO	277	1815,23	152,60

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ, 2019. god.

Prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave¹ PSŽ je u drugoj skupini, čija je vrijednost indeksa razvijenosti 93,947, a jedinice lokalne samouprave razvrstane su u drugu, treću i četvrtu skupinu, izuzev Grada Požege, koji je svrstan u šestu skupinu.

Tablica 3. Posebna područja u PSŽ

JLS	Pot-pomognuta područja-		Razvojna skupina	Brdsko-planinska područja I. skupina	Minski sumnjiva područja	Područja od posebne državne skrbi	
	Razvojna skupina	Razvojna skupina				II. skupina	III. skupina
Požega			6				
Lipik	3				X	X	
Pakrac		4		X	X	X	
Pleternica	3						
Kutjevo	3						
Brestovac	2			X	X	X	
Čaglin	2						X
Jakšić		4					
Kaptol	2			X			
Velika	3			X	X	X	

Izvor: Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 132/17), Zakon o brdsko-planinskim područjima (NN 118/18), Odluka o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja (NN 24/19), Zakon o područjima posebne državne skrbi (NN 86/08, 57/11, 51/13, 148/13, 76/14, 147/14 i 18/15, 106/18), obrada podataka RKR PSŽ – PANORA, siječanj 2020. god.

1.1.3. Potpomognuta područja i područja s razvojnim posebnostima

Ova područja definirana su trima zakonima:

1. Zakon o potpomognutim područjima
2. Zakon o brdsko-planinskom području
3. Zakon o područjima posebne državne skrbi.

Zakonom o potpomognutim područjima koji uređuje regionalni razvoj, a vrednovanjem prema indeksu razvijenosti, u RH definirana su potpomognuta područja. Ovim zakonom cilj je omogućiti njihov kvalitetniji razvoj u gospodarskom, društvenom i svekolikom smislu. Ključni elementi odnose se na povezivanje lokalnih i regionalnih potreba s mjerama i programima EU, pomoć u optimalnom korištenju vlastitoga razvojnog potencijala, ravnomjeran i održiv razvoj, zatim poticanje suradnje između jedinica lokalne samouprave, zadržavanje i povratak raseljenog stanovništva te osiguravanje stručne i financijske pomoći za pripremu razvojnih projekata. Svi dionici koji su nositelji razvoja u potpomognutim područjima dužni su posebno predvidjeti skupine mjera kao što su gospodarske, socijalne, fiskalne, demografske, mjere stambenog zbrinjavanja, mjere jačanja administrativnog kapaciteta i mjere za provedbu programa integriranih teritorijalnih ulaganja, pomoću kojih će se ostvariti postavljeni ciljevi.

Iz Tablice 3. (Posebna područja u PSŽ) vidljivo je da u kategoriju ispodprosječno razvrstanih jedinica, odnosno status potpomognutog područja na području Požeško-slavonske županije imaju gradovi Lipik, Pleternica, Kutjevo i općina Velika, koji se nalaze u 3. skupini prema indeksu razvijenosti, grad Pakrac i općina Jakšić, koji se nalaze u 4. skupini, i općine Brestovac, Čaglin i Kaptol, koje se nalaze u 4. skupini. U kategoriju iznadprosječno razvrstanih jedinica spada grad Požega, koji se nalazi u 6. skupini prema indeksu razvijenosti. Prema ovom razvrstavanju što je broj razvrstavanja veći, bolja je pozicija JLS-a.

¹ Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, NN 132/17

Zakonom o brdsko- planinskim područjima nastoji se pridonijeti ukupnom razvoju područja koje imaju taj status, a to znači jačati razvojne potencijale, povezati razvojne potrebe s ciljevima europske politike, potaknuti suradnju između jedinica lokalne i regionalne samouprave, kreirati nove politike mjera i zadržavanje stanovništva. Pri određivanju statusa takvih područja uvažene su posebnosti koje su odnose na nadmorsku visinu, nagib, vertikalnu raščlanjenost terena te njima uvjetovane pedološke, klimatske i druge prirodne osobitosti koje predstavljaju otežane uvjete života i rada stanovnika. Pri odabiru jedinica lokalne samouprave, koje će imati ovaj status, uzimani su sljedeći kriteriji: geomorfološki, klimatski, demografski i infrastrukturni.

Status brdsko-planinskog područja na teritoriju Požeško-slavonske županije ima grad Pakrac te općine Brestovac, Kaptol i Velika.

Zbog posljedica rata i posebne ekonomske ugroženosti, nejednakog i neravnomjernog razvoja donesen je Zakon o područjima posebne državne skrbi koji ima za cilj smanjenje navedenih nejednakosti i povećanje kvalitete života u tim područjima. Sukladno Zakonu, područja od posebne državne skrbi određuju se u tri skupine. Prema okolnostima, koje su nastale kao posljedica agresije na Republiku Hrvatsku, formirane su dvije skupine dok je treća skupina utvrđena temeljem triju kriterija: kriterij ekonomske razvijenosti, strukturnih poteškoća i demografski kriterij. Područja koja su razvrstana kao područja od posebne državne skrbi gradovi su Pakrac i Lipik, općine Brestovac i Velika, koje se nalaze u 2. skupini, te općina Čaglin, koja se nalazi u 3. skupini.

Kao posebna područja s razvojnim posebnostima definirana su područja za **integrirana teritorijalna ulaganja**, (ITU) područja.

ITU predstavlja mehanizam koji se po prvi puta koristio u Europskoj uniji u razdoblju 2014. – 2020. godine, a koji omogućuje integriranje sredstava iz različitih europskih fondova i operativnih programa te ulaganje tih sredstava u aktivnosti kojima će se ojačati uloga gradova kao pokretača gospodarskog razvoja.

Nastavno na odredbe EU regulative urbani razvoj je kao važan dio regionalnog razvoja ugrađen i u zakonodavstvo Republike Hrvatske donošenjem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske. Predmetni Zakon u članku 14. definira obvezu ustrojavanja urbanih područja, a u članku 15. obvezu izrade strategije razvoja urbanih područja slijedom čega je Ministarstvo u rujnu 2015. godine donijelo Smjernice za izradu strategije razvoja urbanih područja, praćenje njihove provedbe i vrednovanje te druga pitanja u programskom razdoblju 2014. – 2020. ITU mehanizam provodio se u osam najvećih urbanih središta – Zagrebu, Osijeku, Rijeci, Splitu, Zadru, Slavanskom Brodu, Puli i Karlovcu uključujući i njihove susjedne jedinice lokalne samouprave (JLS).

U financijskom razdoblju 2021. – 2027. uspostavom Integriranoga teritorijalnog programa (ITP) temeljem naučenih lekcija vezanih uz teritorijalni razvoj, uključujući i one koje proizlaze iz projekta Slavonija, Baranja i Srijem, u novom programskom razdoblju proširuje se mogućnost financiranja lokalnih i regionalnih inicijativa, a sukladno identificiranim potrebama. Ono što je za ovu vrstu programa karakteristično jest fokus na regionalni rast i razvoj.

ITU mehanizam definira obvezu izrade teritorijalnih strategija. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, kao tijelo nadležno za politiku urbanoga razvoja i koordinaciju provedbe ITU mehanizma u Republici Hrvatskoj, u srpnju 2021. godine donosi revidirane Smjernice za uspostavu urbanih područja i izradu strategija razvoja urbanih područja (Smjernice) koje će gradovi koristiti u procesu definiranja i uspostave urbanih područja te izrade Strategija razvoja urbanoga područja (SRUP) za financijsko razdoblje 2021. – 2027.

Na temelju odredbi EU regulative i trenutno važećega nacionalnog zakonodavstva Republike Hrvatske u novom financijskom razdoblju 2021. – 2027. proširuje se obuhvat korištenja ITU mehanizma u **22 hrvatska grada** u sljedećim kategorijama²:

² Kategorije urbanih područja sukladno čl.14. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske

- 4 grada središta urbanih aglomeracija: Zagreb, Split, Rijeka i Osijek
- 10 gradova središta većih urbanih područja: Zadar, Slavonski Brod, Pula, Karlovac, Sisak, Varaždin, Šibenik, Dubrovnik, Bjelovar i Vinkovci
- 8 gradova središta manjih urbanih područja koji su sjedišta županija sukladno Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj: Koprivnica, Vukovar, Čakovec, **Požega**, Virovitica, Krapina, Gospić i Pazin.

Kod gradova planiranih za korištenje ITU mehanizma urbano područje obavezno obuhvaća administrativno i teritorijalno područje grada središta urbanoga područja te administrativno-teritorijalno područje okolnih JLS-ova koji imaju snažne funkcionalne i gospodarske veze s gradom središtem urbanoga područja (obuhvat čini grad središte i više okolnih JLS-ova).

Gradovi središta urbanih područja, sukladno važećim Smjernicama, definiraju svoj obuhvat temeljem osnovnih i dodatnih kriterija. Osnovni kriteriji su:

1. prostorni kontinuitet (svi JLS-ovi moraju činiti kontinuirano urbano područje kako bi se osigurala teritorijalna cjelovitost društveno-gospodarskog i teritorijalnog planiranja) – kriterij prostornog kontinuiteta obavezan je za sve JLS-ove koji ulaze u obuhvat urbanoga područja
2. udio dnevnih migracija zaposlenih u središte urbanoga područja od minimalno 30 % (sukladno službenim podacima Državnog zavoda za statistiku).

Na temelju osnovnih kriterija uz Požegu kao grad središte definirani su sljedeći JLS-ovi u obuhvatu urbanog područja: Jakšić, Brestovac, Velika, Kaptol, Pleternica, Kutjevo, Čaglin.

1.1.4. Reljef, klima i geološka obilježja

Prema prirodno-geografskoj regionalizaciji Požeško-slavonska županija pripada panonskoj megaregiji i to slavonskom gromadnom gorju te svojim zapadnim dijelom zavali sjeverozapadne Hrvatske tako da je i reljef prostora Požeško-slavonske županije podijeljen na dva osnovna tipa: centralni dio su nizine uz rijeke Orljavu, Londžu, Pakru, a okolni dio su obronci, planine i gore. Geografski gledano, granice Županije teku Panonskim gorjem, i to: na sjeveru s Papukom, na sjeveroistoku s Krndijom, na jugu s Dilj-gorom, na jugozapadu s Požeškom gorom i na zapadu sa Pšnjom.

Prostor Požeško-slavonske županije ima umjerenu kontinentalnu klimu s intenzivnim i čestim promjenama vremena koju karakteriziraju:

- srednja je mjesečna temperatura viša od 10°C u više od četiri mjeseca u jednoj godini
- srednja temperatura najhladnijeg mjeseca u godini kreće se između -3°C i -18°C
- ukupne količine oborina kreću se od 700 do 900 mm godišnje
- vjetrovitost je promjenjiva, s karakterističnim slabim vjetrovima dok su jaki vjetrovi rijetkost.

Područje PSŽ područje je dolina, terasa i brežuljaka do cca 200 m nadmorske visine te brda od 200 m do 989 m nadmorske visine prekrivenih travnjacima (livade), obradivim površinama i šumama. Litološku podlogu čine šljunci, pijesak, ilovača, glina, lesoliki sedimenti, lapor, laporoviti vapnenac, škriljevci, konglomerati i pješčenjak različite starosti i prostornog rasporeda.

Uvažavajući različitost pedogenetskih faktora i njihov utjecaj na formiranje pedosfere, odnosno ukupnoga geomorfološkog područja, evidentirane su sljedeće geomorfološke jedinice: riječne i potočne doline, terase i brežuljci manjih nagiba te brežuljci većih nagiba i brda.

Prema reljefnom obilježju tla se razvrstavaju na ona koja su nastala nanosom u dolinama, mineralna tla i na diluvijalno-aluvijalna zamočvarena tla nastala prvenstveno oko rijeka Orljave, Londže, Pakre i Bijele. Efektivna je vrijednost tala slaba zbog nepovoljnog odnosa vode i zraka. U predjelima, gdje po reljefu prevladava ravničarski predio, razvila su se podzolirana i nepotpuno ocjedna tla na kojima nema erozijskih procesa. To je tlo koje ima odliku zbijene zdravice koja je slabo propusna pa na pojedinim mjestima dolazi do zamočvarenja oborinskim vodama.

1.1.5. Poljoprivredno zemljište i šume

Površine pod šumama na području županije zauzimaju 82 153 ha (45,26 % površine županije), odnosno 4,06 % ukupnoga šumskog područja Hrvatske.

Poljoprivrednim zemljištem pokriveno je 76 233 ha površine županije od kojih je 45 049 ha obradivo.

Klimatski i drugi prirodni uvjeti omogućavaju uzgoj raznovrsnih kultura te se, uz uređenje zemljišta i melioracijom, plodnost tih površina može dodatno poboljšati. Požeško-slavonska županija raspolaže značajnim površinama za ratarsku proizvodnju te prirodnim pogodnostima i pretpostavkama za razvoj stočarstva (osobito krupnog stočarstva). Također, područje je pogodno za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje te na njoj zasnovane prehrambene industrije.

1.1.6. Vode

Požeško-slavonska županija pripada vodnom području sliva rijeke Save. Slivna su područja sliv rijeke Orpljave te sliv Ilova – Pakra.

Veća vlažnost gorskog okvira utjecala je na razvoj relativno guste mreže površinskih vodotoka. Cijelo područje sliva rijeke Orpljave karakteriziraju zalihe podzemnih voda te velike mogućnosti za izgradnju višenamjenskih akumulacija i mikroakumulacija. Slivno područje Ilova – Pakra smješteno je na zapadu županije na površini od 488 km². Hidrografska je mreža dobro razvijena te kanalizira odvodnju površinskih voda ovoga područja u rijeku Savu.

1.1.7. Mineralne sirovine

Požeško-slavonska županija ima dugu tradiciju iskorištavanja mineralnih sirovina. U zadnjih desetak godina bilo je moguće provoditi eksploataciju mineralnih sirovina otkopavanjem i preradom tehničko-građevnog kamena (dolomita, amfibolita i stijena dijabaza). Najveći su kamenolomi tehničko-građevnog kamena na području općine Velika – eksploatacijsko polje (EP) „Pliš – Mališčak“ u površini od cca 35 ha, grada Kutjeva – EP „Vetovo“ površine cca 69 ha i grada Pakraca – EP „Šumetlica“ u površini cca 29 ha.

Također, u PSŽ postoje površine za eksploataciju kvarcnog pijeska, koje se nalaze na području Lipika, pod nazivom „Medinac-Jagma IV“ s površinom od 48 ha, te na području i Pakraca dva nalazišta: „Novo Selo – Španovica“ površine 33 ha te „Branšci“ površine 83 ha.

Značajan su potencijal eksploatacije mineralnih sirovina polja na području grada Lipika i Čaglina gdje bi bilo poželjno ponovno aktiviranje istražnog prostora (tehnički građevni kamen – amfibolit i granit).

Provodi se i istraživanje ugljikovodika unutar istražnog prostora „Sava“, a za sada se u prostorno-planskoj dokumentaciji planiraju istražiti polja Janja Lipa, Kozarica i Jamarica.

Za područje Požeško-slavonske županije izrađena je rudarsko-geološka studija „Studija potencijala i osnove gospodarenja mineralnim sirovinama na području Požeško-slavonske županije“ 2010. godine. Studijom su utvrđene površine na kojima postoji potencijal za istraživanje ili eksploataciju pojedinih prirodnih mineralnih resursa, uvažavajući ograničenja kao što su Park prirode Papuk, zaštita naselja, zaštita arheoloških prostora, vodozaštitna područja, vrijedna agrarna tla, zaštićene šume i dr.

Studija utvrđuje geološki (nulti) ili ukupan potencijal za cementne sirovine, ciglarsku (opekarsku) sirovinu, građevne šljunke i pijeske, kremene pijeske, silikatnu sirovinu, tehničko-građevni kamen i ugljen.

1.1.7.1. Eksploatacija mineralno-termalnih voda

U budućemu planskom razvoju moguće je vršiti istražne radove te, ukoliko se pokaže opravdanim, i planirati nove zdence i crpilišta za eksploataciju mineralne i termalne vode (npr. u krugu Opće županijske bolnice Pakrac, na području naselja Velika i naselja Tekić u općini Jakšić i dr.).

U posebne vodne resurse na području Požeško-slavonske županije spadaju mineralno-termalne vode na području grada Lipika i općine Velika. Na području grada Lipika nalazi se crpilište mineralne i termalne vode „Kukunjevac“, locirano u nizinskim dijelovima naselja Kukunjevac, Jagma i Dobrovac. Zdenca su cjevovodima spojeni na centralnu crpnu stanicu iz koje se magistralnim cjevovodom voda sprovodi do tvornice „Studenac“ u Lipiku. Mineralne se vode koriste za proizvodnju proizvoda na bazi vode (mineralne i izvorske vode, kao i bezalkoholnih napitaka). Crpilište mineralne i termalne vode nalazi se i u sklopu turističko-lječilišne zone u centru grada Lipika, a voda se koristi za potrebe zdravstveno-

lječilišnog kompleksa Toplice Lipik – Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju³ te za potrebe tvornice „Studenac“.

Na području naselja Velika nalazi se kupalište koje se prostire na preko 17 000 m² s otvorenim bazenima koji su potpunosti renovirani i nadograđeni te otvoreni u ljetu 2021. godine.

Sažetak 1. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području položaja i ustroja PSŽ

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – povoljni klimatski i prirodni uvjeti za uzgoj raznovrsnih kultura – duga tradicija iskorištavanja mineralnih sirovina (građevinski kamen – amfibolit i granit) – postojanje eksploatacijskih polja – mineralne i geotermalne vode (Toplice Lipik, Studenac Lipik) <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – slaba naseljenost pojedinih područja (Lipik, Pakrac, Čaglin, Brestovac) 	<ul style="list-style-type: none"> – istraživanje nalazišta ugljikovodika i mineralnih sirovina – eksploatacija mineralne i termalne vode – eksploatacija kvarcnog pijeska te drugih mineralnih sirovina u sektoru građevinarstva – uvrštavanje PSŽ u NUTS 2 regiju Panonska Hrvatska (bolji uvjeti sufinanciranja iz EU-a) 	<ul style="list-style-type: none"> – istražiti polja ugljikohidrata: Janja Lipa, Kozarica i Jamarica – planiranje novih zdenaca i crpilišta mineralnih i termalnih voda – razvoj zdravstveno-rekreacijske ponude temeljene na termalnim izvorima (Lipik, Velika) – korištenje topline termalne vode za zagrijavanje plastenika i staklenika

1.2. Društvo

1.2.1. Stanovništvo i ljudski resursi

1.2.1.1. Broj stanovnika

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine PSŽ ima 78 034 stanovnika u usporedbi s Popisom stanovništva iz 2001. godine kada je imala 85 831 stanovnika. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine najveći broj stanovnika broji grad Požega s 26 248 stanovnika, slijede grad Pleternica s 11 323 stanovnika i grad Pakrac s 8 460 stanovnika. Od općina na području Požeško-slavonske županije općina Velika broji najviše stanovnika (5 607 prema popisu iz 2011. godine). Najmanji broj stanovnika ima općina Čaglin (2 723 stanovnika).

Tablica 4. Procjena ukupnog stanovništva RH i PSŽ od 2014. do sredine 2019. godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Republika Hrvatska	4 238 389	4 203 604	4 174 349	4 124 531	4 087 843	4 065 253
Požeško-slavonska	74 991	73 473	71 920	69 583	67 862	66 256

Izvor: DZS, Priopćenje br. 7.1.3. od 11. rujna 2020. god.

U Požeško-slavonskoj županiji nastavljaju se negativni pokazatelji (pad broja stanovnika, negativan prirodni priraštaj i negativan migracijski saldo). Ukupni broj stanovnika u razdoblju od 2001. godine do zadnjeg popisa stanovništva 2011. godine pao je za cca 10 %.

Prema procjenama u većini županija evidentirano je smanjenje ukupnog broja stanovnika te je najveći relativni pad broja stanovnika ostvaren u Požeško-slavonskoj županiji (2,37 %) iza koje slijede Vukovarsko-srijemska županija (2,19 %) te Virovitičko-podravska županija (2,15 %).

³ Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik 25. 11. 2020. god. promijenila naziv u Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju

1.2.1.2. Gustoća naseljenosti

Područje Požeško-slavonske Županije obuhvaća površinu od 1815,23 km² s prosječnom gustoćom naseljenosti od 42,99 stanovnika/km² te se ubraja u skupinu rijetko naseljenih županija Republike Hrvatske. Cijeli prostor županije nema jednaku gustoću naseljenosti. Najgušće je naseljen grad Požega, a najmanje općine Brestovac i Čaglin.

Tablica 5. Pregled gradova i općina u PSŽ

Jedinica lokalne samouprave		Površina km ²	%	Broj stanovnika 2001. g.	Gustoća naseljenosti st/km ²	Broj stanovnika 2011. g.	Gustoća naseljenosti st/km ²
Grad	Požega	133,91	7,38	28 201	210,60	26 248	196,01
	Lipik	208,54	11,49	6674	32,00	6170	29,57
	Pakrac	358,08	19,73	8855	24,73	8460	23,63
	Pleternica	198,13	10,91	12 883	65,02	11 323	57,15
	Kutjevo	173,61	9,56	7472	43,04	6247	35,98
Općina	Brestovac	279,24	15,38	4028	14,42	3726	13,34
	Čaglin	179,6	9,89	3386	18,85	2723	15,16
	Jakšić	43,75	2,41	4437	101,42	4058	92,75
	Kaptol	85,49	4,71	4007	46,87	3472	40,61
	Velika	154,88	8,53	5888	38,02	5607	36,20
UKUPNO:		1815,23	100,00	85 831	47,28	78 034	42,99

Izvor: DZS Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ

Analiza prirodnog prirasta u razdoblju od 2001. do 2011. godine pokazuje negativna kretanja. U promatranom razdoblju ukupno je 2 349 osoba umrlo, više negoli je rođeno. Vitalni indeks⁴ na razini PSŽ iznosi 66,1 te se po tom pokazatelju PSŽ nalazi na 14. mjestu u Republici Hrvatskoj, čime se ona ubraja u županije s nižom vrijednošću indeksa.

Godine 2011. gustoća stanovništva u Hrvatskoj iznosila je 75,7 st./km², što je 65 posto od prosjeka EU – 28. Manja je gustoća naseljenosti od one u Požeško-slavonskoj županiji u Ličko-senjskoj (9,5 st./km²), Karlovačkoj (35,6 st./km²), Sisačko-moslavačkoj (38,6 st./km²) te Virovitičko-podravskoj (41,9 st./km²).

1.2.1.3. Migracije stanovništva

Požeško-slavonska županija ima kontinuirano negativni migracijski saldo (negativan odnos između broja doseljenih i odseljenih stanovnika). Najveći pad broja stanovnika uzrokovan je emigracijama u inozemstvo i iseljavanjima u drugu županiju. Prema posljednjim podacima službenih statistika vidljivo je da je 2019. godine doseljeno 373 osoba, a odseljeno 1087 osoba s područja PSŽ. Bitno je napomenuti da službene statistike prate samo osobe koje su se odjavile/prijavile. Pretpostavlja se da je broj iseljenih puno veći.

⁴ Relativni odnos broja rođenih i umrlih osoba

Tablica 6. Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2019. godini u PSŽ u usporedbi s RH

Županija	Dospeljeni			Odseljeni			Saldo ukupne migracije	Saldo migracije među županijama	Saldo migracije s inozemstvom
	Ukupno	Iz druge županije	Iz Inozemstva	Ukupno	U drugu županiju	U inozemstvo			
Republika Hrvatska	-1	30.518	37.726	-1	30.518	40.148	-1	0	-2422
Požeško-slavonska	826	453	373	1798	720	1.078	-972	-267	-705

Izvor: DZS, Priopćenje br. 7.1.2. od 24. 7. 2020., obrada RKR PSŽ 2020. god.

Tablica 7. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave PSŽ 2008. – 2018. godine

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	UKUPNO
Požeško-slavonska	-341	-621	-507	-685	-810	-417	-700	-1243	-1462	-1835	-1264	-9885
Brestovac	26	-11	-32	-19	-50	-14	-69	-108	-77	-77	-88	-519
Čaglin	6	6	-19	-24	-26	-13	-24	128	-7	-26	17	18
Jakšić	-5	-38	-18	-38	-47	-21	-36	-70	-100	-94	-104	-571
Kaptol	-18	-17	-23	-23	-26	-32	-53	-128	-171	-128	-112	-731
Kutjevo	-62	-58	-55	-71	-29	-32	-101	-182	-173	-179	-181	-1123
Lipik	-27	-52	-65	-125	-171	-23	-80	-33	-21	-220	-52	-869
Pakrac	-20	-112	-65	-151	-295	-65	-53	-184	-129	-311	-75	-1460
Pleternica	-65	-122	-121	-94	-85	-56	-80	-204	-334	-258	-255	-1674
Požega	-171	-197	-75	-102	-82	-120	-196	-373	-361	-432	-310	-2419
Velika	-5	-20	-34	-38	1	-41	-8	-89	-89	-110	-104	-537

Izvor: Evaluacija provedbe strategije razvoja ljudskih potencijala Požeško-slavonske županije 2016. – 2020. god., WYG savjetovanja d.o.o., Zagreb 2020. godine

1.2.1.4. Struktura stanovništva po spolu i dobi

Od ukupno 78 034 stanovnika na području Županije u 2011. godini više je žena – 40 187 (51,50 %) od muškaraca – 37 847 (48,50 %), slično kao na državnoj razini.

Dobna struktura stanovništva jedan je od pokazatelja vitalnosti i potencijala stanovništva. Dobna struktura stanovništva PSŽ povoljnija je nego na razini RH. Stanovništvo je već pri popisu 2001. god. bilo staro (indeks starenja iznosio je za RH 90,7, a u Požeško-slavonskoj 81,05). Prema popisu stanovništva iz 2011. godine indeks starenja iznosi za RH 115, a za PSŽ 99,2. U 2011. godini prosječna je dob stanovništva Požeško-slavonske županije 40,9 godina, a Republike Hrvatske 41,7 godina.

Tablica 8. Dobna struktura stanovništva RH i PSŽ

DOBNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE I POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE						
	Mlado stanovništvo (dobna skupina 0 – 19 g.)		Zrelo stanovništvo (dobna skupina 20 – 59 g.)		Staro stanovništvo (dobna skupina 60 i više godina)	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Republika Hrvatska	1 053 240 ili 23,7 %	896 605 ili 20,9 %	2 409 359 ili 54,3 %	2 356 911 ili 55,0 %	955 556 ili 21,5 %	1 031 373 ili 24,1 %
Požeško-slavonska županija	23 037 ili 26,8 %	18 572 ili 23,8 %	43 775 ili 51,0 %	41 039 ili 52,6 %	18 671 ili 21,8 %	18 423 ili 23,6 %

Izvor: DZS, 2001. i 2011. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2017. god.

Tablica 9. Procjena stanovništva prema spolu i dobnim skupinama PSŽ i RH sredinom 2019. godine

Dobne skupine	Požeško-slavonska županija			Republika Hrvatska		
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
Ukupno	66 256	32 455	33 801	4 065 253	1 970 684	2 094 569
0 – 4	2 981	1 540	1 441	183 426	94 141	89 285
5 – 9	3 195	1 668	1 527	199 878	103 114	96 764
10 – 14	3 621	1 916	1 705	201 471	103 426	98 045
15 – 19	3 794	1 940	1 854	201 160	103 421	97 739
20 – 24	4 766	2 461	2 305	239 273	123 640	115 633
25 – 29	3 949	2 058	1 891	238 309	123 152	115 157
30 – 34	3 469	1 843	1 626	258 083	131 806	126 277
35 – 39	3 714	1 905	1 809	281 549	144 051	137 498
40 – 44	3 875	1 953	1 922	276 757	140 675	136 082
45 – 49	4 087	2 132	1 955	266 485	134 402	132 083
50 – 54	4 749	2 385	2 364	282 968	139 939	143 029
55 – 59	5 015	2 514	2 501	293 118	142 159	150 959
60 – 64	5 104	2 533	2 571	297 909	142 464	155 445
65 – 69	4 279	2 057	2 222	264 499	122 964	141 535
70 – 74	3 059	1 298	1 761	195 664	83 557	112 107
75 – 79	2 898	1 089	1 809	165 769	65 603	100 166
80 – 84	2 253	750	1 503	127 853	45 639	82 214
85 +	1 448	413	1 035	91 082	26 531	64 551

Izvor: DZS, Priopćenje br. 7.1.3. od 11. 9. 2020. god.

Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku u 2019. godini nastavlja se kontinuirano starenje stanovništva. Prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 43,6 godina (muškarci 41,8, žene 45,3), što RH svrstava među najstarije nacije Europe.

Požeško-slavonska županija bilježi najveće starenje (2,8 godina). Uz nju starenje bilježe još četiri: Vukovarsko-srijemska (2,7 godina), Brodsko-posavska (2,5 godina) i Virovitičko-podravska (2,2, godine). Povećanje udjela starijeg stanovništva većinom je povezano s iseljavanjem mladog i radno sposobnog stanovništva.

1.2.1.5. Udio nacionalnih manjina u Požeško-slavonskoj županiji

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine PSŽ imala je 7 505 stanovnika koji su se izjasnili kao pripadnici nacionalnih manjina, što čini 9,6 % ukupne populacije PSŽ. Najveći udio od 6 % ima srpska nacionalna manjina. Među brojnim nacionalnim manjinama, pored srpske, prisutne su češka, talijanska, albanska, mađarska i slovačka nacionalna manjina. Sve nacionalne manjine njeguju multikulturalnost.

1.2.1.6. Kućanstva

Prema rezultatima Popisa iz 2011. u Požeško-slavonskoj županiji bilo je 27 029 kućanstava s prosječnim brojem članova od 2,89 članova. Usporedbom s prethodnim popisom iz 2001. godine broj kućanstava smanjio se za 416, a prosječan broj članova kućanstava 2001. godine iznosio je 3,13 članova po kućanstvu.

Broj kućanstava na području Požeško-slavonske županije povećan je u gradu Požegi (+215), općini Brestovac (+88) i općini Velika (+13). U ostalim JLS-ovima zabilježen je pad broja kućanstava, a najviše u gradu Kutjevu (-186) i općini Čaglin (-176).

1.2.1.7. Stanovanje

Ukupan je broj stanova u PSŽ prema popisu iz 2011. godine 35 042, što je povećanje od 12,4 % u odnosu na 2001. godinu.

Najveći porast ukupnog broja stanova na području Požeško-slavonske županije u gradu je Pakracu (1 082), a jedini pad ukupnog broja stanova u općini je Čaglin (-10).

Sažetak 2. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području stanovništva

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – dobna struktura stanovništva povoljnija nego na razini RH – prisutnost nacionalnih manjina – povećanje broja kućanstava i stanova u pojedinim lokalnim jedinicama <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – kontinuirano smanjenje broja stanovnika – smanjen natalitet – povećanje broja starijeg stanovništva (rast stanovništva od 65 god.) – smanjen broj stanovništva u dobi 0 – 19 godina i odlazak radno sposobnih stanovnika izvan županije 	<ul style="list-style-type: none"> – provođenje demografskih mjera na razini PSŽ 	<ul style="list-style-type: none"> – promicanje pronatalitetne politike – stvaranje gospodarskih aktivnosti koje dovode do zapošljavanja radno sposobne populacije – zaustavljanje iseljavanja – smanjivanje „odljeva mozgova“ aktivnim zapošljavanjem – povećanje standarda obitelji aktivnim zapošljavanjem

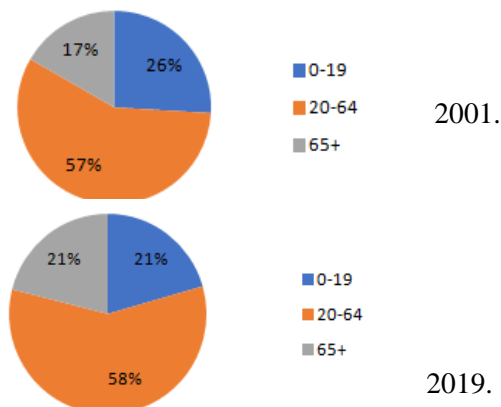
1.2.2. Zdravstvo i socijalna skrb

1.2.2.1. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Dobro zdravlje stanovništva iznimno je važan preduvjet za razvoj gospodarstva i društva kao cjeline. Požeško-slavonska županija osigurava zdravstvenu skrb za 66 256 osoba. Od 2001. PSŽ je izgubila 20,6 % stanovnika, od toga u protekle četiri godine gotovo polovicu tog udjela (8,6 %). Još više zabrinjava promjena dobne strukture stanovništva.

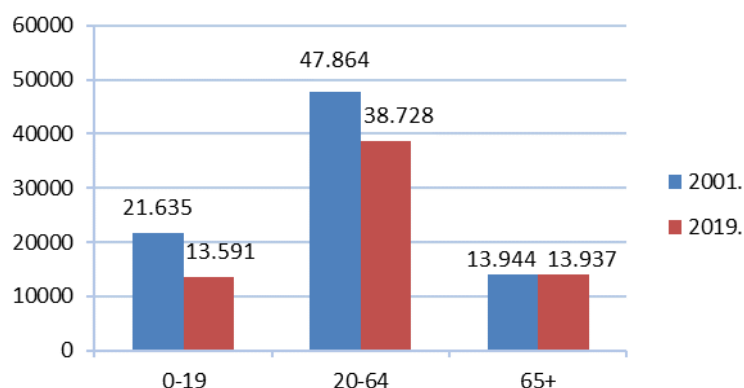
Za smanjenje broja stanovnika odgovoran je manji broj djece i radno aktivnog stanovništva. Naime, djece je manje za 38,2 %, a radno aktivnog stanovništva za 19,1 % (2001./19.). Konkretno, u proteklih 18 godina broj djece smanjen je za više od 8000 .

Grafikon 1. Usporedba udjela dobni skupina u ukupnom stanovništvu PSŽ 2001./2019. godine

Izvor: Procjene stanovništva RH u 2001. – 2019. godini. DZS 2020. god., obrada ZJZ PSŽ

Tablica 10. Broj stanovnika u tri dobne skupine prema Popisu stanovništva 2001. godine i procjene stanovništva PSŽ 2019. godine

Izvor: Procjene stanovništva RH u 2001. – 2019. godini. DZS 2020. god., obrada ZJZ PSŽ

Promatrajući Grafikon 1. i Tablicu 10., uočava se da je stanovništvo u dobi od 0 – 19 godina u padu (pad s 26 % na 21 %), stanovništvo u dobi 20 – 64 godina je u laganom rastu dok je stanovništvo u dobi 65+ u porastu sa 17 % na 21 %.

Navedenim iznimno nepovoljnim trendovima doprinosi negativan prirodni prirast i negativan migracijski saldo. Navedeni trendovi vidljivi su u cijeloj RH, no nešto su izraženiji u Slavoniji i drugim pretežito ruralnim županijama. Zasebno poglavlje bavi se upravo demografskom obnovom.

U PSŽ je 2019. godine živorođeno 603 djece, a umrlo je 1 045 stanovnika. Vitalni je indeks u PSŽ 2019. godine bio 57,7 (živorođeni na 100 umrlih). U RH vitalni je indeks bio 69,8, a niži od našeg zabilježen je u šest županija, od toga u tek jednoj slavonskoj (Virovitičko-podravska).

U Požeško-slavonskoj županiji (2018. g.) živjelo je 7 848 osoba s invaliditetom, što je 11,3 % ukupnog stanovništva županije. PSŽ je ispod prosjeka za ukupnu prevalenciju, osim u radno aktivnoj dobi gdje je iznad prosjeka RH. Od svih osoba s invaliditetom 1.437 osoba (18,3 %) branitelji su s invaliditetom. Ukupno je bilo 977 osoba koje imaju rješenje o primjerenom obliku školovanja u našoj županiji.

Uzroci pobola i smrtnosti

Vodeće dijagnoze zbog kojih se osobe javljaju izabranom liječniku razlikuju se ovisno o dobi. Tako su kod djece i mladih vodeći razlozi pobola bolesti dišnog sustava, a s porastom dobi bolesti mišićno-koštanog sustava. U starijoj dobi vodeći su razlozi vezani uz bolesti cirkulacijskog sustava i druge kronične bolesti. Nisu uočene značajne razlike u odnosu na RH. Situacija je u pogledu uobičajenih zaraznih bolesti za našu županiju povoljna. Stopa liječenih pijajatskih ovisnika na 100 000 stanovnika u 2018. godini (u dobi od 15 do 64 godine) za našu županiju iznosi 64,8 (RH 185,2).

Vodeći su uzroci smrti u 2019. godini cirkulacijske bolesti od kojih su umrle 472 osobe, slijede novotvorine s 252 umrle osobe. Gotovo je tri četvrtine svih uzroka smrti (69%) u PSŽ iz ovih dviju skupina bolesti. U periodu od 2001. do 2016. godine vidljiv je trend porasta stope novooboljelih od raka na 100.000 stanovnika, kako u našoj županiji tako i u RH. Najčešća sijela raka u muškaraca u 2016. godini bila su rak debelog crijeva, rak pluća te prostate, što su ujedno i vodeći uzroci smrti od raka kod muškaraca. Kod žena najčešća su sijela raka rak dojke, debelog crijeva te pluća, dok je najviše umrlih žena od raka debelog crijeva, jajnika i dojke. Tri su Nacionalna preventivna programa ranog otkrivanja raka – ranog otkrivanja raka dojke, debelog crijeva i vrata maternice – u reorganizaciji. U skupini cirkulacijskih bolesti, raka, endokrinih bolesti (dijabetes), bolesti dišnog sustava i duševnih poremećaja u 2019. je godini PSŽ zabilježila više stope smrtnosti nego u RH.

Zdravstvena zaštita

Na primarnoj razini i razini zavoda u PSŽ djeluju Dom zdravlja PSŽ, Zavod za javno zdravstvo PSŽ, Zavod za hitnu medicinu PSŽ, Ljekarne Požega i 9 ljekarničkih ustanova u privatnom vlasništvu. Na sekundarnoj razini zdravstvenu zaštitu pružaju Opća županijska bolnica Požega i Opća županijska

bolnica Pakrac i bolnica hrvatskih veterana te Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju⁵.

Na primarnoj razini djeluje 37 ambulanti liječnika obiteljske (opće) medicine, 35 ambulanti dentalne medicine, 4 zdravstvene zaštite predškolske djece, 5 zdravstvene zaštite žena, 3 ambulante medicine rada te 2 medicinsko-biokemijskih laboratorija, odnosno 3 ustanove ugovorene za obavljanje djelatnosti zdravstvene njege u kući, od toga jedna pri Domu zdravlja. Uz navedeno još je 16 timova u patronažnoj zdravstvenoj zaštiti, 2 tima u palijativnoj skrbi te 8 timova u djelatnosti sanitetskog prijevoza. U svom sastavu Dom zdravlja Požeško-slavonske županije ordinacija je oralne kirurgije i ordinacija u djelatnosti ortodoncije. PSŽ na svom području ima dobru pokrivenost ljekarničkih ustanova.

Krajem 2018. godine u našoj je županiji u sustavu zdravstva bilo stalno zaposleno 1 579 djelatnika. Od toga su 1 229 zdravstveni djelatnici i suradnici, 96 administrativni, a 254 tehnički djelatnici. Zaposlenih liječnika bilo je 229, odnosno 14,5 % ukupno zaposlenih.

Mreža zdravstvene zaštite nije popunjena te nedostaje: 5 timova obiteljske (opće) medicine (37/42), 6 dentalne medicine (35/41), 2 tima zdravstvene zaštite predškolske djece (4/6), 2 tima u djelatnosti njege u kući (22/24), 1 zdravstvene zaštite žena (5/6). Uz navedene nepopunjene timove u Zavodu za javno zdravstvo nedostaje dva tima u djelatnosti školske medicine, jedan epidemiološki te je nepopunjen tim u djelatnosti zaštite mentalnog zdravlja i prevencije ovisnosti.

Na 100 000 stanovnika PSŽ ima 3,8 bolnica. Gustoća bolnica veća je od prosjeka u EU gdje su 3,0 bolnice na 100 000 stanovnika. Po broju bolničkih postelja PSŽ je s 81 posteljom na 10 000 stanovnika iznad prosjeka RH (56 bolničkih postelja na 10 000 stanovnika). Čak 13 županija u RH ima manje od 56 postelja na 10 000 stanovnika. U prosjeku u RH na 10 000 stanovnika dolazi 13,5 liječnika specijalista zaposlenih na stacionarnim odjelima hrvatskih bolnica, a u PSŽ je 13,8 liječnika na 10 000 stanovnika. Broj postelja u općim bolnicama po jednom liječniku u 2019. godini iznosi 2,9, 2,5 u Požegi i 3,9 u Pakracu (2,6 RH).

Prosječna duljina liječenja akutnih pacijenata bila je 5,6 dana (6,2 RH). Našoj županiji, bolnici u Pakracu, gravitiralo je i stanovništvo iz Bjelovarsko-bilogorske te Sisačko-moslavačke županije, čak dvije trećine liječenih čine stanovnici ovih dviju županija. Prema podacima HZZO-a u bolnicama na području PSŽ na prvi pregled najviše se čeka na odjelu kardiologije, do 300 dana, dok se pregled na odjelu urologije može obaviti kroz 4 dana.

Županija kao osnivač zdravstvenih ustanova prati programe rada i razvoja zdravstvenih ustanova kojima je osnivač, financijsko poslovanje kao i poteškoće i probleme s kojima se susreću. Pojedine zdravstvene ustanove zahtijevaju obnovu i rekonstrukciju. Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju unazad nekoliko godina intenzivno se obnavlja te se unapređuje zdravstveni turizam koji je potrebno dodatno razviti. U 2020. godini u potpunosti se energetske obnovila zgrada Opće županijske bolnice Pakrac i bolnice hrvatskih veterana. Opća županijska bolnica Požega u 2020. godini završila je projekt energetske obnove zgrada i projekt uređenja prostora dnevnih bolnica i jednodnevne kirurgije.

U usporedbi s drugim županijama, županija ima najnižu izvanbolničku potrošnju lijekova (984 definirane dnevne doze/1000 stanovnika; najviša je u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, 1542 DDD/1000).

Unapređenje zdravlja, prevencija i rano otkrivanje bolesti

Savjet za zdravlje Požeško-slavonske županije odabrao je pet javnozdravstvenih prioriteta:

1. Razvoj palijativne skrbi
2. Prekomjerna konzumacija alkohola kod mladih i alkoholizam odraslih
3. Zdrava prehrana i tjelesna aktivnost
4. Unapređenje skrbi za starije i nemoćne
5. Mentalno zdravlje.

Postojećim prioritetima bavi se na prvom mjestu Zavod za javno zdravstvo u svojoj redovitoj djelatnosti, no i druge razine zdravstvene zaštite, ali puno je prostora za napredak. Prioritet „Razvoj palijativne skrbi“ ima formiran projektni tim te je trenutno u tijeku provedba druge županijske strategije.

⁵ Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik 25. 11. 2020. god. promijenila naziv u Toplice Lipik - Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju

U provedbi Nacionalnih programa ranog otkrivanja raka u PSŽ, unatoč boljim odazivima u odnosu na prosjek Republike Hrvatske nisu zadovoljeni postavljeni ciljevi te svakako postoji prostor za unapređenje.

Obuhvat cijepljenjem protiv zaraznih bolesti sukladno Nacionalnom programu masovnog cijepljenja visok je i za većinu obaveznih cjepiva iznosi 90 % i više. Cijepljenje protiv COVID-a 19 novi je izazov te je potreban sustavni pristup problemu odbijanja cjepiva.

Na području županije djeluje nekoliko udruga kojima je djelovanje okrenuto očuvanju zdravlja, prevenciji ranog otkrivanja bolesti te potpori oboljelim ili palijativnim pacijentima, ali nema ustanove za zbrinjavanje palijativnih bolesnika u terminalnoj fazi.

Izazovi

Prema brojčanim pokazateljima PSŽ ima dovoljno zdravstvenih ustanova, kapaciteta za akutno i kronično liječenje. Tek kada se ovi pokazatelji dublje analiziraju, uočava se neravnomjerna raspodjela. Zdravstvene ustanove koncentrirane su u Gradu Požegi, dio zdravstvenih usluga dostupan je isključivo u Gradu Požegi, što za stanovnike pakračko-lipičkog kraja znači putovanje od sat vremena. Značajan problem predstavlja i udaljenost ustanova za pružanje hitne pomoći (Požega, Pakrac) u odnosu na ostala naselja. Prisutna je nepovoljna dobna struktura liječničkog kadra, poteškoće zapošljavanja i zadržavanja zdravstvenih djelatnika, problemi organizacije posla uz nedovoljan broj medicinskih sestara te potreba za završavanjem opreme i prostora. Često zdravstvena usluga nije odmah dostupna svim pacijentima, što dovodi do stvaranja liste čekanja. Liste čekanja predstavljaju problem na razini cijele RH pa tako i na području PSŽ.

Pandemija COVID-19 u Županiji

Početak izbijanja epidemije bolesti **COVID-19**, sustav zdravstva podnio je najveći pritisak. Zbog povećanog radnog opterećenja, s ciljem spašavanja zdravlja i života, niz uobičajenih preventivnih, prvih i kontrolnih pregleda je odgođen. Nedostatak medicinskog osoblja, doktora te epidemiologa u doba COVID-a 19 dodatno je došao do izražaja. Očekivana su značajna odstupanja u pružanju zdravstvenih usluga te je potrebno detaljno analizirati posljedice pandemije virusa COVID-19 na zdravstvo na području PSŽ i pripremiti smjernice za djelovanje u budućim kriznim situacijama.

Zdravstvene ustanove u svojim razvojnim planovima predviđaju različite projekte koji će kasnije biti uvršteni u akcijske planove strateških dokumenata. Sukladno važećem Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, a s obzirom na to da je sustav koncesija zamijenjen sustavom ordinacija, Županija će u budućnosti, na druge načine, u suradnji s jedinicama lokalne samouprave, osiguravati popunjavanje mreže te koordinirati i organizirati rad svih pravnih i fizičkih osoba koje na području Požeško-slavonske županije obavljaju zdravstvenu djelatnost.

Primjer uspješno realiziranog EU projekta u području zdravstva

„Energetska obnova zgrade **Opće županijske bolnice Požega** “ u sklopu Poziva „Energetska obnova i korištenje obnovljivih izvora energije u zgradama javnog sektora“. Ukupna vrijednost projekta iznosi do 21 615 977,55 kn, pri čemu bespovratna sredstva Europskog fonda za regionalni razvoj iznose do 12 863 797,62 kn. Fond za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije financirao je projekt u iznosu do 5 943 295,67 kuna, čime se vlastiti udio sufinanciranja značajno umanjio. Energetskom obnovom zgrade Opće županijske bolnice Požega povećala se toplinska zaštita krova iznad grijanog prostora, toplinska zaštita vanjskog zida, toplinska zaštita stropa prema negrijanom prostoru, zamijenila se vanjska stolarija te unutarnja rasvjeta učinkovitijom. Zgrada je iz **energetskog razreda F** prešla u **energetski razred B**, a ostvarila se ušteda toplinske energije u iznosu od **67,04%**.

1.2.2.2. Socijalna skrb

Sustav socijalne skrbi važan je faktor koji doprinosi povećanju kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihova aktivnog uključivanja u zajednicu, koji je potrebno kontinuirano razvijati i poboljšavati.

Požeško-slavonska županija ima osnivačka prava nad domovima za starije i nemoćne osobe Požega i Velika. Procesom decentralizacije Županija osigurava sredstva za rad domova koja predstavljaju minimalni financijski standard za decentralizirano financiranje djelatnosti domova za starije i nemoćne osobe, sredstva za rashode za zaposlene, materijalne i financijske rashode, hitne intervencije i rashode za nabavu nefinancijske imovine te osigurava sredstva za materijalne i financijske rashode Centara za socijalnu skrb Požega i Pakrac.

Na području Županije djeluje 9 ustanova socijalne skrbi:

- Centar za socijalnu skrb Požega
- Centar za socijalnu skrb Pakrac
- Dom za starije i nemoćne osobe Požega
- Dom za starije i nemoćne osobe Velika
- Dom za starije i nemoćne osobe Baketarić, Pleternica, privatni dom u vlasništvu obitelji Baketarić
- Dom za starije i nemoćne osobe Anđelak, Lipik, privatni dom u vlasništvu tvrtke „Mimi d.o.o.“, Lipik
- Dom za starije i nemoćne osobe Marino Selo, Gradsko društvo Crvenog križa Pakrac
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Ljeskovica, Republika Hrvatska
- Centar za pružanje usluga u zajednici Lipik, Republika Hrvatska.

OBITELJSKI DOMOVI U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI

- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Dario Katić, Grad Požega, za 18 korisnika
- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Marina Galić, Grad Kutjevo (Naselje Bektež), za 9 korisnika
- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Branko Vukašinović, Općina Velika, za 16 korisnika
- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Mihael Zelić, Pleternica, za 12 korisnika
- Obiteljski dom za osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima, Snježana Bošković, Općina Čaglin
- Obiteljski dom za djecu bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, Silvana Požega, Srednje Selo, za 10 korisnika/djece.

Na području županije djeluju i druge pravne osobe i obrtnici koji pružaju socijalne usluge. Na području županije, uz osnovnu djelatnost, usluge smještaja starijim i nemoćnim osobama pruža:

- Kap veselja d.o.o. za graditeljstvo, trgovinu i usluge, Eminovci, kapaciteta 19 mjesta – smještaj starijih i nemoćnih osoba
- TIHO-MIR j.d.o.o., obrt za usluge socijalne skrbi sa smještajem za starije i nemoćne osobe Požega, kapacitet za smještaj 10 korisnika starijih i nemoćnih osoba.

U 2020. godini zaprimljen je 131 zahtjev za socijalnu uslugu smještaja u Dom za starije i nemoćne osobe Požega, od kojih je 46 realizirano. Što se tiče Doma za starije i nemoćne osobe Velika, u 2020. godini zaprimljeno je 43 zahtjeva za smještaj, što je 1/3 zaprimljenih zahtjeva u odnosu na prošlu godinu. Dana 31. 12. 2020. godine na listi se nalazi ukupno 226 zahtjeva za smještaj.

Iz navedenog se zaključuje da je potražnja za smještaj u domovima neusporedivo veća od ponude, poželjno je dugoročno planiranje i ulaganje u smještajne kapacitete staračkih domova. Potrebno je uložiti sredstva za daljnji razvoj institucionalne i izvaninstitucionalne aktivnosti u skrb za starije, opremu i edukaciju stručnog osoblja.

Uz navedene postoje i novi pružatelji socijalnih usluga – usluga pomoći u kući, koje pružaju pravne osobe uz obavljanje svoje djelatnosti (primarne) za koju su osnovane, odnosno upisane u sudski registar ili kod drugih tijela.

Pružatelji socijalnih usluga pomoći u kući su:

1. Dom za starije i nemoćne Požega

2. Dom za starije i nemoćne osobe Baketarić, Pleternica
3. Poduzetnički centar Pleternica d.o.o.
4. Lipička razvojna agencija d.o.o.
5. “Udruga Veličanka” sa sjedištem u Velikoj
6. Centar za pomoć u kući Snježana, Dobrogošće, Čaglin
7. Hrvatski Crveni križ – Gradsko društvo Crvenog križa, Pakrac
8. Zajednica udruga Društvo Crvenog križa Požeško-slavonske županije
9. Hrvatski Crveni križ, Gradsko društvo Crvenog križa, Požega
10. Udruga socijalnih usluga „Pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama“, Lipik
11. Udruga Ruka podrške – Centar za pružanje usluga u zajednici, Lipik
12. Caritas Požeške biskupije.

Požeško-slavonska županija u domovima za starije i nemoćne osobe, kojima je osnivač, prati stanje i sustavno ulaže financijska sredstva radi poboljšanja kvalitete pružanja usluga u njima.

Na razini Županije osnovan je Savjet za socijalnu skrb s ciljem planiranja i razvoja mreže socijalnih usluga i ostvarivanja prava, obveza, mjera i ciljeva socijalne skrbi na području županije.

Na području županije djeluju i OCD-ovi u svrhu pomaganja osobama s posebnim potrebama te invalidnim osobama. Njihove aktivnosti obuhvaćaju: pružanje socijalnih usluga svojim članovima, pružanje pravnih savjeta, organiziranje grupa za samopomoć, organizacija slobodnog vremena i sportskih događaja, nabavka tehničkih pomagala za osobe s tjelesnim i osjetilnim oštećenjima te provedba programa za osobne asistente i asistente u nastavi i slično.

Požeško-slavonska županija, temeljem sredstava osiguranih u Proračunu Županije putem javnog natječaja, svake godine financira programe i projekte OCD-ova iz područja socijalne i zdravstvene skrbi i humanitarne djelatnosti te zaštite i promicanja vrijednosti i istine o Domovinskom ratu od interesa za Požeško-slavonsku županiju.

Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u godini 2019. godini na području PSŽ iznosio je 1 083 korisnika, što je 1.4 % od ukupnog stanovništva PSŽ, odnosno u Republici Hrvatskoj 62 301 korisnika zajamčene minimalne naknade, što je 1,5 % od ukupnog stanovništva.

Tablica 11. Broj korisnika i prava u socijalnoj skrbi u PSŽ

DRŽAVNA POMOĆ

REDNI BROJ	PRAVO U SOCIJALNOJ SKRBI	CENTAR ZA SOCIJALNU SKRIB		UKUPNO
		PAKRAC	POŽEGA	
I.	ZAJAMČENA MINIMALNA NAKNADA			
	1. Ukupna naknada (samaca i kućanstva)	259	424	683
	2. Ukupno obuhvaćenih osoba	391	692	1083
II.	NAKNADA ZA OSOBNE POTREBE KORISNIKA SMJEŠTAJA	62	196	258
III.	JEDNOKRATNA NAKNADA			
	1. Ukupna naknada u izvještajnoj godini	115	544	659
	2. Različiti korisnici (samci i kućanstvo) kojima je jednom ili više puta odobrena naknada u izvještavnoj godini	90	452	542
IV.	NAKNADE U VEZI S OBRAZOVANJEM	1	3	4
V.	OSOBNINA INVALIDNINA	170	546	716
VI.	DOPLATAK ZA POMOĆ I NJEGU	221	792	1013
VII.	STATUS RODITELJA NJEGOVATELJA ILI NJEGOVATELJ	24	74	98
VIII.	NAKNADA DO ZAPOSLENJA	40	52	92
IX.	SOCIJALNE USLUGE (ukupno korisnika) POMOĆ U KUĆI	108	199	307
	PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA	10	*	10
	RANA INTERVENCIJA	1	*	1

	POMOĆ PRI UKLJUČIVANJU U PROGRAME ODGOJA I OBRAZOVANJA (integracija)	2	*	2
	BORAVAK	16	1	17
	ORGANIZIRANO STANOVANJE	11	6	17
LOKALNA I REGIONALNA POMOĆ				
X.	NAKNADA ZA TROŠKOVE STANOVANJA	*	*	*
XI.	NAKNADA ZA TROŠKOVE OGRJEVA – u izvještajnoj godini	*	*	703

Izvor: godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, kolovoz 2020. godine.

Prema istraživanju o socijalnoj isključenosti, koje je u Hrvatskoj proveo UNDP⁶, najveći udio socijalno isključenih ispitanika zabilježen je u Požeško-slavonskoj županiji (27,7 %).⁷

Prema statističkim podacima DZS iz prosinca 2020. godine za osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 2019. godinu u Republici Hrvatskoj pokazatelj je da je u takvom položaju bilo 23,3 % osoba. Nažalost, takvi podaci ne postoje za PSŽ.

S obzirom na porast starijeg stanovništva (65 godina i više u PSŽ), nedostaju smještajni kapaciteti namijenjeni starijim i nemoćnim osobama. Potrebno je uložiti sredstva u daljnji razvoj kroz institucionalne i izvaninstitucionalne aktivnosti u skrb za starije, opremu i edukaciju stručnog osoblja, izgradnju novih domova i sl.

Sažetak 3. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području zdravstva i socijalne skrbi

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – po broju bolničkih postelja PSŽ je iznad prosjeka RH – dobra pokrivenost liječničkih ustanova – postojanje Savjeta za zdravlje – postojanje javnozdravstvenih prioriteta – postojanje zdravstvenog turizma – energetska obnova Opće županijske bolnice Požega i Opće županijske bolnice Pakrac i bolnica hrvatskih branitelja – intenzivna obnova Toplica Lipik – PSŽ ima najnižu izvanbolničku potrošnju lijekova – u sklopu Doma zdravlja PSŽ započeo s radom Županijski koordinacijski centar za palijativnu skrb te mobilni 	<ul style="list-style-type: none"> – jačanje razvoja zdravstvenog i wellness turizma – korištenje EU sredstava za izradu i provedbu projekata usmjerenih na podizanje zdravstvenih standarda – poboljšanje kvalitete u PSŽ podizanjem svijesti o zdravom načinu življenja – podizanje kvalitete života starijih i nemoćnih 	<ul style="list-style-type: none"> – poticanje programa ranog otkivanja raka – bolja prometna povezanost radi dostupnosti specijalističkih pregleda – povećanje broja zdravstvenih radnika – izrađivanje plana razvoja ljudskih resursa u zdravstvu – uvođenje poticajnih mjera za obrazovanje i zadržavanje medicinskog osoblja – subvencioniranje određenih specijalizacija – kontinuirano poticanje razvoja zdravstvenog turizma – podizanje konkurentnosti na tržištu zdravstvenog turizma – ulaganje u bolju opremljenost zdravstvenih institucija – smanjivanje liste čekanja – izgradnja novih smještajnih kapaciteta za starije i nemoćne,

⁶ U istraživanju koje je proveo UNDP (2006.), socijalna isključenost definirana je na temelju triju prostora prikraćenosti:

1. Ekonomska prikraćenost – kao pokazatelj ekonomske prikraćenosti korišten je prag rizika od siromaštva
2. Radna prikraćenost – nesudjelovanje u tržištu rada (uključuje nezaposlene, neovisno o tome traže li posao ili ne, te kućanice)
3. Sociokulturna prikraćenost (izostanak društvene participacije) – nesudjelovanje u humanitarnom i političkom radu.

⁷ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 188.

<p>palijativni tim na području Požege i Pakraca</p> <ul style="list-style-type: none"> – energetska obnova zgrade Doma za stare i nemoćne Požega – na razini Županije osnovan je Savjet za socijalnu skrb – postojanje OCD-ova za osobe s posebnim potrebama i invaliditetom – financiranje programa i projekata OCD-ova iz područja socijalne i zdravstvene skrbi i humanitarne djelatnosti te zaštite i promicanja vrijednosti i istine o Domovinskom ratu <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – trend porasta novooboljelih od raka – potrebna je obnova i rekonstrukcija pojedinih zdravstvenih ustanova – koncentriranost zdravstvenih ustanova u središtu županije – udaljenost ustanova za pružanje hitne pomoći (Požega, Pakrac) u odnosu na ostala naselja – prisutna je nepovoljna dobna struktura liječničkog kadra, poteškoće zapošljavanja i zadržavanja zdravstvenih djelatnika – nedostatak strategije planiranja zapošljavanja i zadržavanja zdravstvenog kadra – nedostatak medicinskog osoblja i liječničkih timova – liste čekanja za pojedine preglede – nedostatak programa za podizanje svijesti o zdravom načinu života (Zdrava prehrana i tjelesna aktivnost) – nema ustanove za zbrinjavanje palijativnih bolesnika u terminalnoj fazi – opterećenje zdravstvenog sustava uzrokovano COVID-om 19 – nedostatak smjernica za djelovanje u kriznim situacijama – nedovoljan broj smještajnih kapaciteta u domovima za starije i nemoćne 		<p>osobe s invaliditetom te djece s posebnim potrebama</p> <ul style="list-style-type: none"> – unapređenje palijativne skrbi (zapošljavanje osoblja, izgradnja ustanove za zbrinjavanje korisnika palijativne skrbi) – razvijanje izvaninstitucionalne skrbi za starije, nemoćne i osobe s invaliditetom – realiziranje projekta Nastavni centar – rekonstrukcija zgrade s digitalizacijom zdravstvenih i obrazovnih procesa – analizirati posljedice pandemije virusa COVID-19 na zdravstvo na području PSŽ i pripremiti smjernice za djelovanje u budućim kriznim situacijama – istraživanja zadovoljstva građana i pacijenata te dostupnosti skrbi i pruženoj skrbi
---	--	---

1.2.3. Odgoj, obrazovanje, kultura i sport

1.2.3.1. Predškolski odgoj

Predškolski odgoj u Požeško-slavonsko županiji organiziran je u jedanaest samostalnih predškolskih ustanova. U 2020. godini u Mrežu vrtića upisan je i počeo je s radom Dječji vrtić „Bambi“ u Kaptolu, u koji je upisano 49 djece. Od 2020. godine pri OŠ Stjepana Radića u Čaglinu, u izdvojenom objektu u Čaglinu, provodi se program predškolskog odgoja i obrazovanja djece (upisano 25 djece).

Tablica 12. Popis dječjih vrtića na području PSŽ s brojem upisane djece od 2015. do 2021. godine

DJEČJI VRTIĆ (naziv vrtića)	2015./2016.	2016./2017.	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.	2020./2021.
DV SVETI LEOPOLD MANDIĆ, POŽEGA	139	154	142	54	141	139
DJEČJI VRTIĆ KOCKICA, LIPIK	151	163	172	172	173	160
DJEČJI VRTIĆ, JAKŠIĆ	0	57	83	84	94	91
DJEČJI VRTIĆ GROZDIĆ, KUTJEVO	25	23	26	25	44	81
DV TRATINČICA, PLETERNICA	65	88	128	152	209	203
DJEČJI VRTIĆ RADOST, POŽEGA	90	86	80	88	85	92
DJEČJI VRTIĆ, VELIKA	39	58	60	61	70	76
DJEČJI VRTIĆ MASLAČAK, PAKRAC	203	178	182	180	192	210
DJEČJI VRTIĆI, POŽEGA	329	322	353	365	353	378
DJEČJI VRTIĆ ŠARENI SVIJET, POŽEGA	52	49	32	38	37	38
DJEČJI VRTIĆ BAMBI, KAPTOL	*	*	*	*	*	49
VRTIĆ PRI OŠ S. RADIĆA ČAGLIN	*	*	*	*	*	25
UKUPNO	1093	1178	1258	1319	1398	1542

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti u PSŽ, siječanj 2021. god.

Ukupan je broj djece u godini 2020./2021. u spomenutih 12 ustanova 1542. Prema podacima Upravnog odjela za društvene djelatnosti PSŽ u razdoblju između 2014./2015. i 2020./2021. broj upisane djece povećao se s 1093 na 1542.

U PSŽ još uvijek sve općine nemaju predškolsku ustanovu (Brestovac), a težnja je da svaka jedinica lokalne samouprave ima barem jednu ustanovu za predškolski odgoj. Zbog nedostataka adekvatnog prostora i nezadovoljavajuće opreme neke predškolske ustanove zahtijevaju rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih objekata. Potrebno je osigurati veće kapacitete u postojećim predškolskim ustanovama te osnivanje novih.

1.2.3.2. Osnovno školstvo

Sustav osnovnog obrazovanja provodi se u 15 samostalnih matičnih osnovnih škola (12 na području Požeštine i 3 u pakračko-lipičkom području) s ukupno 44 područnih škola.

Tablica 13. Broj učenika i razrednih odjeljenja u osnovnim školama Požeško-slavonske županije

Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja	Br. učenika/ odjeljenje
2013./14.	6433	370	17,38
2014./15.	6434	373	17,24
2015./16.	6207	374	16,60
2016./17.	6068	377	16,10
2017./18.	5895	362	16,28
2018./19.	5691	366	15,55
2019./20.	5541	346	16,01
2020./21.	5381	345	15,59

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ, 2019.

Tijekom svih godina osnovno školstvo organizirano je i za učenike s teškoćama u razvoju. Osnovna škola Julija Kempfa ima 10 razrednih odjela učenika s teškoćama u razvoju i to LMR ukupno 29 učenika, UMR ukupno 20 učenika, dok OŠ Braće Radića Pakrac ima jedan razredni odjel za djecu s posebnim potrebama s 3 učenika.

Tablica 14. Broj učenika u područnim školama (PŠ) u Požeško-slavonskoj županiji u 2020./2021. godini.

BROJ UČENIKA	ŠKOLA	BROJ UČENIKA	ŠKOLA
1	PŠ Zarilac	14	PŠ Zagrade
2	PŠ Ivandol, PŠ Poreč, PŠ Mitrovac, PŠ Nova Lipa	16	PŠ Grabarje
3	PŠ Gradište	19	PŠ Donja Obrijež, PŠ Bučje
4	PŠ Dobrovac, PŠ Djedina Rijeka, PŠ Kula, i PŠ Ciglenik	21	PŠ Badljeva, PŠ Pavlovci, PŠ Mihaljevci, PŠ B. Drenovac
5	PŠ Ruševo	23	PŠ Frkljevci
6	PŠ Alilovci, PŠ Tominovac, PŠ Trapari	32	PŠ Buk
7	PŠ Treštanovci, PŠ Ljeskovića, PŠ P. Koprivnica, PŠ Sesvete	34	PŠ Kuzmica
8	PŠ Rajsavac	37	PŠ Gradac
9	PŠ Zakorenje, PŠ Tekić, PŠ Bektež	42	PŠ Vetovo
10	PŠ Skenderovci, PŠ Rajsavac	44	PŠ Prekopakra
11	PŠ Toranj, PŠ Cerovac	47	PŠ Biškupci
12	PŠ Podgorje	56	PŠ Vidovci
13	PŠ Sulkovci, PŠ Radovanci		

Izvor: obrada autora na temelju podataka Upravnog odjela za društvene djelatnosti PSŽ, veljača 2021. godine

Ono što je evidentno u osnovnom školstvu na razini Požeško-slavonske županije jest smanjenje broja učenika (depopulacija), naročito na područnim školama. Broj učenika u područnim školama kreće se od 1 učenika (PŠ Zarilac) do 56 učenika, (PŠ Vidovci). Trideset područnih škola ima manje od 15 učenika. Postavlja se pitanje financijske opravdanosti održavanja spomenutih škola, a s druge strane koje bi posljedice imalo njihovo gašenje za sredine u kojima se nalaze i u kojima su nerijetko centar

društvenog života zajednice. Na području PSŽ u 2020. godini s radom su prestale tri područne škole: PŠ Sovski Dol, PŠ Antunovac i PŠ Donji Čaglić.

Tablica 15. Energetski obnovljene osnovne škole kojima je osnivač Požeško-slavonska županija

Osnovna škola "Mladost" Jakšić	Osnovna škola fra Kaje Adžića
Područna škola Cerovac	Područna škola Sesvete
Područna škola Rajsavac	Područna škola Kuzmica
Područna škola Tekić	Osnovna škola V. Korajca Kaptol
Područna škola Trapari	Područna škola Podgorje
Područna škola Treštanovci	Osnovna škola Lipik
Osnovna škola S. Radića Čaglin	Područna škola Dobrovac
Područna škola Ruševo	Osnovna škola S. Radića Pakrac
Područna škola Djedina Rijeka	Područna škola Badljevin
Područna škola Ljeskovic	Osnovna škola I. G. Kovačića Velika
Osnovna škola D. Lermana Brestovac	Osnovna škola V. Nazora Trenkovo
Područna škola Pavlovci	Osnovna škola G. Viteza Poljana
Područna škola Skenderovci	Osnovna škola Z. Turkovića Kutjevo

Izvor: obrada autora na temelju podataka Regionalnog koordinatora razvoja PSŽ, veljača 2021. godine

Ostvarena su velika infrastrukturna ulaganja iz EU i nacionalnih sredstava u školsku infrastrukturu. Energetski je obnovljeno 26 školskih objekata, 11 matičnih i 15 područnih škola na području Županije.

Veliki dio preostalih školskih zgrada (28) zahtijevaju daljnja infrastrukturna ulaganja koja će omogućiti kvalitetan prostor za odvijanje nastave. Potrebna je izgradnja sportske dvorane za pojedine osnovne škole, mnoge škole imaju nedostatak nastavničkih kabineta te učionica, koji su potrebni da bi škola mogla imati nastavu u jednoj smjeni. Produženi boravak kao oblik odgojno-obrazovnog rada nije pokrenut u svim školama, samo 7 škola s područja PSŽ ima produženi boravak.

Na razini cijele RH u tijeku je kurikularna reforma. Za većinu predmeta i međupredmetnih tema doneseni su izmijenjeni kurikulumi koji će se postupno provoditi od 2020./2021. god. u svim osnovnim i srednjim školama. Škole se opskrbljuju svom potrebnom opremom i materijalima. Reforma uključuje opsežno trajno stručno usavršavanje učitelja, mentorski rad i zajednice učenja u kojima se razmjenjuju iskustva o nastavnim metodama.

Projekt „e-Škole“

Nositelj je projekta Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. Mjerodavno tijelo koje je nadležno CARNET-u jest Ministarstvo znanosti i obrazovanja kojemu je nadležna Vlada RH.

Pilot-projekt e-Škole dio je šireg programa e-Škole, stoga ih je potrebno međusobno razlikovati. Program e-Škole provodi se kroz više projekata informatizacije školskog sustava, u razdoblju od 2015. do 2022. godine. Program se sastoji od pilot-projekta čija je provedba započela 2015. godine i traje do 2018. te druge faze projekta čija se provedba planira u razdoblju od 2018. do 2022. godine, a koja će počivati na rezultatima pilot-projekta.

Ukupna je vrijednost pilot-projekta e-Škole 306 851 518 kn, od čega je EU financiranje 193 688 730 kn (Europski fond za regionalni razvoj – EFRR) i 67 135 060 kn (Europski socijalni fond – ESF) te nacionalno sufinanciranje 46 027 727 kn.

U projektu sudjeluje 151 škola, od toga 101 osnovna škola i 50 srednjih škola. U ovom pilot-projektu s područja Požeško-slavonske škole sudjeluju dvije osnovne škole; osnovna škola iz Trenkova i osnovna škola iz Kaptola.

Primjer projekta iz područja obrazovanja

Projekt „Obrok za 5“

Nositelj je projekta Požeško-slavonska županija, projekt se provodi u 11 škola kojima je PSŽ osnivač. Ukupna je vrijednost projekta 994.176.88. kn, iz Operativnog programa za hranu i osnovnu materijalnu pomoć 2014. – 2020. god. Cilj je projekta ublažavanje najgorih oblika dječjeg siromaštva pružanjem nefinancijske pomoći djeci u siromaštvu ili u riziku od siromaštva i to u vidu podjele hrane u školama. Ciljna je skupina oko 1124 djece, od kojih je većina korisnika dječjeg doplatka.

Projekt „Škola za Život“

„Škola za život“ naziv je eksperimentalnog programa čiji je nositelj Ministarstvo znanosti i obrazovanja. U „Školi za život“ sudjeluje 48 osnovnih i 26 srednjih škola iz svih županija u Republici Hrvatskoj. Eksperimentalni program provodi se u 1. i 5. razredu osnovnih škola te u 7. razredu za predmete biologija, kemija i fizika. U srednjim se školama provodi u 1. razredu gimnazije u svim predmetima te u 1. razredu četverogodišnjih strukovnih škola u općeobrazovnim predmetima. Cilj je eksperimentalnog programa provjera primjenjivosti novih kurikuluma i oblika metoda rada te novih nastavnih sredstava s obzirom na sljedeće ciljeve: povećanje kompetencija učenika u rješavanju problema, povećanje zadovoljstva učenika u školi te motivacija njihovih učitelja i nastavnika. S područja **Požeško-slavonske županije** u programu sudjeluju **2 osnovne škole i 1 srednja škola i to: OŠ „Mladost“ Jakšić, OŠ fra Kaje Adžića Pleternica i Srednja škola Pakrac.**

1.2.3.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Srednjoškolsko obrazovanje u Požeško-slavonskoj županiji organizirano je u osam samostalnih srednjih škola i dvama učeničkim domovima.

Tablica 16. Popis obrazovnih programa u srednjoškolskim ustanovama na području PSŽ

Br.	ŠKOLA	POPIS OBRAZOVNIH PROGRAMA
1.	SREDNJA ŠKOLA PAKRAC	Opća gimnazija, Medicinska sestra/tehničar opće njege, Medicinska sestra / medicinski tehničar, Fizioterapeutski tehničar/tehničarka, Građevinski tehničar, Stolar – JMO, Zidar – JMO, Rukovatelj samohodnim građevinskim strojevima, Fizioterapeutski tehničar, Fasader JMO, Monter suhe gradnje
2.	GIMNAZIJA POŽEGA	Opća gimnazija, Prirodoslovno-matematička gimnazija, Jezična gimnazija
3.	OBRTNIČKA ŠKOLA POŽEGA	Arhitektonski tehničar, Odjevni tehničar, Turističko-hotelijerski komercijalist, Kuhar – JMO, Konobar – JMO, Stolar – JMO, Zidar, Tesar – JMO, Kuhar – OŠ Fra Kaje Adžića, Konobar – OŠ Fra Kaje Adžića, Soboslikar-ličilac – JMO, Modni tehničar, Krojač-JMO
4.	KATOLIČKA GIMNAZIJA S PRAVOM JAVNOSTI	Opća gimnazija, Klasična gimnazija
5.	EKONOMSKA ŠKOLA POŽEGA	Ekonomist, Komercijalist, Hotelijersko-turistički tehničar, Prodavač, Poslovni tajnik, Upravni referent
6.	POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENA ŠKOLA, POŽEGA	Agroturistički tehničar, Veterinarski tehničar, Poljoprivredni tehničar opći, Prehrambeni tehničar, Mehaničar poljoprivredne mehanizacije, Agrotehničar, Pekar – JMO, Mesar – JMO, Poljoprivredni tehničar fitofarmaceut, Voćar-vinogradarvinar, Pekar – IG, Mesar – IG, Pomoćni pekar – TES
7.	TEHNIČKA ŠKOLA POŽEGA	Računalni tehničar za strojarstvo, Tehničar za mehatroniku, Elektrotehničar, Tehničar za računalstvo, Tehničar za telekomunikacije, Tehničar za elektroenergetiku
8.	TEHNIČKA ŠKOLA POŽEGA-JMO	Tokar – JMO, Strojbravar – JMO, Alatničar – JMO, Autolimar – JMO, Automehaničar – JMO, Elektroinstalater – JMO, Autoelektričar – JMO, Elektromehaničar – JMO

9.	GLAZBENA ŠKOLA POŽEGA	Smjerovi: klavir, harmonika, gitara, tambure, saksofon, truba, tuba, trombon, klarinet, flauta, rog, udaraljke, solo pjevanje i teorijski smjer.
-----------	----------------------------------	--

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ, 2021. godine

Tablica 17. Broj učenika i razrednih odjeljenja u srednjim školama Požeško-slavonske županije

Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja	Br. učenika/odjeljenje
2013./14.	3967	156	25,42
2014./15.	3871	156	24,81
2015./16.	4053	189	21,45
2016./17.	3674	188	19,55
2017./18.	3391	187	18,13
2018./19.	3253	189	17,21
2019./20.	3068	190	16,15
2020./21.	2997	182	16,47

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ, veljača 2021. godine

Prema podacima iz gornje tablice vidljiv je negativan trend smanjenja broja učenika – od 2013./2014. do 2020./2021. broj je učenika pao za 970. Povećava se broj odjeljenja te opada broj učenika po odjeljenju. S obzirom na smanjen broj učenika u okviru srednjoškolskog obrazovanja na području Županije bilježi se dostatan broj nastavnog i stručnog osoblja koje zadovoljava potrebe većine radnih aktivnosti u tom segmentu. Postoji nedostatak stručnog kadra za strane jezike, matematiku, fiziku te je također prisutan nedostatak pedagoga. Nedostatak stručnog kadra za strane jezike posebno je vidljiv jer raste zainteresiranost djece za učenje stranih jezika, ali i jezika nacionalnih manjina (talijanski, slovački, češki i dr.). U posljednje vrijeme vidljivo je, iz broja upisanih učenika u strukovne škole, da mladi nisu zainteresirani za strukovna zanimanja.

Na području srednjoškolskog obrazovanja problem je nedostatan i neodgovarajući školski prostor. Djelomično je rješenje preseljenje Gimnazije u novoizgrađenu zgradu, ali joj nedostaje sportska dvorana. Glazbena škola Požega ima problem s nedostatkom opreme (za koncertnu dvoranu i knjižnicu) te nedostatak sportske dvorane. Svake se godine iz fondova EU ulaže u unapređenje obrazovnog sustava, no još uvijek nedovoljno. Potrebna su i stalna ulaganja u srednjoškolsko obrazovanje te u edukacije postojećeg kadra kako bi se odgovorilo na izazove i potrebe razvoja svih segmenata Županije.

Domski smještaj učenika u PSŽ organiziran je u dvama učeničkim domovima – Đački dom Požega kao samostalna ustanova i učenički dom u Pakracu koji je u sastavu Srednje škole Pakrac. Kapacitet je požeškoga Đačkog doma 120 ležajeva. Pakrački učenički dom ima 156 ležajeva. U školskoj godini 2020./2021. smješteno je 114 učenika u Đačkom domu Požega te 156 učenika u Učeničkom domu Pakrac. Kapaciteti domskog smještaja u oba doma premaleni su u odnosu na zahtjeve učenika. PSŽ kao osnivač predviđa proširenje i dogradnju starih ili izgradnju novih kapaciteta. S obzirom na to da se planira i izgradnja Regionalnog centra kompetencija u poljoprivredi i prehrani; potpisan je ugovor za izgradnju restorana u Đačkom domu Požega.

Važno je naglasiti da osnovne i srednje škole u PSŽ imaju dobru suradnju i partnerski odnos s osnivačima, lokalnom zajednicom, izvanškolskim institucijama te, što je najbitnije, imaju dobru suradnju s roditeljima učenika. Također, učenici ostvaruju odlične rezultata na natjecanjima u svim razinama, koje održavaju i iniciraju škole unutar nastave, ali i u aktivnostima izvan škole.

Primjer poticanja obrazovnih programa

Poljoprivredno-prehrambena škola u Požegi dobila je status **Regionalnog centra kompetentnosti u poljoprivredi**. Projektom osnivanja Regionalnog centra kompetentnosti Panonika stvaraju se neophodni prostorni, programski i kadrovski uvjeti koji će unaprijediti mogućnosti za učenje temeljeno na radu i praktičnoj nastavi. Programski uvjeti stvaraju se modernizacijom postojećih obrazovnih programa i stvaranjem novog standarda zanimanja. Rad Regionalnog centra kompetentnosti Panonika doprinosi povećanju konkurentnosti poljoprivrede pružanjem znanja iz sektora poljoprivrede koja su zasnovana na suvremenim tehnologijama i suvremenim metodama uzgoja, obrade i plasmana proizvoda, povećanju kvalitete strukovnog obrazovanja, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja.

1.2.3.4. Visokoškolsko obrazovanje⁸

Visokoškolsko obrazovanje u PSŽ odvija se programom Veleučilišta u Požegi (VUP) i Zdravstvenog veleučilišta Zagreb (ZVZG) – dislociranog studija fizioterapije u Pakracu.

Veleučilište u Požegi, kao javna visokoškolska ustanova, osnovano je 21. svibnja 1998. godine s odjelima. U okviru društvenog odjela izvodi se preddiplomski stručni studij računarstva, preddiplomski stručni studij trgovine, preddiplomski stručni studij upravnog studija te specijalistički diplomski stručni studij trgovinskog poslovanja. U okviru poljoprivrednog odjela izvodi se preddiplomski stručni studij vinogradarstva-vinarstva-voćarstva te preddiplomski stručni studij prehrambene tehnologije. Na Veleučilištu u Požegi predstavljeni su početkom 2021. godine novi studiji elektroničkog poslovanja i programskog inženjerstva te enogastronomija koji bi prve studente trebali primati 2021./2022. godine.

Cilj je stručnih studija na Veleučilištu u Požegi da se studenti odmah po završetku studija uključe u suvremene gospodarske tokove. Međutim, plan je za naredno razdoblje ići u smjeru znanstvene ustanove te se transformirati u fakultet kao sveučilišnu sastavnicu, s naglaskom na tematiku turizma i ruralnog razvoja.

VUP već dugi niz godina provodi program Erasmus+ te zahvaljujući programu razmjene studenata Erasmus+ studenti Veleučilišta u Požegi imaju mogućnost za financijsku potporu za studiranje jednog semestra tijekom studija na visokoškolskim ustanovama unutar Europske unije ili potpore za stručnu praksu u tvrtki unutar Europske unije u trajanju od dva do šest mjeseci. Natječaj za Erasmus+ mobilnost objavljuje se u pravilu dva puta godišnje – na početku svakog semestra.

Tablica 18. Ukupan broj upisanih studenata na Veleučilištu u Požegi po akademskim godinama

Akadska godina	Ukupan broj upisanih studenata	Broj upisanih studenata u I. godinu	Broj diplomiranih studenata u akademskoj godini	Broj diplomiranih studenata u kalendarskoj godini
2014./2015.	1377	414	182	176 (2015.)
2015./2016.	1241	339	166	178 (2016.)
2016./2017.	1146	300	195	196 (2017.)
2017./2018.	994	228	157	143 (2018.)
2018./2019.	890	191	176	171 (2019.)
2019./2020.	834	197	162	165 (2020.)
2020./2021.	808	226	*	*

Izvor: Službena evidencija Veleučilišta u Požegi, 2020. god.

Na Veleučilištu u Požegi od osnutka je pa do kraja 2020. godine diplomiralo 3803 studenata. Kao što se može vidjeti, broj studenata upisanih na Veleučilište u Požegi kontinuirano pada te postoji nerazmjern broj upisanih i diplomiranih. S obzirom na pad potrebna je dodatna valorizacija i promocija VUP-a u zajednici.

⁸ Republika Hrvatska ima 165 visokih učilišta

Budući da na Veleučilištu studira mnogo studenata koji nisu iz bliže okolice, izgrađen je studentski dom. Izgradnjom doma teži se povećanju pristupa visokog obrazovanja u PSŽ, smanjenju troškova studenata koji studiraju te unapređenju studentskog života u PSŽ.

Zdravstveno veleučilište Zagreb – dislocirani stručni studij fizioterapije u Pakracu osnovan je 2012. godine. Za obavljanje nastavnog programa studija fizioterapije koriste se prostori na 5 lokacija u Pakracu, Lipiku, Daruvarskim toplicama te Požegi.

Broj upisanih studenata:

- u akademskoj godini 2017./2018. upisano je 95 studenata
- u akademskoj godini 2018./2019. upisano je 87 studenata
- u akademskoj godini 2019./2020. upisano je 94 studenata
- akademskoj godini 2020./2021. upisano je 95 studenata.

U razdoblju od 2017./2018. do 2020./2021. godine uočava se stabilan trend u broju upisanih studenata na dislociranom stručnom studiju fizioterapije u Pakracu. Broj je diplomiranih studenata u razdoblju od 1. listopada 2017. godine pa do veljače 2021. godine 111 što upućuje na prilično nizak broj diplomiranih.

1.2.3.5. Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih

Programi cjeloživotnog učenja u PSŽ uglavnom provodi šest pučkih otvorenih učilišta: Pučko otvoreno učilište *OBRIS*, Požega i Pakrac; Učilište *LINK*, Požega; Škola za strane jezike *Praktikum* (Pučko otvoreno učilište Požega), Požega; Učilište *Maestro*, Požega; Pučko otvoreno učilište *Artes*, Pleternica te Učilište *Znanje*, Požega.

U Požeško-slavonskoj županiji Rješenje i suglasnost za obrazovanje odraslih u Požeško-slavonskoj županiji imaju Ekonomska i Obrtnička škola Požega, ali ga ne provode jer nema dovoljno zainteresiranih kandidata.

Sažetak 4. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području odgoja, obrazovanja i znanosti

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – porast djece predškolske dobi koja traže smještaj u predškolske ustanove – otvoren Djeci vrtić „Bambi“ Kaptol – otvoren vrtić pri osnovnoj školi u Čaglinu – energetski obnovljeno 26 zgrada u kojima se provodi osnovno obrazovanje – provođenje kurikularne reforme – informatizacija školskog sustava – dostatan broj nastavnog osoblja koje zadovoljava većinu potreba – rast zainteresiranosti djece za strane jezike – potpisan ugovor za izgradnju restorana u Đačkom domu – Poljoprivredno-prehrambena škola Požega dobila status Regionalnog centra kompetentnosti 	<ul style="list-style-type: none"> – postojanje stručnih studija Veleučilišta u Požegi (otvaranje novih smjerova) – dostupnost sredstava EU za renovaciju i adaptaciju školskih ustanova – provođenje nacionalne obrazovne reforme – postojanje programa za cjeloživotno učenje – korištenje sredstava EU za jačanje sustava obrazovanja – izgrađen studentski dom (unapređenje studentskog života u PSŽ) 	<ul style="list-style-type: none"> – nastavak izgradnje i opremanja predškolskih ustanova – povećavanje kapaciteta u predškolskim ustanovama – osiguravanje opstanka manjih područnih škola – uređivanje objekata područnih osnovnih škola – energetska obnova preostalih školskih ustanova – omogućavanje produženog boravka djece u osnovnim školama – unapređenje obrazovnog sustava – organiziranje nastave u jednoj smjeni (potrebna dogradnja i rekonstrukcija učionica) – izrada plana za zapošljavanje stručnog kadra koji nedostaje – povećavanje kapaciteta u đačkim domovima – poticati organizaciju izvannastavnih aktivnosti u osnovnim i srednjim školama

<ul style="list-style-type: none"> – škole u PSŽ imaju partnerski odnos s osnivačima, lokalnom zajednicom i roditeljima – dobri rezultati učenika u PSŽ u školskim i izvanškolskim aktivnostima – studijski programi VUP-a – provođenje Erasmus+ projekta – izgrađen studentski dom <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – manjak kapaciteta predškolskih ustanova – nedostatak predškolskih ustanova – zatvaranje nekih područnih škola – dotrajalost objekata područnih osnovnih škola – smanjenje broja učenika u osnovnim i srednjim školama – nedostatak sportskih dvorana za pojedine škole – nedostatak nastavničkih kabineta te učionica koji su potrebni da bi škola mogla imati nastavu u jednoj smjeni. – nepostojanje produženog dnevnog boravka u nekim osnovnim školama – nedostatak stručnog kadra za strane jezike, matematiku, fiziku te nedostatak pedagoga – nezainteresiranost mladih za strukovna zanimanja – nedovoljno ulaganje u unapređenje obrazovnog sustava – nedovoljan broj smještajnih kapaciteta u Đačkim domovima – pad broja upisanih studenata na Veleučilište u Požegi – nerazmjeran odnos između upisanih i diplomiranih studenata – nezainteresiranost obrazovnih institucija za cjeloživotno učenje – nedostatak kandidata za cjeloživotno učenje 		<ul style="list-style-type: none"> – uređenje Poljoprivredno-prehrambene škole kao Centra kompetencija u poljoprivredi i prehrani – izgradnja restorana u Đačkom domu u Požegi – izgradnja sportske dvorane u sklopu Gimnazije – jačanje uloge Veleučilišta u Požegi – valorizacija stručnih studija Veleučilišta u Požegi – unapređenje i poticanje programa za cjeloživotno učenje – povećanje iskoristivosti EU fondova u funkciji razvoja predškolskog sustava, srednjeg i visokog obrazovanja
---	--	---

1.2.3.6. Kultura

Područje Požeško-slavonske županije bogata je povijesna i prirodna cjelina u kojoj se stoljećima odvijao intenzivan život različitih civilizacija koje su ostavile kulturne tragove svog postojanja i trajanja na ovim prostorima. Brojni raznorodni materijalni dokazi graditeljske baštine – od arheoloških lokaliteta, povijesnih i ruralnih cjelina, utvrđenih gradova, sakralnih građevina do pojedinačnih stambenih i javnih zgrada govore o kontinuitetu naseljavanja i kulturi življenja i stanovanja u različitim stilskim, oblikovnim i vremenskim razdobljima.

Bogata kulturna baština Županiji donosi odgovornost za njeno očuvanje i stvaranje boljih uvjeta za zaštitu kulturnih dobara, ponajprije onih najviše spomeničke kategorije. Radi što učinkovitijeg

djelovanja i bolje stručne brige o zaštiti spomenika kulture, Požeško-slavonska županija i Grad Požega založili su se za osnivanje Konzervatorskog odjela (prosinac 1999.) u Požegi čiji se upravni i stručni poslovi odnose na skrb o 95 nepokretnih kulturnih dobara, 22 pokretnih kulturnih dobara, tri zaštićene povijesne cjeline, 38 arheoloških nalazišta, 14 nematerijalnih kulturnih dobara, 26 NOB spomenika. Preventivnu zaštitu imaju 2 pokretna kulturna dobra te 5 arheoloških nalazišta.

Na području Požeško-slavonske županije prema registru Ministarstva uprave registrirano je 166 OCD-ova koji djeluju na području kulture i umjetnosti.

Sljedeće institucije u kulturi djeluju na županijskoj razini te se u sklopu njih ili van njih održavaju kulturne manifestacije:

Knjižnice

Svi gradovi na području Županije imaju knjižnice – Gradska knjižnica i čitaonica Požega, Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica, Narodna knjižnica i čitaonica Kutjevo, Gradska knjižnica Pakrac i Gradska knjižnica Lipik.

Niti jedna od postojećih pet općina nema knjižnicu, stoga je Županijska matična služba osnovala knjižnične stacionare u sjedištima općina, Velikoj, Jakšiću i Kaptolu.

Kazalište

Gradsko kazališta Požega godišnje prikazuje šest premijera, što profesionalnih, što amaterskih. Kao dio svojih djelatnosti obuhvaća edukaciju mladih i odraslih radom Male škole kazališta, Srednjoškolske kazališne družine te odraslih amatera.

Kazalište nema vlastitu produkciju i vlastiti ansambl te radi temeljem principa "učenja kazališta" spajajući svoj amaterizam, uključujući glumce drugih amaterskih kazališta i koristeći se pritom bogatom literarnom baštinom Požeštine. Ostali JLS-ovi nemaju amaterskih kazališta.

Muzeji, Konzervatorski odjel, Državni arhiv

Gradski muzej Požega po svom je sadržaju zavičajni i kompleksni. Pet odjela (Arheološki, Povijesni, Povijesno-umjetnički s galerijom, Etnološki i Prirodoslovni) skrbe za oko 30-ak tisuća predmeta. Dio je muzeja i Spomen-soba Domovinskom ratu u požeškom kraju.

Muzej grada Pakraca brine se kako bi se bogata baština Pakraca i okolice spasila od zaborava i na što bolji način prikazala gostima. Bavi se zaštitom i prezentacijom kulturne baštine ovoga kraja te svojom raznolikom prezentacijskom aktivnošću daje bitan doprinos kulturnom, društvenom životu grada Pakraca.

Dijecezanski muzej Požeške biskupije sastoji se od sakralne zbirke, zbirke moderne i suvremene umjetnosti.

Konzervatorski odjel u Požegi za područje Požeško-slavonske županije i Virovitičko-podravske županije obavlja stručne poslove evidentiranja, praćenja, dokumentiranja te praćenja kulturnih dobara.

Državni arhiv, Slavonski Brod – odjel u Požegi prema podacima iz lipnja 2021. godine ima 363 arhivska fonda i zbirke. Na području Požeško-slavonske županije Arhiv vrši nadzor nad 140 stvaratelja i 135 imatelja arhivskog i registraturnog gradiva.

Manifestacije

Tijekom cijele godine na području Požeško-slavonske županije održavaju se brojne kulturne, glazbene, književne, filmske, kazališne, likovne i plesne priredbe, a potporom njihova daljnjeg održavanja nastavlja se i njeguje tradicija i bogatstvo kulturnih događanja na ovim prostorima.

Najpoznatije su manifestacije Hrvatska revija jednominutnog filma, Aureafest, Ivanjski krijes, Požeško kulturno ljetno, Pakračko ljetno, Ivanjski krijes Dobrovac, Smotra folklor (KUD „Seljačka sloga“ iz Prekopakre), Lipik s ljubavlju, Likovna kolonija Lipiku s ljubavlju, Festival pjevača amatera Zlatni glas Zlatne doline, Kaptol, Cvjetići glazbe, Lidas, Običaji starog zavičaja, Pleternica (KUD-ovi Pleternica, Rama), Čuvajmo običaje zavičaja, Velika, Bekteški susreti u Bektežu, Poljadija u srcu, Švarglijada, Grabarje, Pjesmom u jesen, Jakšić te Naše jaro u Kaptolu.

PSŽ ima bogatu kulturnu baštinu koja sama po sebi predstavlja kapacitet za daljnji razvoj, ali je potrebno kontinuirano ulagati adaptacijom i obnovom povijesne baštine. Veliki problem predstavlja čest nedostatak financijskih sredstava za programe u kulturi.

Kriza uzrokovana pandemijom COVID 19 snažno je pogodila kulturni sektor, koji uvelike ovisi o prisustvu publike. Manifestacije koje PSŽ ima tijekom cijele godine uglavnom su odgođene ili održane u prisustvu malog broja ljudi. Neizvjesnost predstavlja jedan od najvećih izazova s kojim se susreće kultura (hoće li se i kako održati ljetne manifestacije koje su postale nezaobilazni dio kulturnog identiteta PSŽ).

1.2.3.7. Sport

Na području Požeško-slavonske županije djeluje pet nacionalnih sportskih saveza (nogometni, kuglački, rukometni, košarkaški, stolnoteniski) te sedam županijskih saveza (Županijski školski sportski savez, Županijski nogometni savez, Županijski rukometni savez, Županijski košarkaški savez, Županijski stolnoteniski savez i Županijski kuglački savez).

Županijski školski sportski savez okuplja školska sportska društva iz šest srednjih škola i 15 osnovnih škola s područja Požeško-slavonske županije. Tijekom godine natjecanja na razini županije okupe oko 1200 učenika u 8 sportova za srednje škole i 12 sportova za osnovne škole.

U županiji ima 36 registriranih nogometnih igrališta i stadion u Velikoj. Nove su školske sportske dvorane u funkciji u Brestovcu, Lipiku, Pakracu, Kaptolu, Velikoj, Jakšiću i Pleternici. Starije dvorane imaju Tehnička škola i Osnovna škola u Kutjevu dok je dvorana za Katoličku osnovnu školu i Katoličku gimnaziju rekonstruirana. U Požegi tri osnovne škole nemaju dvoranu, kao ni škole u Trenkovu, Čaglinu i Poljani. Sve navedeno predstavlja velik problem, kako za održavanje nastave tako i za bilo kakve druge dodatne sportske aktivnosti.

U Požegi i Lipiku nalaze se otvoreni bazeni, a također postoji i dvadesetak teniskih igrališta. O sportskim objektima na području grada Požege ubuduće će brinuti novoosnovana Javna ustanova za sportske objekte. U Lipiku djeluje Sportski centar.

1.2.4. Civilno društvo

U Požeško-slavonskoj županiji, prema podacima iz Registra udruga, registrirano je 851 OCD-a. OCD-ovi su prisutni u gotovo svim gradovima i naseljima, a bave se raznim aktivnostima, od sportskih do prava manjina.

S 269 registriranih organizacija sport je najaktivnije područje nevladinih civilnih udruga, a prate ga društvene organizacije (većinom dobrovoljna vatrogasna društva), kulturne udruge (166), udruge osoba registriranih za socijalnu djelatnost (103) i one proistekle iz Domovinskog rata (39). Županija sufinancira programe humanitarno-socijalnih udruga, posebice udruge osoba s invaliditetom (24) i udruge proisteklih iz Domovinskog rata, zatim sportske i kulturne programe i programe tehničke kulture kroz javne potrebe u tim područjima djelovanja, zatim rad dobrovoljnih vatrogasnih društava, poljoprivrednih udruženja itd. Većina OCD-a sufinancira se od strane županije i JLS-ova.

Neki od OCD-ova predstavljaju manjine te marginalizirane i izdvojene grupe (npr. mladi, žene, umirovljenici). Manji dio organizacija fokusiran je na suvremenu kulturu mladih i netradicionalne (ekstremne) sportove. Mnogi OCD-ovi u PSŽ imaju iskustava i rezultate u korištenju sredstava EU.

Nedostaju OCD-ovi koji se bave suvremenim socijalnim pitanjima kao što su ljudska prava, ravnopravnost spolova, prava djece. Posebno nedostaju OCD-ovi koji se bave i podupiru participaciju građana u donošenju odluka na lokalnoj i regionalnoj (županijskoj) razini kao što su zastupljenost manjinskih predstavnika u tijelima državne uprave na lokalnoj i regionalnoj razini. Kroz rad OCD-ova došlo se do saznanja o nepostojanju politika i programa socijalne uključenosti socijalno isključenih i marginaliziranih grupa i pojedinaca (osobe s invaliditetom, ruralne žene) u društvu, o nepostojanju socijalnih mreža, kontinuirane sektorske i međusektorske koordinacije i suradnje, održivosti, samofinanciranju i podršci na svim razinama (od toga se isključuju udruge proistekle iz Domovinskog rata i sportske udruge). Nedostaje koordinacija između OCD-ova koji promiču zajednički interes

zajednice te krovne (regionalne) udruge koje djeluju kao servis lokalnim OCD-ovima u razvoju do njihove održivosti. Uočeno je i slabo poticanje volonterstva, što je bitno jer tako svi mogu doprinijeti društvu, dok istovremeno mogu razvijati važne kompetencije. Također, potrebna je veća valorizacija rada OCD-a.

Udruge na početku svog djelovanja u većini slučajeva susreću se s nedostatkom osnovnih potreba kao što su prostor te tehnička oprema. One pak razvijenije udruge često imaju potrebe u vidu obrazovanja, savjetovanja, konzultacija kao i stručne literature.

Sažetak 5. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području kulture, sporta i civilnog društva

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – bogata kulturna baština – brojne kulturne manifestacije tijekom cijele godine – postojanje pet nacionalnih sportskih saveza na razini Županije – prisutnost brojnih OCD-ova – OCD-ovi u PSŽ imaju iskustava i rezultate u korištenju sredstava EU – OCD-ovi su prisutni u svim gradovima i općinama <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – niti jedna općina u PSŽ nema knjižnicu – povijesni i kulturni objekti zahtijevaju temeljitu adaptaciju i obnovu – nedostatak objekata za sport i kulturu – nedostatak sredstava za programe u kulturi – nedostatak objekata za kulturna događanja – odgođene kulturne manifestacije zbog pandemije COVID-19 – nedostaju OCD-ovi koji se bave ljudskim pravima, ravnopravnošću spolova i pravima djece – nedostaju krovni (regionalni) OCD-ovi koji djeluju kao servis lokalnim OCD-ovima – slabo poticanje volonterstva – nedovoljna valorizacija rada OCD-a – nedostatak financijskih sredstava, opreme, prostora i obrazovanja u OCD-ovima 	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarsko korištenje postojeće bogate kulturne i povijesne baštine – prepoznatljive manifestacije u Županiji kao temelj jačanja turizma – potencijal kulturne baštine za razvoj ruralnih područja na razini županije 	<ul style="list-style-type: none"> – izgradnja knjižnica u JLS-ovima (općine) – adaptacija i obnova povijesnih i kulturnih objekata – izgradnja adekvatnih sportskih objekata ravnomjerno raspoređenih na području županije – izgradnja školskih dvorana školama – izgradnja objekata za kulturne namjene – bolja promocija kulture na razini županije – unaprijediti razvoj kulture – poticanje rada OCD-ova, veća suradnja OCD-ova i institucija, pomoć pri obrazovanju i opremanju prostora – osiguravanje sredstava, potrebnog prostora i opreme za OCD-ove te pomoć u edukaciji i obrazovanju – bolji uvjeti za OCD-ove koji se bave ljudskim pravima, ravnopravnošću spolova i pravima djece – poticanje volonterstva – veća valorizacija rada OCD-a – poticanje osnivanja krovnog (regionalnog) OCD-a

1.3. Gospodarstvo

1.3.1. Opća gospodarska situacija

Gospodarsko okruženje Požeško-slavonske županije utemeljeno je na poljoprivredi te prerađivačkoj industriji. Najzastupljenija je prerađivačka industrija metaloprerađivačka, drvoprerađivačka i prehrambena, a manji udio čini i tekstilna industrija te proizvodnja i prerada mineralnih proizvoda i električne opreme. Gospodarstvo Požeško-slavonske županije tradicionalno je izvozno orijentirano na 30-ak europskih i svjetskih tržišta.

Tablica 19. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika Požeško-slavonske županije po godinama

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzetnika	727	828	844	923	962
Ukupni prihod /mil. kn	3.472	3.623	3.955	4.442	4.698
Ukupni rashodi/mil. kn	3.789	3.501	3.891	4.197	4.510
Konsolidirani financ.rezultat/mil. kn	-340	88	25	76	137
Osiguranci HZMO, prosjek godine	18 033	18 599	18 843	19 164	19 441
Broj nezaposlenih, prosjek godine	5 287	4 411	3 646	2 873	2 389
Prosječna mjesečna plaća neto zaposlenih u pravnim osobama (kn)	4 875	4 971	5 210	5 375	-
Inozemna izravna ulaganja (FDI) u mil. EUR	1,8	12,1	2,6	3,6	6,1
Robni izvoz (mil kn)	834,0	830,4	872,8	1.023,2	1.127,6
Robni uvoz (mil. kn)	603,0	558,4	651,3	751,3	786,3
Saldo robne razmjene (mil kn)	231,0	272,0	221,5	271,9	341,6
Broj noćenja turista, u tisućama	24,4	25,9	30,6	36,1	41,5

Izvor: Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, HGK 2020./2021. god.

Tablica 20. Poslovanje poduzetnika u 2018. i 2019. godini prema financijskim izvještajima

	Broj poduzetnika	2018.			Broj poduzetnika	2019.		
		Broj zaposlenih	Ukupan prihod u mil. HRK	Dobit/gubitak razdoblja u mil. HRK		Broj zaposlenih	Ukupan prihod u mil. HRK	Dobit/gubitak razdoblja u mil. HRK
Republika Hrvatska	131.117	939.954	751.161	28.250	136.260	969.776	796.126	31.281
Požeško-slavonska Županija	923	8.839	4.442	76	962	9.028	4.698	137

Izvor: HGK, Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, 2020./2021. god.

Financijski rezultati poslovanja poduzetnika u 2019. godini pokazuju povećan broj poduzetnika, povećanje njihovih ostvarenih prihoda, raste broj zaposlenih od 2015. godine do 2019. godine kao i rast prosječne neto plaće te dolazi do poboljšanja konsolidiranog rezultata poslovanja. U promatranom razdoblju smanjene su investicije u novu dugotrajnu imovinu.

1.3.2. Bruto društveni proizvod i bruto društveni proizvod po stanovniku

Bruto domaći proizvod mjera je vrijednosti proizvodnje roba i usluga tijekom jedne godine. Što je vrijednost BDP-a veća, gospodarstvo je snažnije. Hrvatska je, među članicama EU-a, među gospodarski slabijim članicama i zauzima dvadeset i prvo mjesto u ukupnom BDP-u; EU sudjeluje sa samo 0,4 %. Isto tako, prema podacima iz 2017. godine, gledajući hrvatske županije, gospodarski je najjači Grad Zagreb (125.020 milijuna kuna) dok je u Požeško-slavonskoj županiji iznosio tek 3.463 milijuna kuna, što je 0,9 % u BDP-u Republike Hrvatske, dok je prosječna mjesečna neto plaća 2018. godine po

zaposlenom iznosila 4.511 kuna, što je za 7,9 % više nego prethodne godine, ali i 27,7 % niže od prosjeka Republike Hrvatske.

Tablica 21. BDP po stanovniku u RH i PSŽ za razdoblje od 2015. do 2019. godine (HRK)

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Republika Hrvatska	80.792	84.164	88.726	92.389	98.420
Požeško-slavonska županija	45.458	47.479	49.604	49.846	*
Indeks	56,3	56,4	55,9	54,0	

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020./2021. god.

1.3.3. Tržište rada

Područje zaposlenosti najbolje oslikava podatak o broju osiguranika mirovinskog osiguranja, koji se obavlja mjesečno, iako se on ne može poistovjetiti s brojem zaposlenosti.

1.3.3.1. Zaposlenost

U 2019. godini broj osiguranika nastavio je rasti na razini Republike Hrvatske i to po stopi od 2,3 %, kao i prethodne godine. U Požeško-slavonskoj županiji zabilježen je rast od 1,4 % (19 441 zaposlenih – osiguranici HZMO-a, prosjek godine).

Tablica 22. Kretanje zaposlenih u Požeško-slavonskoj županiji (2012. – 2019.)

Opis	Broj zaposlenih po godinama								% (2019.)
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Radnici kod pravnih osoba	13 922	13 883	14 162	14 567	15 094	15 325	15 800	15 953	82,21 %
Radnici kod fizičkih osoba	1739	1659	1651	1703	1793	1786	1877	1763	9,09 %
Obrtnici	848	806	848	739	711	725	802	866	4,46 %
Poljoprivrednici	678	599	548	539	523	522	516	520	2,68 %
Samostalna zanimanja	308	324	324	312	381	356	310	303	1,56 %
SVEUKUPNO	17 495	17 271	17 463	17 860	18 502	18 714	19 305	19 405	100,00 %

Izvor: Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, siječanj 2020. godina

U posljednjih pet godina u Požeško-slavonskoj županiji kontinuirano raste broj osiguranika mirovinskog osiguranja. Najveći dio zaposlenih zaposlen je kod pravnih osoba i njihov je rast kontinuiran dok zaposleni kod fizičkih osoba i obrtnika imaju svoje oscilacije, a broj poljoprivrednika u stalnom je padu.

1.3.3.2. Nezaposlenost

Krajem prosinca 2019. u Požeško-slavonskoj županiji bile su 21 867 aktivne osobe (19.405 osiguranika u evidenciji HZMO-a i 2 462 nezaposlenih osoba u evidenciji HZZ-a), što je 0,5 % više nego krajem 2019.

Nezaposleni u Požeško-slavonskoj županiji čine otprilike 1,87 % nezaposlenih u Republici Hrvatskoj. Podaci o visokoj stopi nezaposlenosti ukazuju na nedostatak radnih mjesta, investicija te nelikvidnost unutar poslovnog sektora, što ostavlja duboke poremećaje ne samo u gospodarstvu već ima i psihološko-socijalne i političke posljedice.

Budući da Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje nema još statističke podatke o zaposlenosti za 2019. god., uzeta je stopa nezaposlenosti u PSŽ krajem 2018. godine koja je iznosila 14,8 %.

Prema obrazovnoj strukturi nezaposleni su: bez škole 7,8 %, s osnovnom školom 18,8 %, sa srednjom školom (3 godine) 32,4 %, srednjom školom (4 godine) 29,5 %, višom stručnom spremom 6,3 %, a s fakultetom, magisterijem ili doktoratom 5,2 %. Za značajni razvoj gospodarstva potrebno je snažnije povezati gospodarstvo s obrazovnim, javnim i znanstvenim sektorom.

Tablica 23. Kretanje nezaposlenosti u RH i PSŽ u periodu od 2014. do 2019. godine

Godina	Ukupan broj nezaposlenih RH	Ukupan broj nezaposlenih PSŽ	% PSŽ/RH
2014.	328 187	6 375	1,94%
2015.	285 906	5 287	1,85%
2016.	241 860	4 411	1,82%
2017.	193 967	3 646	1,88%
2018.	148 919	2 663	1,79%
2019.	131 753	2 462	1,87%

Izvor: Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali 2020./2021. god. HGK

Prosječan broj nezaposlenih osoba u Požeško-slavonskoj županiji u 2019. godini bio je 2 462 osobe, što je 1,87 % od ukupno nezaposlenih u Republici Hrvatskoj.

Tablica 24. Prosječan broj nezaposlenih osoba u Požeško-slavonskoj županiji i Republici Hrvatskoj u prosincu 2019. godine prema razini obrazovanja

		UKUPNO	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
Broj nezaposlenih	Požeško-slavonska županija	2462	176	442	820	728	169	127
	Republika Hrvatska	131 753	7868	24 880	39 961	38 039	9 115	11 890
Udio	Požeško-slavonska županija	100,00%	7,15%	17,95%	33,31%	29,57%	6,86%	5,16%
	Republika Hrvatska	100,00%	5,97%	18,88%	30,33%	28,87%	6,92%	9,02%

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje – Mjesečni statistički bilten, prosinac 2019., str. 26. i 27.

Sažetak 6. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području gospodarstva i tržišta rada

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – tradicija metaloprerađivačke, drvene i prehrambene industrije – gospodarstvo je PSŽ izvozno orijentirano – povećanje broja poduzetnika – povećanje prihoda poduzetnika – rast broja zaposlenih u 2019. godini – rast prosječne neto plaće u odnosu na godinu prije – rast zaposlenih kod pravnih osoba <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – smanjene investicije ulaganja u dugotrajnu imovinu – neto plaća niža od prosjeka RH – niska razina BDP-a – nedostatak radnih mjesta i investicija – nelikvidnost unutar poslovnog sektora – pad zaposlenih poljoprivrednika – visok postotak nezaposlenih sa srednjom školom (3 godine) 32,4 %, srednjom školom (4 godine) 29,5 % 	<ul style="list-style-type: none"> – mogućnost korištenja financijskih sredstava za razvoj gospodarstva kroz različite europske projekte 	<ul style="list-style-type: none"> – poticanje investiranja u dugotrajnu imovinu – promjena omjera zaposleni/umirovljenik, u korist zaposlenih – promjena strukture gospodarstva povećanjem udjela bolje plaćenih industrija/poslova/zanimanja – povećanje razine BDP-a – stvaranje poticajnog, optimističnog okruženja u poduzetništvu i poslovanju, osobito za mlade – gospodarstvo snažnije povezati s obrazovnim, javnim i znanstvenim sektorom – poboljšanje suradnje svih subjekata koji su vezani uz gospodarstvo (obrazovni sustav, gospodarstvo, javni sektor (triple helix)) – osnažiti podršku zapošljavanja poljoprivrednika – stvoriti uvjete za zapošljavanje stručnog kadra s višom, fakultetskom i magistarskom spremom

1.3.4. Poslovno okruženje

1.3.4.1. Poslovni subjekti

Na području Požeško-slavonske županije početkom 2019. godine registrirano je ukupno 2349 pravnih osoba, od čega je 1229 registrirano kao trgovačka društva, od čega je 897 trgovačkih društava aktivno. Registrirane su 52 zadruge od kojih je aktivno 12. Također, registrirano je 1068 ustanova i 1041 subjekata u obrtu i slobodnim zanimanjima. Udio poslovnih subjekata u broju poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj iznosi 0,88 %. Broj poslovnih subjekata prema pravnom statusu prikazan je u Tablici 25.

Tablica 25. Broj poslovnih subjekata u PSŽ prema pravnom statusu, stanje na dan 31. 03. 2019.

Redni broj	Pravni status	Republika Hrvatska	Požeško-slavonska županija	Udio PSŽ u RH (%)
1	2	3	4	5
1.	REGISTRIRANE PRAVNE OSOBE	268 043	2349	0,88
1.1.	<i>Trgovačka društva</i>			
	Registrirane	195 593	1229	0,63
	Aktivne	130 696	897	0,69
1.2.	<i>zadruge</i>			

	Registrirane	3522	52	1,48
	Aktivne	940	12	1,28
1.3.	Ustanove, tijela, udruge, fondovi i organizacije			
	Registrirane	69 089	1068	1,55
2.	Obrti i djelatnosti slobodnih profesija	79 982	1041	1,30

Izvor: DZS, Priopćenje br. 11.1.1/1. od 09. svibnja. 2019., obrada RKR PSŽ 2020. god.

1.3.4.2. Vanjsko-trgovinska razmjena

U ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni Republike Hrvatske Požeško-slavonska županija ostvaruje niski udio, oko 1 %, i uvoza oko 0,42 %. Ukupan izvoz u 2019. godini ostvaren je u iznosu 1.127.566.000 kuna i veći je za 11 % u odnosu na 2018. godinu. U promatranom razdoblju vrijednost uvoza iznosio je 785.984.000 kuna; porastao je za 4,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Trgovinski saldo ostvaren je u iznosu od 341.582.000 kuna.

Tablica 26. Vanjsko-trgovinska razmjena – izvoz i uvoz

Izvoz u 000 kuna

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
RH	79.099.297	87.772.423	92.763.217	104.600.956	107.913.440	112.877.765
PSŽ	763.545	833.998	830.423	872.756	1.023.193	1.127.566

Uvoz u 000 kuna

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
RH	130.673.196	140.747.763	148.474.542	163.313.126	176.215.726	185.197.405
PSŽ	494.180	602.975	558.424	651.253	751.259	785.984

Izvor: Robna razmjena s inozemstvom – pregled po županijama, Državni zavod za statistiku od 29. svibnja 2020. god.

Zbog tradicionalne proizvodnje (metaloprerađivačka, drvna, prehrambena, staklarska i tekstilna) i postojanja sirovinске osnove prerađivačka industrija glavni je izvoznik, a ujedno i uvoznik. Najveći su izvoznici s područja županije Plamen d.o.o. Požega, Color Emajl d.o.o. Požega, Lipik-Glas d.o.o. Lipik, Spin Valis d.o.o. Požega, Zvečevo d.d. Požega, Kutjevo d.d. Kutjevo, Valis Fagus d.o.o. Požega, D.E.M. d.o.o. Pakrac, Agronom d.o.o. Požega, Orljava d.o.o. Požega. Najznačajnija su tržišta Italija 31,5 %, Njemačka 16,8 % i Ujedinjeno Kraljevstvo 10,3 %.

1.3.4.3. Strana ulaganja

Tijekom 2019. godine inozemni su investitori uložili 6,1 milijun eura i to u proizvodnju nemetalnih mineralnih proizvoda, biljnu i stočarsku proizvodnju, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima te proizvodnju električne opreme. Investitori, koji su ulagali, iz Italije su, Slovenije i Luksemburga.

1.3.4.4. Poslovna infrastruktura – poduzetničke zone

Poduzetničke zone koje djeluju na području Požeško-slavonske županije u različitim su fazama dovršenosti:

- **Poduzetnička zona Sjever u Požegi** s poduzetničkim inkubatorom smještena je na 37 ha zemljišta s izgrađenom potrebnom infrastrukturom; pretežno je gospodarske proizvodne i servisne namjene. U zoni posluje 14 poduzetnika koji zapošljavaju 198 zaposlenika. Grad Požega nudi određene povlastice u privlačenju novih poduzetnika.
- **Poduzetnička zona Pleternica** na površini je od 160 ha. U zoni posluje 29 poduzetnika koji zapošljavaju 210 zaposlenika. U zoni je osigurana sva potrebna infrastruktura, a namjena je zone gospodarsko-prerađivačka. Tehnologijsko-inovacijski centar s inkubatorom nudi potporu

poduzetnicima, a Grad Pleternica ih privlači različitim olakšicama (niže cijene za kupnju zemljišta, ukidanje komunalnog doprinosa, oslobođenje plaćanja poreza u prve 3 godine itd.).

- **Poduzetnička zona – Zona male privrede Pakrac** površine je 28 ha s izgrađenom infrastrukturom. Druga je zona **Zona Pakrac 5** – zona za uslužne i trgovačke djelatnosti na površini od 15 ha. U navedene dvije zone posluje 14 poduzetnika s ukupno 490 zaposlenih.
- **Poduzetnička zona Lipik II** površine je 16,28 ha te je izgrađena potrebna infrastruktura. Grad Lipik daje određene pogodnosti u cilju olakšanja i privlačenja poduzetnika. U zoni posluje 7 poduzetnika koji zapošljavaju 63 djelatnika. Također, na području su Grada Lipika i **Poduzetnička zona Lipik III** u naselju Gaj, površine 31,25 ha s kompletnom infrastrukturom u kojoj posluje 3 poduzetnika koji zapošljavaju 200 djelatnika, te **Poduzetnička zona Lipik IV**, naselje Gaj, površine 2,9 ha s kompletnom infrastrukturom u kojoj posluje 1 poduzetnik.
- **Poduzetnička zona Kamenjača - Kutjevo** smještena je na površini od 22,7 ha. U zoni posluje 10 poduzetnika koji zapošljavaju 65 djelatnika. Namjena je zone gospodarsko-proizvodna, a moguće djelatnosti su proizvodne, zanatske, trgovačke, uslužne i poljoprivredne. U zoni je osigurana sva potrebna infrastruktura te Grad Kutjevo nudi i olakšice za poduzetnike.
- **Poduzetnička zona Čaglin** smještena je na površini od 1,98 ha podijeljenoj na dvije parcele. Namjena je zone gospodarsko-proizvodna, a moguće djelatnosti su proizvodne, zanatske, trgovačke i uslužne. U zoni je osigurana potrebna infrastruktura, a Općina Čaglin nudi i određene pogodnosti za ulaganje.
- **Gospodarska zona Jakšić** nalazi se na površini 16,96 ha. Namjena je zone gospodarsko-proizvodna, izgrađena je infrastruktura i Općina Jakšić daje određene pogodnosti novim poduzetnicima.
- **Poduzetnička zona Velika** radi na privlačenju novih poduzetnika.
- **Poduzetnička zona Kaptol** nalazi se na području naselja Novi Bešinci i površine je 12,96 ha. U zoni je osigurana infrastruktura, a namjena je poslovna, uslužna, trgovačka i komunalno-servisna. U zoni posluje 1 tvrtka koja zapošljava do 10 radnika. Općina Kaptol nudi poticajne mjere.
- Na području **Općine Brestovac** planira se izgradnja poduzetničkih zona. U prostorno-planskoj dokumentaciji postoji nekoliko osiguranih prostora za izgradnju poduzetničkih zona. Kako bi se osiguralo poslovanje poduzetnika s područja općine, započete su aktivnosti oko izgradnje dvije poduzetničke zone i to na području naselja Nurkovac i Završje.

U PSŽ vidljiva je tendencija rasta poduzetničke infrastrukture kroz razvoj postojeće poduzetničke infrastrukture i stvaranje povoljne poduzetničke klime. Svi gradovi i općine izgrađuju i opremaju svoje zone s potrebnom infrastrukturom u cilju osiguravanja što kvalitetnijih uvjeta rada, nude olakšice kroz nisku cijenu zemljišta i oslobađanje od plaćanja određenih davanja kako bi na taj način privukli što veći broj poduzetnika.

1.3.4.5. Poslovna infrastruktura – poduzetničke potporne institucije

Kao potporne poduzetničke institucije na području PSŽ postoje: javna ustanova Regionalni koordinator razvoja PSŽ, četiri lokalne razvojne agencije, dva poduzetnička centra, šest poduzetničkih inkubatora, inovacijski centar, dvije visokoobrazovne institucije, pet institucija za strukovno obrazovanje, centar kompetentnosti te pet centara za cjeloživotno učenje. Sve izgrađene i osnovane potporne institucije osnovane su i rade u cilju obučavanja i privlačenja poduzetnika i stvaranja što kvalitetnijih uvjeta za njihovo poslovanje. Sve navedeno od posebnog je značaja za poduzetnike početnike u razvoju njihova poslovanja, ali su usluge na raspolaganju i svim ostalim zainteresiranim dionicima.

Javna ustanova Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije (RKR PSŽ) podupire unapređenje gospodarskog i društvenog razvoja županije. Regionalni koordinator razvoja certificiran je kao nositelj koordinacije i poticanja regionalnog razvoja u Požeško-slavonskoj županiji te stoga razvija projekte izgradnje i/ili obnove komunalne, gospodarske, socijalne, okolišne i energetske te druge potporne infrastrukture za razvoj, izgradnju i/ili jačanje obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih, društvenih i drugih kapaciteta.

Javna ustanova Pleternica osnovana je s ciljem stvaranja preduvjeta za upravljanje Interpretacijskim centrom Muzeja bećarca te ostalim sadržajima destinacije Grada Pleternice.

Razvojne agencije

Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o. – kreira i provodi projekte i aktivnosti na stvaranju uvjeta za otvaranje radnih mjesta, osmišljavanju, pripremi i provedbi razvojnih projekata za područje Grada Lipika i jačanju svojih kapaciteta.

Europska razvojna agencija Grada Kutjeva (ERA) – radi na unapređenju i razvoju poduzetništva na području Grada Kutjeva.

Lokalna razvojna agencija – Poduzetnički centar Pakrac – cilj je poticanje poduzetništva kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou. Svim se poduzetnicima na najjednostavniji način pruža potrebna pomoć i informacije za buduće poslovanje.

Lokalna razvojna agencija Požega (LO-RA-Požega) – lokalni je koordinator za Grad Požegu za poslove poticanja razvoja gospodarstva, turizma, poljoprivrede i organizaciju civilnog društva Grada Požege kroz sudjelovanje u provedbi programa ministarstava, drugih središnjih tijela državne uprave, u razvojnim projektima i programima, financiranim iz nacionalnih ili EU sredstava.

Poduzetnički centri

LRA-Poduzetnički centar Pakrac – nudi usluge savjetovanja, izrade poslovnih planova, edukacija, najam prostora te savjete za apliciranje i pripreme EU projekata.

Poduzetnički centar Pleternica – daje usluge savjetovanja i pristup svim vrstama informacija koje mogu pomoći pri pokretanju i razvoju poslovanja.

Poduzetnički inkubatori

Poduzetnički inkubator Lipik – radi kao potpora poduzetnicima početnicima i razvoja gospodarstva na području grada Lipika i okolice. Pruža administrativne i konzultantske usluge, daje na korištenje računalne učionice, sale za sastanke itd.

Poduzetnički inkubator Donji Čaglic – prostire se na 370m² i namijenjen je malim poduzetnicima na početku poslovanja te poduzetnicima općenito, prvenstveno onima koji se bave proizvodnim ili drugim djelatnostima koje ne zahtijevaju prevelik prostor.

Poduzetnički inkubator Pakrac – namijenjen je podupiranju ulaganja i razvoja privatnog sektora iz područja malog gospodarstva. U inkubatoru je moguće korištenje poslovnog prostora i davanje poslovnih usluga od strane PCP-a.

Poduzetnički inkubator Pakrac – druga generacija otvoren je kao nastavak aktivnosti jačanja gospodarstva i regionalne konkurentnosti Grada Pakraca ulaganjem u poslovnu infrastrukturu.

Poduzetnički inkubator Pleternica – pruža inkubacijski prostor za nove tvrtke i poduzetnike početnike, usluge i pomoć oko razvoja poslovanja, pružanje edukativnih usluga, pomoć u primjeni inovacija, podršku ruralnoj proizvodnji i primjeni inovacija. U Poduzetničkom inkubatoru trenutno se nalazi 11 stanara – 9 poduzetnika početnika.

Poduzetnički inkubator Požega – pruža mogućnost najma prostora po sufinanciranim cijenama, savjetovanje, usluge knjigovodstva i financija, edukacija i slične stručne usluge. Inkubator ima 28 stanara.

Istraživačke institucije

Centar kompetencija za razvoj inovativnih drvnih proizvoda – CEKOM SPIN, „Spin Valis d.d.“ Požega – svrha je osnivanja poticanje razvoja inovativnih drvnih proizvoda iz područja drvne industrije i industrijskog dizajna. Jedan je od ciljeva ojačati kapacitete za pokretanje novih EU projekata.

Centri izvrsnosti

Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Požega – svrha je jačanja uloge znanosti, umjetnosti i kulture u razvoju hrvatskoga društva.

Opća županijska bolnica Požega, Jedinica za znanstveno-istraživački rad i nastavu i Jedinica za osiguranje i unapređenje kvalitete zdravstvene zaštite.

Toplice Lipik – Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Lipik – razvijanje Toplica u Centar izvrsnosti za neurorehabilitaciju i rehabilitaciju multiple skleroze.

Obrazovna infrastruktura

Na području Županije djeluju dvije visokoškolske institucije, **Veleučilište u Požegi i Zdravstveno veleučilište Zagreb – dislocirani stručni studij fizioterapije u Pakracu** – obje detaljnije opisane u poglavlju 2.2.3.4.

Strukovno obrazovanje u PSŽ obuhvaća sljedeće strukovne srednje škole: Tehnička škola Požega, Poljoprivredno-prehrambena škola Požega, Ekonomska škola Požega, Obrtnička škola Požega, Srednja škola Pakrac. Srednjoškolsko obrazovanje detaljnije je opisano u poglavlju 2.2.3.3.

Centri kompetentnosti – Regionalni centar kompetentnosti Panonika, Poljoprivredno-prehrambena škola Požega, svrha djelovanja detaljnije je opisana u poglavlju 2.2.3.3.

Centri za cjeloživotno obrazovanje

Centre za cjeloživotno obrazovanje čine većinom privatne institucije:

Pučko otvoreno učilište **OBRIS**, Požega i Pakrac; Učilište **LINK**, Požega; Škola za strane jezike **Praktikum** (Pučko otvoreno učilište Požega); Učilište **Maestro**, Požega; Učilište **Znanje**, Požega.

Njihova svrha i djelovanje detaljnije su opisani u poglavlju 2.2.3.5.

1.3.5. Gospodarski subjekti

Gospodarstvo Požeško-slavonske županije predstavlja 2007 gospodarskih subjekata, a velika trgovačka društva čine svega 0,25 % gospodarskih subjekata u PSŽ.

Tablica 27. Struktura gospodarstva prema veličini gospodarskih subjekata u 2019. godini

STRUKTURA	Gospodarski subjekti	
	Broj	%
1	2	3
1. OBRTNICI	1045	52,07
2. MIKRO TRGOVAČKA DRUŠTVA	845	42,10
3. MALA TRGOVAČKA DRUŠTVA	97	4,83
5. SREDNJA TRGOVAČKA DRUŠTVA	15	0,75
MALO GOSPODARSTVO (2+3 +4)	957	99,75
5. VELIKA TRGOVAČKA DRUŠTVA	5	0,25
UKUPNO GOSPODARSTVO (1+2+3+4+5)	2007	100,0

Izvor: FINA, Registar godišnjih financijskih izvještaja, 2020. godina

Najrašireniji su i najznačajniji oblici malog gospodarstva na području Požeško-slavonske županije obrti te mikro trgovačka društva. Prema podacima FINA-e u PSŽ aktivnih je subjekata, koji su predali GFI 2019. god., 962 te su imali 9028 zaposlenih: mikro zapošljavaju 2251, mali subjekti 2494, srednji 2440, a veliki 1843.

Iako se živi u vremenu velikih izazova i promjena, poduzetnici još uvijek ne pridaju dovoljno pažnje digitalnoj i zelenoj tranziciji gospodarstva. Pandemija COVID-19 ubrzala je digitalnu tranziciju, ali još uvijek nedovoljno. Pandemija je ukazala na velike nedostatke u korištenju digitalnih vještina na tržištu rada, mnoga poduzeća nemaju dovoljnu razinu digitalnih vještina i kapaciteta te zaostaju u digitalizaciji. Prema podacima koje imamo iz Analize IT industrije 2008. – 2019. godine, u PSŽ u 2019. godini djelovalo je 36 IT tvrtki, sedam više nego godinu prije.

1.3.6. Obrtništvo i djelatnosti slobodnih profesija

Na području PSŽ u 2019. godini bilo je ukupno registrirano 1045 obrta. Iako je broj obrta iz godine u godinu u porastu, u odnosu na broj obrtnika u RH PSŽ sudjeluje sa svega 1,18 %. Rast broja obrta pokazuje da su obrtnici uglavnom najotporniji i najprilagodljiviji dio poduzetništva, ali još uvijek se susreću s nizom problema: administrativna opterećenja, siva ekonomija, nelojalna konkurencija, nedostatak radne snage, neadekvatno strukovno obrazovanje i slično. Isto tako, PSŽ ima najmanji broj aktivnih obrtnika u RH u odnosu na druge županije. Pozitivnim trendovima i povećanju broja obrtnika doprinose mjere kojima se potiče samozapošljavanje, otvaranje novih obrta i sufinanciranje novog zapošljavanja.

Tablica 28. Aktivna trgovačka društva i obrti 2013. – 2019. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Trgovačka društva	782	913	987	789	811	912	889
Obrti	948	928	896	871	888	1009	1045
UKUPNO	1730	1841	1883	1660	1699	1699	1934

Izvor: Hrvatska obrtnička komora, Statistički pregled obrtništvo u brojkama XII/2019., veljača 2020. god.

Tablica 29. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima 2013. – 2019. god.

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Proizvodno zanatstvo	152	145	134	125	132	144	144
Uslužno zanatstvo	337	334	334	325	349	424	454
Ugostiteljstvo i turizam	121	117	113	106	103	107	110
Trgovina	131	127	118	118	109	102	102
Prijevoz osoba i stvari	61	57	59	61	60	76	84
Ribarstvo i poljoprivreda	81	81	77	75	67	74	69
Frizeri, kozmetičari, njega, fitness	65	67	61	61	68	82	82
UKUPNO	948	928	896	871	888	1009	1045

Izvor: Hrvatska obrtnička komora, Statistički pregled obrtništvo u brojkama XII/2019., veljača 2020. god.

Iz cehovskog ustroja u aktivnim obrtima vidljivo je da raste broj obrta u ugostiteljstvu i turizmu kao i prijevozu roba i putnika te je vidljivo da opada broj aktivnih poljoprivrednika. Najveće učešće u broju obrta (43,4 %) ima uslužno zanatstvo. Na rast i razvoj obrta koji se bave turizmom pozitivno utječe i Požeško-slavonska županija putem svog proračuna jer daje potpore za otvaranje novih smještajnih kapaciteta.

Tablica 30. Zaposleni radnici kod obrtnika 2014. – 2019. u PSŽ

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
žene	830	699	830	830	770	724
muškarci	715	895	715	715	1012	952
UKUPNO	1545	1594	1545	1545	1782	1676

Izvor: Hrvatska obrtnička komora, Statistički pregled obrtništvo u brojkama XII/2019., veljača 2020. god.

Od ukupnog broja zaposlenih u obrtu na području Požeško-slavonske županije u 2019. godini uposleno je 1 676 radnika. Od Požeško-slavonske županije samo Ličko-senjska županija ima manje zaposlenih radnika u obrtu. U ukupno zaposlenim u obrtu Požeško-slavonska županija čini tek 1,47 % zaposlenih u obrtu Republike Hrvatske.

Sažetak 7. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području poslovnog okruženja

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – povećanje izvoza u odnosu na godinu prije – rast poduzetničkih zona i poduzetničke infrastrukture – postojanje potpornih institucija – rast broja obrta u ugostiteljstvu, turizmu i prijevozu roba i usluga <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – niski udio izvoza – nema izravnih stranih ulaganja – nedostatak radne snage – nespремnost za investicije (financijski, kadrovski) – administrativna opterećenja, siva ekonomija, nelojalna konkurencija, nedostatak radne snage, neadekvatno strukovno obrazovanje – ne pridaje se dovoljno pažnje digitalnoj i zelenoj tranziciji gospodarstva – nedostatak zajedničkog nastupa na međunarodnom tržištu – niska digitalizacija gospodarstva – mala zaposlenost u obrtima – opadanje aktivnih poljoprivrednika – najmanji broj obrtnika u RH 	<ul style="list-style-type: none"> – snažno izvozno orijentirana prerađivačka industrija – dostupnost poduzetničkih i gospodarskih zona – povoljni uvjeti ulaska u poduzetničke zone – znatne mogućnosti za privlačenje novih poduzetnika u poduzetničkim zonama kroz pogodnosti (niže cijene zemljišta, oslobođenje od određenih davanja itd.) – prisutnost razvojnih agencija s iskustvom izrade i provedbe u razvojnim projektima – prisutnost potpornih poduzetničkih institucija; inkubatori, poduzetnički centri, obrazovne institucije – potpore za otvaranje novih smještajnih kapaciteta za obrte u turizmu – trend rasta broja obrta 	<ul style="list-style-type: none"> – promjena pristupa poticanja/privlačenja investitora te stvaranje preduvjeta za porast investicija – poticanje malog i srednjeg poduzetništva – poboljšati i poticati izvoz – održavanje postojećeg broja poslovnih subjekata te osnivanje novih – unaprijediti i poticati smanjenje administracije – ojačavanje povezivanja poslovnih subjekata – poboljšanje suradnje svih subjekata koji su vezani uz gospodarstvo (obrazovni sustav, gospodarstvo) – osnaživanje zajedničkog nastupa na međunarodnom tržištu – dodatno poticati korištenje EU fondova i Programa Unije za razvoj tržišta rada – poticanje digitalizacije i zelene tranzicije – poticanje i razvoj obrta

1.3.7. Poljoprivreda

1.3.7.1. Poljoprivredne površine

Od ukupne površine Požeško-slavonske županije, koja iznosi 181 523 ha, poljoprivredne površine zauzimaju 76 237,69 ha od kojih se 45 049,87 obrađuje. U poljoprivrednim površinama najviše su zastupljene oranice i voćnjaci. Povoljni klimatski i prirodni uvjeti omogućavaju uzgoj raznovrsnih

poljoprivrednih kultura. Fragmentiranost i prevelika usitnjenost parcela u poljoprivredi ograničavajući su čimbenici razvitka poljoprivrede; na 45 049,87 ha površine nalaze se 44 793 parcele.

Tablica 31. Površina obrađivanoga poljoprivrednog zemljišta (ha) prema namjeni na području PSŽ u 2020. godini

Oranice	37.100,30	Voćnjaci	2.517,78
Staklenik na oranici	8,16	Kultura kratkih ophodnji	11,95
Livada	2.467,26	Rasadnik	14,07
Pašnjak	1.267,94	Miješani nasadi	6,11
Vinograd	1.463,47	Ostalo	111,27
Iskrčeni vinograd	81,56	Ukupno	45.049,87

Izvor: obrada autora na temelju podataka APPRRR, 31.12.2020. godine.

Poljoprivrednici se susreću s problemom nedostatka poljoprivrednog zemljišta. Javni pozivi za najam ili kupnju državnog zemljišta često nisu transparentni. Stoga mnogi poljoprivrednici smanjuju proizvodnju. Potrebna je veća transparentnost i pojednostavljenje postupka kupnje ili najma državnog zemljišta uz potrebu da što više poljoprivrednika dođe do zemlje, a da pritom neki ne ostanu bez površina koje trenutno obrađuju.

Poljoprivrednu proizvodnju trebalo bi unaprijediti tako da se okupne poljoprivredne površine, obrade do sada neobrađene površine, podigne razina znanja i svijest proizvođača o važnosti umrežavanja i povezivanja te tržišna orijentacija. Problem predstavlja neorganiziranost, nedovoljno stručno znanje, niske otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda, orijentiranost na tradicionalne proizvodnje te nedostatak objekata za skladištenje i preradu proizvoda (nedostatak silosa, hladnjača i proizvodnih kapaciteta). Na području županije ne postoji niti jedan pogon za preradu poljoprivrednih proizvoda.

1.3.7.2. Struktura poljoprivrednih gospodarstava

Poljoprivredna proizvodnja Požeško-slavonske županije temelji se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Godine 2019. registrirano je 5072 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. U razdoblju od 2011. do 2017. godine uočava se pad registriranih subjekata u poljoprivredi dok je u 2018. i 2019. god. uočen blagi porast.

Tablica 32. Broj gospodarstava u poljoprivredi u Požeško-slavonskoj županiji prema tipu

Broj gospodarstava prema tipu	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Obiteljsko gospodarstvo	5625	5579	5549	5527	5253	5059	5044	5054	5072
Obrt	119	114	114	111	89	80	80	86	85
Trgovačko društvo	49	48	50	53	48	45	48	52	56
Zadruga	18	16	16	17	12	7	5	5	5
Ostali	4	4	5	5	4	4	4	4	4
UKUPNO	5815	5761	5734	5713	5406	5195	5181	5201	5222

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR), 2019. god.

Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava na dan 31. prosinca 2019. godine u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava bilo je upisano 170 662 poljoprivrednih gospodarstava na razini RH, a na području PSŽ 5222, što predstavlja nešto više od 3 % od ukupnoga broja registriranih u RH. Od navedenog broja najviše je obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i to 5072, odnosno 97 %. S obzirom na dob nositelja/odgovorne osobe u OPG-u, dominiraju osobe starije od 65 godina, ali unazad nekoliko godina povećava se broj nositelja mladih od 40 godina.

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju iz 2019. godine, u strukturi poljoprivrednih gospodarstava prema njihovoj veličini u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava na području PSŽ najviše je poljoprivrednih gospodarstava s veličinom posjeda od 3 ha do 20 ha – ukupno 31,81 %, zatim slijede poljoprivredna gospodarstva čija je veličina od 20 do 100 ha, kojih je 28,65 %, dok poljoprivredna gospodarstva koja imaju veličinu posjeda od 100 do 1500 ha čine 18,04 %. Slična je struktura i na području drugih županija na istoku Hrvatske.

U strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstava u Požeško-slavonskoj županiji najviše je gospodarstava u kategoriji do 3 ha, ukupno 2614 PG-ova s ukupno 3492 ha po gospodarstvu. Trend je povećanje broja gospodarstava s od 20 ha do 100 ha obradivih površina.

1.3.7.3. Biljna proizvodnja, voćarstvo i vinogradarstvo

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u strukturi poljoprivredne proizvodnje u 2018. godini u PSŽ od ukupno zasijanih 43 000 ha više od 50 % odnosilo se na poljoprivredne površine zasijane žitaricama, zatim slijede uljarice i soja, svaka s oko 10% udjela. U 2019. godini, koristeći isti izvor podataka, sjetvene površine povećane su na 43 247 ha, ali struktura sjetve je jednaka. Zasijane površine proteklih se godina nisu znatnije mijenjale i proizvodnja je navedenih kultura stabilna. Neznatne razlike u proizvodnim površinama navedenih kultura pojavljuju se zbog vremenskih uvjeta u vrijeme sjetve, pripreme tla za sjetvu i same sjetve te poštovanja plodoreda u poljoprivrednoj proizvodnji. Proizvodnja je na području PSŽ s oko 4 % udjela u proizvodnji Republike Hrvatske u konvencionalnoj proizvodnji dok je udio u ekološkoj proizvodnji nešto manji, oko 3 %. Ohrabruje ekološka proizvodnja na gotovo 3000 ha gdje prevladavaju sljedeće kulture: trava i travolika paša sa 771 ha, orasi s 376 ha, livade s 254 ha, lucerna s 200 ha te lijeska sa 158 ha.

Prema podacima iz ARKODA s obzirom na klimu i tlo postoje optimalni uvjeti za proizvodnju voća i grožđa, osobito na uzvisinama gorja. Proizvodnja voća i grožđa znatno je profitabilnija u odnosu na ratarsku proizvodnju te je prilika da poljoprivredna gospodarstva koja posjeduju manje poljoprivredne površine, nedostatne za profitabilnu ratarsku proizvodnju, povećaju svoje prihode u ovoj vrsti proizvodnje. Na temelju istog izvora podataka najveći udio u proizvodnji voća imaju orah, jabuke, šljive, višnje i lijeska. Međutim, za stvaranje mogućnosti za podizanje novih voćnjaka, postizanje bolje kakvoće voća i ostvarivanja boljih ekonomskih rezultata u proizvodnji, neophodni su skladišni i hlađeni prostori za čuvanje voća. Kako bi riješila pitanje skladišnih, odnosno rashladnih objekata, Požeško-slavonska županija izradila je potrebnu projektnu dokumentaciju za izgradnju ULO hladnjače kapaciteta 3000 tona. Za potrebe proizvodnje voća i povrća potrebno je dodatno razviti sustav navodnjavanja.

Vinogradarstvo se sve više razvija te nudi vrhunska vina prepoznata diljem svijeta. U Županiji se pod vinovom lozom nalazi 1491 ha površina smještenih na kutjevačkom, požeško-pleterničkom vinogorju te pakračko-lipičkom vinogorju s kvalitetnim nasadima vinove loze i dugogodišnjom podrumarskom i vinogradarskom tradicijom. Uzgajaju se pretežno bijele vinske sorte, na prvom mjestu je graševina. Uz nju su rajonizacijom vinogradarstva preporučene sorte pinot bijeli i sivi, chardonnay, traminac, rajnski rizling, rizvanac, sauvignon te plamenka bijela i crvena. Za dobivanje obojenih vina preporučene su sorte pinot crni, frankovka, ružica, zweigelt, merlot i gamay.

Po svom sortimentu kutjevačko vinogorje ubraja se među najkvalitetnija hrvatska vinogorja i daje cijenjena i tražena vina visoke i najviše kvalitete. Uz vinogradarstvo i vinarstvo nastoji se obogatiti turistička ponuda uz rutu vinske ceste južnim obroncima Papuka (vinske kuće, podrumi, kušaonice).

Na području županije postoje brojne udruge voćara, vinogradara i vinara koje organiziraju različita događanja kao sajmove, edukacije, prigodna obilježavanja za svoje članstvo i za širu populaciju te nastoje poduzimati različite druge radnje kako bi unaprijedili svoj položaj na tržištu. U ovom području postoji značajni razvojni potencijal jer sve aktivnosti koje se pojavljuju unutar udruga značajnije se tržišno orijentiraju.

1.3.7.4. Stočarska proizvodnja

Govedarstvo je najvažnija grana stočarstva i jedna je od najvažnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje u Županiji. Osim što se u sustavu govedarske proizvodnje osiguravaju važni proizvodi (mlijeko i meso), njezina je važnost posebice naglašena zbog komplementarnosti s ratarskom proizvodnjom. Uz to što su goveda veliki potrošači ratarskih proizvoda, oni u znatnoj mjeri pridonose prirodnom povećanju plodnosti tla. Jedan je od glavnih ciljeva u stočarskoj proizvodnji izmijeniti sadašnje stanje odnosa biljne i govedarske proizvodnje, u kojem Županija ima oko 2 % goveda u odnosu na Republiku Hrvatsku. Udjel Županije u ukupnom broju krava u Hrvatskoj pod uzgojno-seleksijskim obuhvatom (IZVOR: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća) smanjen je u 2018. godini u odnosu na 2015. godinu za 627 krava i iznosi 3846 krava, odnosno samo 2 % u ukupnom broju krava Republike Hrvatske.

Sadašnje stanje u govedarstvu upućuje na potrebu sustavne primjene mjera u pravcu tehničko-tehnološke obnove gospodarstava, unapređenja znanja i primjene novih tehnologija te proizvodnog i tržišnog organiziranja proizvođača (povezivanje u proizvođačke organizacije) u cilju podizanja razine ukupne produktivnosti ovoga sektora, kao i izgradnja preradbenih kapaciteta za stvaranje proizvoda s dodanom vrijednošću (male sirane, male mljekare).

Osnovna karakteristika u svinjogojstvu na području županije, kao i na cijelom području Hrvatske, permanentno je variranje i uglavnom opadanje opsega proizvodnje uz istovremeno ozbiljno pogoršanje naturalnih pokazatelja. Veliku nestabilnost svinjskog tržišta u Republici Hrvatskoj izaziva i nekontroliran uvoz svinjskog mesa, koji za posljedicu ima stagnaciju ili potpuni prestanak proizvodnje u manjim proizvodnim jedinicama.

Konjogojstvo na području ima daleko veću kulturnu nego gospodarsku vrijednost. Jedan od najvažnijih uzgajivača konja na području je županije Državna ergela Đakovo i Lipik⁹.

Kozarstvo, osim postojećih ograničenja, suočeno je s nepostojanjem rajonizacije uzgojnih područja, u prosjeku nedovoljnom educiranošću uzgajivača-kozara, nerazvijenim tržištem proizvoda i nepostojanjem standarda. Također, prisutan je veći broj proizvođača s proizvodnjom sira u kojoj dominira ekološka proizvodnja. Ukupan je broj koza u Hrvatskoj 79 884 komada, od toga je 1498 s područja županije, što čini oko 2%.

Ovčarstvo i prateća proizvodnja većinom se odvijaju na ekstenzivnom poljoprivrednom području, uz uspostavu intenzivnih proizvodnih jedinica. Ukupan je broj posjednika upisanih u jedinstveni registar ovaca u Hrvatskoj 19 500, od toga je 817 s područja županije, a ukupno je upisanih ovaca u registru 648 818, od toga je s područja županije 21 797 komada. Ovčarstvo ima velike mogućnosti za držanje, ishranu i uzgoj ovaca, no nisu dovoljno iskorištene. Prema podacima Jedinstvenog registra ovaca udio je županijskih uzgajivača i broja životinja zanemariv.

Peradarstvo i prateća proizvodnja u Hrvatskoj industrijski je organizirana i jedna je od proizvodnji koja je u strukturi agrara samodostatna. Ono što je čini posebnom jest mogućnost brzog obrta u poslovanju, što u konačnici daje najjeftiniju vrstu mesa. U ovakvom tipu proizvodnje uspješno su angažirane cijele obitelji (Program potpora poljoprivredi na području Požeško-slavonske županije za razdoblje 2016. – 2020. godine).

Županijskim proračunskim sredstvima sufinanciraju se mjere iz programa Potpora poljoprivredi na području Požeško-slavonske županije za razdoblje 2016. – 2020. godine ("Požeško-slavonski službeni glasnik" br. 3/16) koje su namijenjene razvoju ruralnog područja, povećanju životnog standarda, razvoju poljoprivrede i povećanju konkurentnosti.

Korisnici su sredstava potpore obiteljska poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja imaju sjedište i ulažu na području Požeško-slavonske županije. Intenzitet je potpore 50 % prihvatljivih troškova do max 10.000,00 kuna po korisniku.

⁹ Od 1.1.2013. godine Državna ergela Đakovo i Lipik posluje putem dviju organizacijskih jedinica – Državna ergela Đakovo i Državna ergela Lipik

Potpore se dodjeljuju za sljedeće mjere: kupovinu autohtonih pasmina svinja, umjetno osjemenjivanja krava, subvenciju kamata na poljoprivredne kredite, edukaciju i stručna usavršavanja, organizaciju natjecanja/manifestacije na području Požeško-slavonske županije, sudjelovanje na izložbi/natjecanju/manifestaciji izvan područja Požeško-slavonske županije ili za specifične programe namijenjene razvoju OPG-a (navodnjavanje, kupovina rabljene/nove mehanizacije, kupovina voćnih sadnica ili cijepova vinove loze, podizanje ograda, postavljanje sustava za zaštitu od tuče...).

U 2019. godini stavljeno je korisnicima na raspolaganje oko 1 milijun kuna, a u 2018. godini dodijeljeno je 150 korisničkih potpora te isplaćeno oko 800.000,00 kuna.

Unazad nekoliko godina najviše zahtjeva za potpore zaprimljeno je za kupovinu rabljene mehanizacije i opreme.

Sažetak 8. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u poljoprivredi

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – bogati prirodni resursi – tradicija poljoprivrede – povećan broj nositelja OPG-ova mlađih od 40 godina – trend je povećanje broja gospodarstava s više od 20 ha do 100 ha – izrađena projektna dokumentacija za izgradnju ULO hladnjače – razvijeno vinogradarstvo poznato diljem svijeta – postojanje udruga voćara, vinogradara i vinara koje organiziraju različita događanja kao sajmove, edukacije i sl. – program potpore poljoprivredi na području PSŽ – visok je stupanj iskorištenosti sredstava iz programa potpore poljoprivredi – potiče se uzgoj autohtonih pasmina svinja <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – rascjepkanost poljoprivrednih površina – nedostatak državnoga poljoprivrednog zemljišta – nedostatak umreženosti poljoprivrednika – dominantna gospodarstva s površinom poljoprivrednog zemljišta od 3 do 20 ha – niske otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda – neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača – nedovoljno stručno znanje poljoprivrednika – orijentiranost na tradicionalne kulture, nesklonost ka promjeni kulture 	<ul style="list-style-type: none"> – poljoprivredna tradicija kao značajan potencijal za razvoj – razvoj vinskog turizma – prepoznatljivi slavonski proizvodi – korištenje bespovratnih sredstva EU za razvoj poljoprivrede – izrađena projektna dokumentacija za izgradnju ULO hladnjače kapaciteta 3000 tona – tradicija Državne ergele Đakovo – Lipik u očuvanju lipicanske pasmine i konjičkog turizma – sufinanciranje mjera u poljoprivredi iz programa Potpora poljoprivredi na području PSŽ – tradicija vinogradarstva i vinarstva – trend povećanja broja gospodarstava koja imaju od 20 ha do 100 ha 	<ul style="list-style-type: none"> – okrupnjavanje poljoprivrednih površina – neobrađena poljoprivredna zemljišta staviti u funkciju – pojednostaviti kupnju državnoga poljoprivrednog zemljišta – podizanje razina znanja i svijest proizvođača o važnosti umrežavanja i povezivanja – educiranje poljoprivrednika – poboljšati kvalitetu poljoprivrednih proizvoda – unapređenje znanja i primjene novih tehnologija te proizvodnog i tržišnog organiziranja proizvođača – orijentacija i na druge kulture, ne samo tradicionalne – izgradnja skladišta, silosa i hladnjaka za preradu i čuvanje poljoprivrednih proizvoda – poticanje izvoza poljoprivrednih proizvoda – izgradnja sustava za navodnjavanje – razvijanje tržišta za stočarsku i kozarsku prodaju – unaprijediti sustav praćenja tržišta

<ul style="list-style-type: none"> – nepripremljenost poljoprivrednika na rizike kod tržišnih kretanja – nedostatak silosa, hladnjača te kapaciteta za skladištenje proizvoda – na području PSŽ ne postoji niti jedan pogon za preradu poljoprivrednih proizvoda – nepostojanje dovoljnog broja sustava navodnjavanja – nedostatak otkupa stočarske proizvodnje – niske otkupne cijene – nedovoljno educirani uzgajivači u kozarstvu, nerazvijeno tržište proizvoda i nepostojanje standarda – nedovoljno praćenje tržišta – pad uzgoja krava 		
--	--	--

1.3.8. Uzgajalište vodenih organizama

Na području PSŽ postoje tri ovlaštenika povlastica za akvakulturu: dva toplovodna (šaranska) ribnjaka i jedan hladnokrvni (pastrvski) ribnjak:

1. Ribnjačarstvo Poljana d.d. Kaniška Iva, površine 1274,65 ha koje se na području PSŽ proteže pretežno na području Grada Lipika. Uzgoj se obavlja u ekološki netaknutom slivu rijeke Ilove, Toplice i Čavlovice. Uzgaja se šaran, amur, som, smuđ, štuka, linjak, karas i jegulja. Društvo ima vlastito mrijestilište, mješaonice riblje hrane, velika skladišta te uzgajališta hrane za ribu. Proizvodnja je oko 1100 tona ribe godišnje.
2. Ribnjaci Abramović, obrt za slatkovodnu akvakulturu, Čaglin, površine 0,44 ha, na kojima se vrši uzgoj riblje mlađi.
3. Obrt Pastrva – Valis Aurea, Alaginci, bavi se uzgojem pastrve na površini 28,19 m².

Na području Požeško-slavonske županije postoji 20 sportsko-ribolovnih društava/udruga koje brinu o svojim ribnjacima, uzgoju ribe i uređenju ribnjaka.

1.3.9. Pčelarstvo

Područje Požeško-slavonske županije pogodno je za pčelarske aktivnosti zbog svoje bioraznolikosti (intenzivne pčelinje paše poput voćne paše, paše šećerne repice, bagrema, lipe, kestena i suncokreta).

Pčelarstvo u PSŽ, kao i na području cijele Hrvatske, znatno je poraslo u posljednjih 10-ak godina. Na području Županije aktivne su četiri pčelarske udruge te 340 registriranih pčelara koji pčelare s oko 17.000 pčelinjih zajednica. Ukupna je prosječna proizvodnja cca 30 kg meda po pčelinjoj zajednici na stacionarnom pčelinjaku, što je oko 500 tona meda godišnje, koji se proizvede na području Županije. Time su zadovoljene lokalne potrebe, a dio proizvoda se izvozi. Izvoz je moguć i vezano uz prodaju živih pčelinjih zajednica u obliku paketnih rojeva ili tzv. pčela na okvirima. Potencijalna su tržišta zemlje poput Njemačke i Austrije koje samostalno zadovolje 30-ak posto svojih potreba.

Hrvatski zavod za zapošljavanje projektom LIPA – lokalna inicijativa za poduzetničku aktivaciju osposobljavao je 12 nezaposlenih osoba za poslove pčelara/pčelarke kako bi dodatnom proizvodnjom meda ojačali poziciju Požeško-slavonske županije u ovom poslu.

1.3.10. Šumarstvo

Površine pod šumskim zemljištem na području županije zauzimaju 81.979,56 ha, što čini 45,16 % ukupne površine županije, odnosno 4,06 % ukupnog šumskog područja Hrvatske¹⁰. Najveći je dio šuma u državnom vlasništvu kojim upravlja javno poduzeće Hrvatske šume i to Uprava šuma Podružnica Požega sa šest šumarija (Čaglin, Kutjevo, Požega, Kamenska, Pleternica i Velika), Uprava šuma Podružnica Bjelovar (Šumarija Pakrac) i Uprava šuma Podružnica Nova Gradiška. U privatnom vlasništvu nalazi se 5,69 % šumskog područja županije.¹¹ Gospodarske šume čine 97,05 %, zaštitne 2,55 % (Park prirode Papuk), a šume posebne namjene 0,4 % ukupne površine šumskog zemljišta. Na šumskom zemljištu prevladavaju bukva, hrast kitnjak i lužnjak, grab, cer, jasen, bagrem, jela i joha. Bukva obuhvaća 49,7 %, hrast kitnjak i lužnjak 31,8 %, a ostale vrste preostali udio ukupnoga šumskog područja.¹²

Geografski položaj, dosljedna primjena znanja i tradicija šumarstva na ovim prostorima, pogodne prirodne karakteristike, povijesne okolnosti i nizak stupanj industrijalizacije pomogli su očuvanju šuma od uništenja te su doprinijeli njihovoj atraktivnosti i biološkoj raznolikosti. Šumama na području županije gospodari se putem Šumskogospodarskih osnova kojima se utvrđuje ekološka, gospodarska i socijalna podloga za biološko poboljšanje šuma i povećanje šumske proizvodnje. Hrvatske šume već stoljećima u svom gospodarenju šumama primjenjuju princip potajnosti (održivosti) i stoga iz šuma uzimaju znatno manje drveta nego što je prirast i pri izuzimanju odabiru lošija stabla.

U posljednje vrijeme izazov s kojim se susreću Hrvatske šume sušenje je šuma uslijed klimatskih promjena. Također, veliki problem predstavljaju nelegalne sječe i neadekvatno upravljanje i obnova privatnih šuma. Izgrađenost šumskih cesta u županiji ne zadovoljava, posebno u višim i teže pristupačnim predjelima te je na tom području potrebno uložiti dodatne napore i poboljšati šumsku infrastrukturu.

U svrhu boljeg gospodarenja potrebno je povećati površine pod šumama, poboljšati njihovu kakvoću te ostvarivati više prihoda od sporednih šumskih proizvoda poput drvene biomase i šumskih proizvoda koji nisu dovoljno iskorišteni.

Sažetak 9. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području uzgajališta vodenih organizama, pčelarstva i šumarstva

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – tradicija slatkovodnog ribolova – rast uzgoja gospodarskog ribolova – porast pčelarstva – educirani pčelari – tradicija šumarstva <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – centralizirani sustav upravljanja šumama (većina je u javnom vlasništvu) – lokalna zajednica dobiva vrlo malen prihod od šumskog bogatstva svoga područja – nezadovoljavajuća izgrađenost šumskih cesta – značajan udio šumskog otpada i biomase nije iskorišten – sušenje šuma uslijed klimatskih promjena 	<ul style="list-style-type: none"> – razvoj sportskog ribolova – pogodno područje za pčelarske aktivnosti – izvoz živih pčelinjih zajednica – atraktivnost i biološka raznolikost šuma – sačuvane šume pravilnim održavanjem 	<ul style="list-style-type: none"> – ojačati poziciju PSŽ u proizvodnji meda – gospodarenjem poboljšati kakvoću šuma i proširiti površinu pod šumom – povećavanje šumskih površina – razvijanje programa za kvalitetnije korištenje sporednih šumskih proizvoda – veći prihod od gospodarenja šumskim resursima zadržati na lokalnoj razini – poboljšavanje šumske infrastrukture – donošenje okvira i planiranja gospodarenja privatnim šumama

¹⁰ Podaci Državne geodetske uprave

¹¹ Podaci iz HŠ Uprava šuma

¹² Državna geodetska uprava

<ul style="list-style-type: none"> – problemi upravljanja privatnim šumama – nelegalne sječe – neadekvatno upravljanje privatnim šumama 		
--	--	--

1.3.11. Turizam i ruralni razvoj

Osnova za planirani razvoj kontinentalnog turizma na području Županije sprega je turizma s ukupnim gospodarskim razvojem uz korištenje prirodne i kulturne baštine. Osobito veliki turistički potencijal područja su zaštićene prirode (Park prirode Papuk, zaštićeni krajobraz Sovskog jezera).

Nositelji su razvoja turizma turističke zajednice te privatne inicijative pojedinaca. Turistička zajednica Požeško-slavonske županije te turističke zajednice gradova (Požege, Pakraca, Pleternice, Lipika, Kutjeva) i turističke zajednice općina (Velike, Kaptola i Brestovca) trude se svladati sve prepreke u razvoju turizma poduzimajući razne aktivnosti u osmišljavanju održivog razvoja turizma kao i podizanjem razne turističke ponude na svom području.

Prema podacima Turističke zajednice Požeško-slavonske županije smještajni objekti u Požeško-slavonskoj županiji 2019. godine broje ukupno 1 098 kreveta. Navedeni smještajni objekti raspoređeni su u kategorije.

Tablica 33. Smještajni objekti prema kategorijama u 2019. godini

Objekt/Podvrsta objekta	Broj objekata	Broj kreveta
Apartman	2	29
Hotel	1	19
Hotel baština	1	58
Kamp-odmorište	2	141
Kuća stanovnika općine/grada	1	2
Kuća za odmor	1	4
Objekt za robinzonski smještaj	1	7
Objekt na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	7	48
Objekti u domaćinstvu	33	210
Pansion	1	33
Planinarski dom	1	40
Prenocište	21	422
Soba za iznajmljivanje	7	82
Studio apartman	1	3
Ukupno	80	1.098

Izvor: TZ Požeško-slavonske županije, 2020. godina

Ukupan broj ležaja u Požeško-slavonskoj županiji u 2019. godini bio je 1 098. Privatni smještaj bilježi 88,35 % od ukupnog broja noćenja, dok objekti iz skupine hoteli bilježe 11,65 %. Najviše noćenja ostvareno je u prenoćištima 20 150, što je 43,56 % ukupnih noćenja, zatim slijede objekti u domaćinstvu 17,21 % (7 961), hostel 6,82 % (3 157), pension 6,58 % (3 046), apartman 5,69 % (2 631), soba za iznajmljivanje 5,17 % (2 390), hotel 3,96 % (1 830), planinarski dom 3,25 % (1 505), kamp-odmorište 2,83 % (1 308), objekti na OPG-u 2,41 % (1 113), hotel baština 1,11 % (512), kuća stanovnika 0,81 % (376), kuća za odmor 0,38 % (176) te objekt za robinzonski smještaj 0,22 % (102).

TZ Požeško-slavonske županije evidentirala je za razdoblje siječanj – prosinac 2019. godine 20 727 dolazaka (povećanje za 25,89 % u odnosu na isto razdoblje 2018.) te 46 257 noćenja (povećanje za 24,66 % u odnosu na isto razdoblje 2018.) Najveći broj noćenja bio je u privatnim smještajima.

2019. godine domaći turisti ostvarili su 31 011 noćenja (67,04 %), a inozemni turisti ostvarili su 15 246 noćenja (32,96 %). TZ Požeško-slavonske županije bilježi najviše noćenja inozemnih gostiju – iz Njemačke 2 947 (6,37 % od ukupnih noćenja), iz Makedonije 1 581 (3,42 % od ukupnih noćenja) te Italije 1 166 (2,52 % od ukupnih noćenja).

Budući turistički razvoj Županije morao bi se oslanjati prvenstveno na mogućnosti valorizacije prirodnih potencijala kao što su područja zaštićene prirode (Park prirode Papuk, zaštićeni krajobraz

Sovskog jezera), bogata šumska područja, brojni bujni vodotoci, vrijedno poljoprivredno zemljište u okruženju ruralnih naselja, kao brojne i vrijedne potencijalne kulturno-povijesne, arheološke i građevine graditeljske baštine, koje pružaju mogućnosti za budući turistički razvitak ovog područja. U tom se smislu ističu i mogućnosti razvijanja različitih oblika kontinentalnog turizma u skladu s valorizacijom prirodnih i prostornih resursa Županije poput lovnog, kulturnog, arheološkog, istraživačkog, izletničkog, zdravstveno–rekreacijskog, rekreativnog, ruralnog, ribolovnog, vinskog, ekološkog turizma, enogastronomskog i sl. Također, zabilježen je interes za kamp-odmorišta.

Primjer programa poticanja ulaganja u turizam

Program poticanja ulaganja u povećanje smještajnih kapaciteta na području Požeško-slavonske županije u 2021. godini. Financijska sredstva za realizaciju ovog projekta u iznosu od 300.000,00 kuna osigurana su u Proračunu Požeško-slavonske županije za 2021. godinu. Cilj je programa poticanje na bavljenje turističkom djelatnošću u cilju povećanja broja smještajnih kapaciteta, povećanje kategorije/kvalitete smještajne ponude i povećanje turističkog prometa radi stvaranja preduvjeta za kontinuirani razvoj turizma na području Požeško-slavonske županije. PSŽ daje novčanu potporu po korisniku – za svaki je novoregistrirani turistički ležaj do 5.000,00 kuna, a kod povećanja kategorije/kvalitete smještaja iz niže u višu kategoriju iznos potpore je 1.000,00 do 2.000,00 kuna po turističkom ležaju, što je poticaj iznajmljivačima.

Cikloturizam u Požeško-slavonskoj županiji kao selektivni oblik turizma s 886 km lokalnih staza i 293 km glavnih staza dobiva sve više na važnosti. Staze za cikloturizam prilagođene su za rekreativne i profesionalne bicikliste. Požeško-slavonska županija izradila je Operativni plan razvoja cikloturizma u Požeško-slavonskoj županiji 2017. – 2020. god. kako bi pokrenula sve dionike na provođenje aktivnosti kojima bi se osigurala cikloturistička infrastruktura. Važenje Operativnog plana produljeno je na 2021. godinu.

Vinarstvo je duga tradicija ovog područja. Ključna su tri vinogorja na kojima su uspostavljene tri vinske ceste: Vinska cesta vinogorja Kutjevo, Vinska cesta vinogorja Požega – Pleternica i Vinska cesta vinogorja Pakrac.

1.3.12. Lovstvo

Lovstvo na području Požeško-slavonske županije ima dugu tradiciju, a lovišta zauzimaju značajne površine. U brdsko-planinskim lovištima obitava krupna divljač (jelen, srna i divlja svinja) dok je u nizinskim lovištima zastupljenija sitna divljač (zec, fazan, jazavac, lisica, kuna, šljuka, vrana, čavka, svraka). Lovišta u županiji podijeljena su na 24 zajednička lovišta ukupne površine 55 748 ha i 19 državnih lovišta, ukupne površine 100 256 ha, što ukupno iznosi 156 004 ha.

Ponuda kvalitetnih lovišta i divljači, smještajnih kapaciteta, kao i neizostavnih sadržaja koji prate ovakav oblik turističke ponude nije još uvijek adekvatna, dostatna i prepoznatljiva, stoga je lovni turizam nužno ugraditi te snažno poduprijeti u razvojnim strategijama. Marketinškim aktivnostima u inozemstvu treba isticati prednosti lovnih destinacija, poticati i razvijati specijalizirane agencije, povezati lovni s drugim vidovima turizma, npr. ekoturizmom, seoskim turizmom, osmisliti lovnu alternativne aktivnosti u prirodi, kao što su obuka lovačkih pasa, fotosafari, promatranje ptica („birdwatching“), jahanje i drugi sportsko-rekreacijski sadržaji. Razvojem lovstva, odnosno lovnog turizma kao prepoznatljive gospodarske grane mobilizirat će se i druge prateće gospodarske aktivnosti, a time ostvariti i značajniji pozitivni financijski učinak. S druge strane, ulaganjem u staništa očuvat će se i povećati brojno stanje pojedinih vrsta divljači, posebice sitne (zec, fazan) od čega bi koristi mogla imati i šira društvena zajednica jer se time štiti priroda i okoliš te podiže kvaliteta života ljudi i životinja. Nedostatak razvoja lovstva još uvijek leži u kompliciranoj birokraciji i neusklađenosti administracije i (pod)zakonskih propisa.

Za održivi razvoj lovnog turizma treba obnoviti stare lovačke kuće s drugim oblicima turizma. Županija svojim odlukama o donacijama i subvencijama za razvoj i unapređenje lovstva potpomaže lovačkim društvima pri uređenju svojih lovačkih kuća u vidu povećanja smještajnih kapaciteta.

1.3.13. Slatkovodni ribolov

Osim uzgajališta vodnih organizama kao gospodarske djelatnosti postoje potencijali za razvoj sportsko-rekreacijskog ribolova u sklopu razvoja turističke ponude na području županije. Na području PSŽ za sada djeluje jedan ovlaštenik ribolovnog prava za sportski ribolov, ali u posljednje vrijeme pojavljuju se potencijalni investitori za ulaganje u razvoj ribarstva, u čijem je razvojnom planu predviđen uzgoj, proizvodnja i prodaja slatkovodne ribe, međutim, potrebno je na, državnoj razini, riješiti određene probleme koji opterećuju slatkovodno ribarstvo: dobivanje koncesija za korištenje voda, visoke vodnogospodarske naknade, pitanje poljoprivrednog zemljišta, naknade šteta od ribožderkih ptica kao i poticaje u slatkovodnom ribarstvu.

Sažetak 10. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području turizma, lovstva i ribolova

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – bogatstvo i raznolikost resursa, njihova očuvanost i atraktivnost – povećanje broja noćenja u PSŽ – potpora poticanja ulaganja u povećanje smještajnih kapaciteta od strane PSŽ – postojanje operativnog plana razvoja cikloturizma u Požeško-slavonskoj županiji – odlični uvjeti za razvoj lovnog, kulturnog, arheološkog, istraživačkog, izletničkog, rekreativnog, ruralnog, ribolovnog i ekološkog turizma – povećan interes za kamp-odmorištima – gostoprinstvo lokalnog stanovništva – tradicija lovstva – sufinanciranje lovačkih društva od strane PSŽ <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – nepostojanje marketinških i promotivnih aktivnosti – neorganizirana turistička ponuda – nerazvijena turistička infrastruktura – nedostatak smještajnih kapaciteta – neadekvatno obrazovano stanovništvo u ugostiteljskom i turističkom sektoru 	<ul style="list-style-type: none"> – bogati prirodni resursi – atraktivnost i biološka raznolikost šuma – područja zaštićene prirode za razvoj turizma (Park prirode Papuk, zaštićeni krajobraz Sovskog jezera) – razvoj cikloturizma – stalno poticanje inovativnosti (ekokampovi, kamp-odmorišta, kušaonice i slično) – značaj potencijala za razvoj lovnog, kulturnog, arheološkog, istraživačkog, izletničkog, rekreativnog, ruralnog, ribolovnog i ekološkog turizma – postojanje programa poticanja ulaganja u povećanje smještajnih kapaciteta na području Požeško-slavonske županije 	<ul style="list-style-type: none"> – stvaranje prepoznatljivih turističkih proizvoda (sinergijom svih relevantnih dionika) – podizanje kvalitete i kategorije smještajnih objekata te daljnja ulaganja u izgradnju smještajnih objekata u turizmu – razvijanje turističke infrastrukture – poticanje rada turističkih agencija koje će objediniti postojeću ponudu i biti nositelj daljnjeg razvoja – jačanje turističke ponude – poticati obrazovanja u području turizma – brendirati turističke destinacije u Županiji – osnaživanje svih dionika u turizmu edukacijom – povezati proizvođače s turističkim sektorom – upoznati i uvažavati trendove u turističkoj potražnji – razvijati i promovirati turističke proizvode, kao što su kultura, vino i poljoprivredno-prehrambeni proizvodi – snažnije promovirati i privući ulaganja u razvoj zdravstvenog turizma – unapređenje lovnog turizma – obnova lovačkih kuća i infrastrukture vezano uz lov

<ul style="list-style-type: none"> – nedostatni kapaciteti za rad na marketingu u turizmu – neprepoznatljivost turističke destinacije – nepovezanost subjekata u turističkoj ponudi – nedovoljan razvoj zdravstvenog turizma – nedovoljno razvijen lovni turizam – administrativne prepreke za razvoj lovnog turizma – problemi koji opterećuju slatkovodno ribarstvo: dobivanje koncesija za korištenje voda, visoke vodnogospodarske naknade, pitanje poljoprivrednog zemljišta, naknade šteta od riboždernih ptica, kao i poticaji u slatkovodnom ribarstvu. 		<ul style="list-style-type: none"> – nužno donošenje okvira (ili mjera) za razvoj slatkovodnog ribolova
--	--	--

1.4. Stanje u prostoru/okolišu

1.4.1. Kvaliteta okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima

Tlo i zemljište¹³

Nedostatak zakonskog okvira za održivo gospodarenje i zaštitu tla i zemljišta ima za posljedicu nedostatak podataka o stanju tla i načinu korištenja zemljišta, što onemogućuje utvrđivanje promjena u stanju tla te praćenje oštećenja i onečišćenja uzrokovanih prirodnim ili antropogenim izvorima.

Ključni su izvori onečišćenja u PSŽ divlja i neuređena odlagališta otpada, korištenje sredstava za zaštitu bilja u poljoprivredi te nekoliko aktivnih polja i bušotine za eksploataciju mineralnih sirovina.

Onečišćenje tla minama

Prema podacima iz izvješća o provedbi plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2019. godinu, koje je Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo obrane uputilo Vladi RH (07. 01. 2021. god.), vidljiva je velika prisutnost minski sumnjivih površina. Od ukupno 355,4 km² u Republici Hrvatskoj (8 županija), početkom je 2019. godine u PSŽ bilo 15,9 km². Ukupno smanjenje minski sumnjivih površina u županiji tijekom 2019. godine iznosi 1,3 km².

Tablica 34. Minski sumnjiva područja po županijama (MSP) 2019. godine

Redni broj	Županija	Ukupni MSP 1.1.2019. (km ²)	Smanjenje MSP-a 31.12.2019. (km ²)
1.	Karlovačka	46	1,7
2.	Ličko-senjska	118,6	9,2
3.	Osječko-baranjska	52,8	20,4

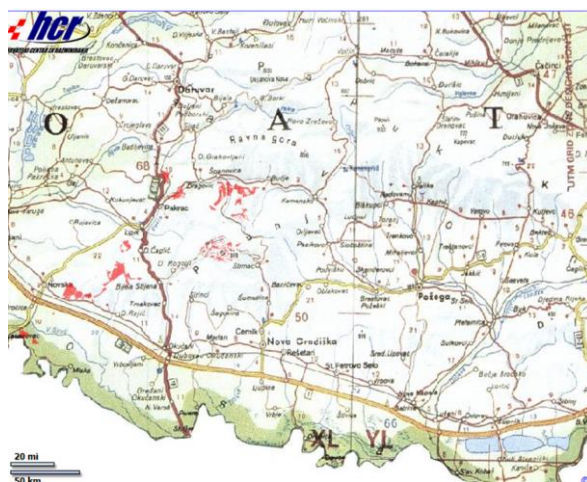
¹³ Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj (razdoblje 2013. – 2016.), Tlo i zemljište, str. 298.

4.	Požeško-slavonska	15,9	1,3
5.	Splitsko-dalmatinska	19,7	0,4
6.	Sisačko-moslavačka	58,4	5
7.	Šibensko-kninska	18,1	2,4
8.	Zadarska	25,9	5,5
UKUPNO		355,4	45,8

Izvor: izvješće o provedbi plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2019. godinu (siječanj 2021. god.)

Prema podacima HCR-a u 2019. godini na području županije još uvijek se 14,6 km² vodi kao minski sumnjivo područje. Najviše nerazminiranih površina nalazi se na području gradova Pakraca i Lipika te općina Brestovac i Velika. Razminiranje se provodi u skladu s dostupnim sredstvima i potrebama krajnjih korisnika (okućnice, poljoprivredne površine, šumske površine, koridori infrastrukturnih objekata i sl.).

Slika 2. Minska situacija Požeško-slavonske županije

Izvor: Web stranica HCR-a, kolovoz 2018.

https://misportal.hcr.hr/HCRweb/faces/simple/Legenda.jspx?_afPfm=2

1.4.1.1. Onečišćenje zraka

Na području Požeško-slavonske županije nema mjerne postaje koja prati kvalitetu zraka. Prema Izvješću o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske za 2019. godinu, koje izrađuje Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, naznačeno je da područje PSŽ pripada Zoni HR1 koja ima I. kategoriju kvalitete zraka.

Prema podacima Registra onečišćenja okoliša (ROO) iz 2019. godine u PSŽ najveći se udio ispuštanja onečišćenja u zrak odnosi na ispuštanje ugljikovog dioksida, 99,79 %, dok je dušikov dioksid (NO₂) 0,12m %, sumporov dioksid (SO₂) 0.04 %, čestice (PM10) 0.03 % te ugljikov monoksid (CO) 0,02 %.

Emisije onečišćujućih tvari u zrak u najvećoj mjeri potječu od djelatnosti registriranih za proizvodnju električne energije, čokolade i bombonskih proizvoda, lijevanjem željeza, od djelatnosti bolnica te poslova obrane.

Tablica 35. Količine ispuštanja onečišćujućih tvari u zrak (kg/god.) u Požeško-slavonskoj županiji za 2019. godinu

Onečišćujuća tvar	Količina ispuštanja (kg/god.)	Zastupljenost ispuštanja (%)
Oksidi sumpora izraženi kao sumporov dioksid (SO ₂)	12 705,82	0,04
Oksidi dušika izraženi kao dušikov dioksid (NO ₂)	33 780,35	0,12
Ugljikov monoksid (CO)	6 927,00	0,02
Ugljikov dioksid (CO ₂)	28 603 562,08	99,79
Čestice (PM10)	7 481,61	0,03

Izvor: obrazac PI-Z, baza ROO, 2021. god., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

1.4.1.2. Onečišćenje voda

Podzemne vode

Prema Planu upravljanja vodnim područjima 2016. – 2021. (Hrvatske vode, srpanj 2016.) županija se nalazi na području vrlo niske, niske i umjerene, a manjim dijelom na području povišene prirodne ranjivosti vodonosnika.

- niska i vrlo niska ranjivost većinom je postignuta u planinskim predjelima izgrađenim od stijena slabih do vrlo slabih hidrauličkih svojstava kao i za aluvijalne vodonosnike s povoljnom zaštitnom funkcijom tla i debljinom krovine većom od 30 m
- umjerena ranjivost vodonosnika karakteristična je za aluvijalne vodonosnike razmjerno dobrih hidrauličkih svojstava, ali sa značajnom zaštitnom funkcijom krovinskih naslaga vodonosnika i tla te za
- vodonosnike uglavnom slabih hidrauličkih svojstava, ali s razmjerno malom dubinom do vode i slabim zaštitnim svojstvima nesaturirane zone i tla
- povišena ranjivost postignuta je za aluvijalne vodonosnike na mjestima gdje je izraženija zaštitna uloga tla ili debljina krovine koja prelazi 5 m.

Površinske vode

Postojeći problemi vezani uz stanje površinskih voda odnose se uglavnom na kemijsko i fizikalno-kemijsko opterećenje površinskih voda. Problemi su vezani uz odvodnju sanitarnih otpadnih voda ispuštanjem nepročišćenih otpadnih voda u recipijente, nekontrolirano ispuštanje otpadnih voda iz kućanstava bez priključaka na sustav javne odvodnje, poljoprivredu kroz neuređene stočne farme i korištenje mineralnih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja (ispiranjem poljodjelskih površina onečišćenih sredstvima za zaštitu bilja i umjetnim gnojivima, gnojištima).¹⁴

Prema podacima iz Izvješća o stanju okoliša na prostoru Požeško-slavonske županije za razdoblje 2013. – 2018. god. na području županije svi gradovi imaju izgrađen sustav javne odvodnje određenog opsega. Svi postojeći sustavi odvodnje uglavnom pokrivaju središnje dijelove naselja i gradova te imaju više pojedinačnih ispusta u vodotoke. Kod većine manjih naselja odvodnja otpadnih voda riješena je putem sabirnih jama ili individualnih septičkih jama uz ispušt otpadnih voda u obližnje vodotoke.

Na području Požeško-slavonske županije izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac i Lipik, Kutjevo te općinskim središtima Velika, Kaptol i Jakšić. Pored toga, izgrađen je manji broj zasebnih sustava u Hrnjevcu, Vetovu, Ovčari i Gaju te djelomično izgrađen sustav odvodnje u naselju Poljana. Priključenost

¹⁴ Izvješće o stanju u prostoru PSŽ za razdoblje 2013. – 2018., veljača 2020. godine

stanovništva na sustave odvodnje prema podacima Zavoda za prostorno planiranje PSŽ¹⁵ nezadovoljavajuća je, 55 %, što je slično prosjeku u RH, čime je sustavima odvodnje na području županije obuhvaćeno oko 43 000 stanovnika.

Kod većine perifernih naselja odvodnja otpadnih voda riješena je putem sabirnih i septičkih jama iz kojih se otpadne vode prelijevaju u vodotoke i dreniraju u podzemlje. U Pakracu, Lipiku i Požegi izgrađeni su središnji uređaji za pročišćavanje otpadnih voda i to 1. stupanj – mehanički stupanj.

Voda za ljudsku potrošnju

Prema podacima iz prostornog plana PSŽ voda za ljudsku potrošnju u PSŽ potječe iz:

- javne vodoopskrbe 59 903 stanovnika (76,8 %) – distributeri su Tekija d.o.o. iz Požege za Požeštinu (Požešku dolinu) te Vode Lipik d.o.o. iz Pakraca za područje Pakraca i Lipika
- zasebnih vodoopskrbnih sustava u Požeštini, 5 naselja – distributer je Tekija d.o.o.
- lokalni vodovod (11) – vlastitih mjesnih vodovoda bez vodomjera kojima ne upravlja pravna osoba (koji nisu u sustavu javne vodoopskrbe i o kojima skrbe grupe građana ili lokalne zajednice)
- privatnih zdenaca (169).

Voda za ljudsku potrebu iz javne vodoopskrbe pod stalnim je zdravstvenim nadzorom. Ostala voda za ljudsku potrošnju nije pod redovitim zdravstvenim nadzorom te s javno-zdravstvenog aspekta predstavlja najveći rizik jer potrošači vodu većinom koriste bez ikakve obrade, a često i bez dezinfekcije.

1.4.1.3. Izloženosti poplavama i zaštita od poplava¹⁶

Požeško-slavonska županija nalazi se u središnjem području Slavonije, u međurječju Save i Drave. Sve vode putem glavnih vodotoka Orpljave, Londže i Pakre utječu u rijeku Savu. Na području županije dva su slivna područja i to „Orpljava – Londža“ – SEKTOR D. 3. i dio sliva „Ilova – Pakra“ – SEKTOR D. 6.

A. Područje maloga sliva Orpljava – Londža, sektor D. 3.

Glavni odvodni recipijent svih voda Požeštine rijeka je Orpljava i rijeka Londža te brojni potoci kao Brzaja, Orpljavica, Veličanka, Kaptolka, Vetovka, Vrbova, Kutjevačka rika i Krajna. Rijeka Orpljava prima i mnoštvo bujica (37 većih bujica, III. i V. kategorije razornosti).

Slika 3. Branjeno područje 3: Područje maloga sliva Orpljava – Londža

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja 3, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014. god.

¹⁵ veljača 2020. godine

¹⁶ Provedbeni planovi obrane od poplava branjenog područja, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Branjena područja 3 i 6, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Obrana od poplava provodi se na vodotocima koji su djelomično uređeni. Ovisno o području koje se brani, njegovu značaju te ugroženosti ljudi i imovine, određen je stupanj zaštite od štetnog djelovanja voda. Tako je područje uz poljoprivredne površine branjeno na 25-godišnju veliku vodu, područje u manjim naseljima i uz manje vodotoke brani se na 50-godišnju veliku vodu, a veća naselja i infrastrukture (prometnice, električni i plinski vodovi i sl.) uz veće vodotoke brane se na 100-godišnju veliku vodu.

Za organiziranu su obranu od poplave do sada izgrađeni sustavi nedovoljni, a i to što je izgrađeno nije do sada adekvatno održavano. Učinkovitost je obrane i zaštite od velikih voda upitna. Najveća je ugroženost od poplave u gradu Požegi i Pleternici.

Obrana od poplave definirana je Glavnim provedbenim planom obrane od poplave (prosinac 2020.). Branjeno područje 3 podijeljeno je na ukupno 22 dionice koje sadrže razne hidrotehničke objekte, od kojih se izdvajaju 70 493 km obrambenih nasipa te akumulacija Londža i retencija Vrbova.

Tijekom 2014. godine dogodile su se dvije velike poplave, u svibnju i rujnu, za koje je proglašena elementarna nepogoda, a do kraja 2020. godine bilo je desetak poplava lokalnog karaktera.

Investiranje u obranu od poplava

Infrastrukturna rješenja koja se mogu smatrati pouzdanim rješenjima za obranu od poplava riječne su retencije i akumulacije. Grad Pleternica ugrožen je od Orljave, Londže i potoka Vrbova. Izgradnjom akumulacije na Londži i retencije kod Sesveta na potoku Vrbova donekle su umanjeni utjecaji plavljenja od strane rijeke Londže i Vrbove. Izgradnjom obrambenog nasipa naselja Gradac u 2019. godini smanjen je rizik od poplave istoimenog naselja od rijeke Orljave.

Ostaje veliki problem rijeke Orljave, naime, postoji inicijativa da se u gornjem toku Orljave siječe vodni val u količini od 6 do 8 mil. kubičnih metara, tj. izgradnja retencije ili akumulacije.

Hrvatske vode pokrenule su postupak izrade idejnog projekta retencije Kamenska na lokaciji varijante I. na rijeci Orljavi jer jedino ovdje postoji mogućnost izgradnje višenamjenskog objekta prema posebnim uvjetima zaštite prirode i okoliša. Zaključno s 2020. godinom izvršeni su geomehanički istražni radovi i započeta je izrada projekata izmještanja dionica državnih cesta D38 i D69 na području obuhvata buduće retencije.

B. Područje maloga sliva Ilova – Pakra, sektor D. 6.

Glavni odvodni recipijenti branjenog područja D. 6. na području PSŽ vodotoci su Pakra i Bjela te brojne pritoke kao Brekinska, Brekinska Rijeka, Grabarić, Iliđa, Iškovac, Jovača, Koritska, Krvarina, Ljekovača, Markovac, Orlovac, Sivornica, Vranovica, Vukovarski i drugi. Ukupna je dužina vodotoka I. i II. reda na ovom području cca 490,00 km te kanala za detaljnu odvodnju cca 120,00 km.

Slika 4. Branjeno područje 6: Područje maloga sliva Ilova – Pakra

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja 6, SEKTOR D – Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Poplave s najgorim posljedicama na ovom području dogodile su se tijekom 2014. godine, kada je zabilježen dosad najveći vodostaj na vodotoku Pakra na AVS Kusonje. Najugroženiji je bio grad Lipik, kada su evakuirani i pojedini ljudi. U toj poplavi stradala su i tri mosta na vodotoku Pakra.

Investiranje u obranu od poplava

Uz redovno održavanje reguliranih vodotoka u izvedbi je regulacija vodotoka Pakra u Kusionjama (cca 1,80 km), zatim projektiranje i ishođenje građevinske dozvole sustava zaštite grada Pakraca od bujičnih voda u čijem sustavu je 14 kanala i mikroretencije Markovac, izgradnja akumulacije Šumetlica te uspostavljanje proticajnog profila na raznim manjim vodotocima.

Sve više problema čine dabrovi sa svojim nekontroliranim prirastom populacije što uzrokuje sve češće izvale drveća u vodotoke, a time i moguće poplave obližnjeg područja.

Akumulacija Šumetlica

Namjena je ove akumulacije rezanje vodnog vala kod poplava, vodosnabdijevanje te navodnjavanje. Hrvatske su vode tijekom 2017. godine pokrenule građenje nasute brane s pratećim građevinama i bujičnim pregradama uzvodno od pregradnog mjesta te pristupne ceste na kruni brane akumulacije. Zbog stečaja izabranog izvođača raskinut je ugovor o izvođenju i očekuje se ponovno raspisivanje natječaja za izvođenje radova.

1.4.1.4. Otpad

Na području Požeško-slavonske županije komunalne usluge pružaju tri tvrtke: Komunalac Požega d.o.o., Komunalac d.o.o. iz Pakraca i Lipkom d.o.o. iz Lipika. Otpad se prikuplja iz kućanstava i od gospodarskih subjekata, u reciklažnim dvorištima i manjim dijelom na zelenim otocima. Otpad s područja Požeštine odlaže se na odlagalište „Vinogradine“, a s područja Pakraca i Lipika na odlagalište „Crkvište“. Za evidentiranje i sanaciju divljih odlagališta zaduženi su JLS-ovi.

Požeško-slavonska županija zajedno je sa Sisačko-moslavačkom i Brodsko-posavskom županijom potpisala društveni ugovor kojim je započela realizacija projekta Regionalnog centra za gospodarenje otpadom Šagulje. Cilj Regionalnog centra za gospodarenje otpadom Šagulje uspostava je cjelovitog sustava gospodarenja otpadom na području navedene tri županije. Očekuje se da će centar zaživjeti i u probni rad krenuti najkasnije 2023. godine. Do uspostave centra otpad se prikuplja na postojećim odlagalištima.

a) Komunalni otpad

Na području Požeško-slavonske županije komunalne usluge pružaju tri poduzeća: **KOMUNALAC POŽEGA d.o.o.** iz Požege komunalna je tvrtka koja obavlja djelatnost sakupljanja, odvoza i odlaganja

miješanoga komunalnog i proizvodnog otpada koji se organizirano prikuplja i odvozi s područja 3 grada (Požega, Pleternica i Kutjevo) i 5 općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika). Postojeća građevina za gospodarenje otpadom odlagalište je neopasnog otpada „Vinogradine“. Kaseta za azbestni otpad izgrađena je 2019. godine te se početak rada očekuje u 2021. godini. U 2021. godini na lokaciji „Vinogradine“ počela je izgradnja kompostane kojom će se omogućiti odvojeno sakupljanje biorazgradivog otpada. Za reciklažno dvorište građevnog otpada i odlagalište inertnog otpada izdane su građevinske dozvole, koje bi trebale riješiti problem zbrinjavanja građevinskog otpada.

U srpnju 2014. godine započela je implementacija sustava odvojenog sakupljanja korisnog otpada (papir, staklo, plastika). Do konca 2020. godine obuhvaćeni su svi korisnici usluge na području 8 JLS-ova u kojima Komunalac Požega obavlja javnu uslugu prikupljanja komunalnog otpada, tj. sustav odvojenog sakupljanja otpada pokriva 100 % korisnika usluge iz kategorije domaćinstava i gospodarstava.

Na području 8 JLS-ova, u kojima Komunalac Požega obavlja javnu uslugu, trenutno postoji 10 zelenih otoka na kojima se odvojeno sakuplja otpadni papir, staklo i plastika. S obzirom na to da je odvojeno odlaganje otpada u spremnike na javnim površinama teško kontrolirati, a svim je korisnicima omogućeno odvajanje otpada „na kućnom pragu“ (papir, staklo, plastika), teži se ukidanju zelenih otoka. Na području Grada Požege i Općine Jakšić zeleni su otoci ukinuti.

Zbog implementacije odvojenog sakupljanja otpada u domaćinstvima i gospodarstvima prethodnih godina, izgradnje reciklažnih dvorišta u Požegi, Pleternici, Jakšiću i Velikoj te kontinuirane provedbe izobrazno-edukativnih aktivnosti, iz godine u godinu bilježi se porast količina odvojeno skupljenog otpada. Po izgradnji kompostane očekuje se značajnije povećanje stope odvojeno sakupljenog otpada.

KOMUNALAC d.o.o. iz Pakraca komunalna je tvrtka koja obavlja djelatnost sakupljanja, odvoza i zbrinjavanja komunalnog i proizvodnog otpada s područja gradova Pakraca i Lipika. Usluge iz oblasti komunalnog gospodarstva tvrtke Komunalac d.o.o. iz Pakraca koristi ukupno cca 14 370 stanovnika raspoređenih unutar naselja gradova Pakraca i Lipika. Obuhvaćenost je stanovništva odvozom otpada oko 97 % na području gradova Pakraca i Lipika. Svim korisnicima usluge dani su na korištenje spremnici prema njihovim potrebama. Otpad se odlaže na odlagalište „Crkvište“. Kućanstva imaju na raspolaganju kante za komunalni otpad 120, 240 i 100 l, kante za papir 60 l te kante za plastiku 120 l i 1100 l putem Fonda za zaštitu okoliša, a većina kućanstava ima kompostere koji su ranije nabavljani isto putem Fonda za zaštitu okoliša.

LIPKOM d.o.o. iz Lipika, osnovano i počelo s radom u 2016. godini za područje Grada Lipika te upravlja reciklažnim dvorištem.

Tablica 36. Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u tonama

Naziv odlagališta	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Odlagalište „Crkvište“	2 215,67	2 236,93	1 991,25	2 139,06	1 953,60
Odlagalište „Vinogradine“	15 867,52	14 686,88	14 781,88	12 281,10	12 591,34
UKUPNO	18 083,19	16 923,81	16 773,13	14 420,16	14 544,94

Izvor podataka: Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Odvojeno sakupljanje otpada, i to staklene ambalaže, papira i kartona, plastične ambalaže i tekstila funkcionira na cijelom području gradova Pakraca i Lipika uz pomoć uspostavljenih 30 lokacija „zelenih otoka“, koji sačinjavaju po 3 kontejnera na svakom i to žuti za plastiku, zeleni za staklo i plavi za papir/karton te na nekim lokacijama (3 lokacije) specijalne kontejnere za sakupljanje tekstilnog otpada (odjeća, obuća itd.).

Reciklažna dvorišta

Na području gdje Komunalac Požega d.o.o. obavlja uslugu prikupljanja komunalnog otpada u funkciji su četiri reciklažna dvorišta: RD Požega, RD Pleternica, RD Jakšić i RD Velika. Do uspostave vlastitih reciklažnih dvorišta općine Brestovac, Kaptol, Čaglin i grad Kutjevo sklopile su ugovore o korištenju postojećih reciklažnih dvorišta u Požegi i Pleternici. Na reciklažnim dvorištima moguće je odložiti reciklažni, problematični, građevinski i krupni (glomazni) otpad.

Reciklažno dvorište u Poduzetničkoj zoni II u Lipiku započelo je s radom 2016. godine. Dvorištem upravlja poduzeće Lipkom d.o.o. u vlasništvu grada Lipika. Šest vrsta otpada (papir i kartonska ambalaža, folija/najlon, otpadne gume, elektrootpad, plastika i metal) besplatno mogu donijeti svi građani s područja Požeško-slavonske županije.

Reciklažno dvorište na području grada Pakraca izgrađeno je na lokaciji odlagališta otpada „Crkvište“. Jedno reciklažno dvorište planirano je i u poduzetničkoj zoni „PAKRAC V“ u Gradu Pakracu.

U nastavku je prikaz količina sakupljenog i odloženog komunalnog i proizvodnog otpada (papir i karton, biorazgradivi otpad, miješani komunalni otpad, glomazni otpad, plastična i staklena ambalaža) na području Požeško-slavonske županije koje su sakupile tvrtke Komunalac Požega d.o.o. i Komunalac d.o.o. Pakrac po godinama:

Tablica 37. Količine sakupljenog i odloženog komunalnog i proizvodnog otpada u JLS, PSŽ

Područje s kojeg je otpad skupljen	2015. (t)	2016. (t)	2017. (t)	2018. (t)	2019. (t)
Brestovac	410,97	451,386	413,727	450,8	419,77
Čaglin	206,69	220,073	220,243	212,14	189,01
Jakšić	508,02	523,284	517,328	534,73	470,58
Kaptol	362,11	495,525	360,639	392,72	344,37
Kutjevo	832,62	854,15	880,699	819,52	772,3
Pleternica	1 429,84	1 450,75	1 360,21	1 480,11	1 530,14
Požega	5 995,30	6 229,38	5 909,92	7 253,38	6 078,68
Velika	742,08	727,256	758,371	1 386,72	671,16
Lipik	1 109,50	852,045	864,741	833,075	1 023,43
Pakrac	1 162,00	1 137,30	1 347,38	1 116,02	1 152,92
UKUPNO	23 759,13	12 941,15	12 633,26	14 479,22	12 652,36

Izvor: Izvješće o komunalnom otpadu za 2019. godinu

Kao što je vidljivo iz prethodne tablice, u razdoblju od 2016. do 2018. godine raste ukupna količina skupljenog i odloženog otpada u svim JLS-ovima u Županiji, dok se 2019. godine bilježi pad ukupne skupljene količine otpada.

Tablica 38. Količine odvojenih vrsta otpada iz komunalnog otpada u 2019., po JLS-u Požeško-slavonske Županije

JLS	Papir (t)	Plastika (t)	Staklo (t)	Metal (t)	Glomazni otpad (t)	Tekstil (t)	Biootpad (t)	Ukupno (t)
Brestovac	15,41	10,42	6,04	0	2,3	0	0	34,17
Čaglin	6,11	2,32	1,88	0	0,1	1,9	0	12,31
Jakšić	14,71	3,93	5,58	0	1,52	0	0	25,74
Kaptol	11,53	4,25	13,11	0	0,52	0	0	29,41
Kutjevo	22,66	7,45	20,25	0	0,52	0	0	50,88
Lipik	86,57	6,89	11,98	2,39	8,55	2,54	0,03	118,95
Pakrac	81,5	25,42	20,84	7,18	10,45	1,19	0	146,58
Pleternica	50,15	15,49	25,18	5,17	61,16	14,31	0	171,46
Požega	583,37	121,69	119,25	8,75	209,52	48,44	17,84	1 108,86
Velika	16,82	5,37	8,74	0	2,09	0	0	33,02
Ukupno	888,83	203,23	232,85	23,49	296,73	68,38	17,87	1 731,38

Izvor: Izvješće o komunalnom otpadu za 2019. godinu, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, str. 34.

Iz tablice 38. o količini odvojenih vrsta otpada iz komunalnog otpada vidljivo je da se u 2019. godini u JLS-ovima PSŽ najviše odlaže papir, a najmanje biootpad.

Glomazni otpad

Komunalac Požega d.o.o. sakupljanje i odvoz krupnog (glomaznog) otpada obavlja jedanput godišnje. Glomazni otpad korisnici mogu dovesti i u četiri izgrađena reciklažna dvorišta, a postoji mogućnost odvoza i na pisani zahtjev korisnika. Iz glomaznog otpada izdvajaju se korisne komponente otpada (metal, drvo, staklo i sl.), a preostali se glomazni otpad obrađuje drobljenjem, pri čemu mu se smanjuje volumen te odlaže u kasetu odlagališta „Vinogradine“.

Na području grada Lipika i Pakraca glomazni otpad odvozi Komunalac d.o.o. iz Pakraca po pozivu korisnika usluge. Ukupni glomazni otpad u 2018. godini na području PSŽ bio je 248 t.

b) Proizvodni otpad

Proizvodni otpad jest otpad koji nastaje u proizvodnom procesu u industriji, obrtu i drugim procesima, osim ostataka iz proizvodnog procesa koji se upotrebljavaju u proizvodnom procesu istog proizvođača. Proizvodni se otpad po zaposlenom u RH smanjuje u odnosu na 2008., međutim, prisutna su veća odstupanja među županijama. Neopasni proizvodni otpad za 2018. godinu u PSŽ iznosio je 8426 tona dok je u RH iznosio 2 007 816 tona.

c) Opasni otpad

Na razini RH količina proizvodnoga opasnog otpada u 2016. godini iznosila je 99 201 t dok je u PSŽ u 2016. godini iznosila 265 t.

1.4.1.5. Upravljanje okolišem

Upravljanje okolišem nedovoljno je razvijeno na prostoru Županije, dijelom i zbog naglaska na obnovi osnovne infrastrukture u poslijeratnom razdoblju. Ne postoji sustavno prikupljanje informacija o okolišu koje bi bilo osnova za osnovna prostorna planiranja namijenjena industriji, potencijalnim zagađivačima kao i neškodljivom zbrinjavanju otpada i otpadnih voda.

Istaknuti problem su i nedovoljne aktivnosti na lokalnoj razini oko rješavanja problema divljih odlagališta otpada i reciklaže te se ne provodi odvojeno skupljanje komunalnog biootpada. Potrebna je veća aktivnost jedinica lokalne samouprave u rješavanju ove problematike, a što je najuže vezano uz djelotvorno i održivo upravljanje razvojem. Rezultat neadekvatnog upravljanja krutim i tekućim otpadom te industrijskim otpadom može uništiti ključna ekološka i kulturna dobra unutar Županije.

1.4.1.6. Prirodna baština

Područje Požeško-slavonske županije okruženo je očuvanom prirodom i okolišem te bogatom prirodnom baštinom. Bogatstvo su županije očuvana šumska područja, bogatstvo čistom izvorskom vodom, geološko bogatstvo mineralnim sirovinama, očuvana prirodna baština te značajne prirodne vrijednosti.

U Požeško-slavonskoj županiji trenutno su zaštićene sljedeće prirodne vrijednosti:

- Sovsko jezero – zaštićeni krajobraz
- Park u Trenkovu – spomenik parkovne arhitekture
- Park u Kutjevu – spomenik parkovne arhitekture
- Park Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju u Lipiku – spomenik parkovne arhitekture.

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije upravlja zaštićenim prirodnim vrijednostima: Sovsko jezero, Park u Kutjevu, Park u Trenkovu, Park u Lipiku i NATURA 2000 područjima.

NATURA 2000 područja u Požeško-slavonskoj županiji kvalitetno su izrađena za područja za ptice (prošireno područje granice PP Papuk i područja vezana uz Poilovlje s ribnjacima). Područja značajna za staništa i vrste zahtijevaju doradu. Predložena je korekcija za granice pojedinih NATURA 2000 područja (Orljava, potoci oko Papuka, šume na Dilju, Londža, Orljavac, Nurkovac), a u prijedlogu novih NATURA 2000 područja Sovsko jezero, livade uz Pačicu, suhe livade Sinlije-Rudina-Šnjegavić, Donji Emovci, Otmanov Vis proglašena su Ekološkom mrežom sukladno Uredbi o Ekološkoj mreži i nadležnosti javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019.). Na području županije postoje čiste izvorske vode.

Park prirode Papuk osnovan je 1999. godine. Na plenarnoj sjednici 38. Generalne skupštine UNESCO-a održanoj 17. studenog 2015. godine u Parizu PAPUK je postao UNESCO GEOPARK. Na području Požeško-slavonske županije proteže se na oko 19 000 ha (ukupna površina je oko 33 000 ha), a parkom upravlja JU „Park prirode Papuk”.

Primjer EU projekta u području prirodne baštine

Trenkov dvorac – dokumentacija. Nositelj je projekta Požeško-slavonska županija. Trenkov dvorac nalazi se unutar parka u Trenkovu.

Vrijednost je projekta 4.507.250,00 kuna, a razdoblje provedbe je od 2019. do 2023. godine. Izrađenom projektno-tehničkom dokumentacijom ostvaruju se preduvjeti za obnovu zaštićenoga kulturnog dobra, dvorca i parka u Trenkovu.

Uz projektno-tehničku dokumentaciju projektom se izrađuje i muzeološka dokumentacija koja će još detaljnije odrediti sadržaje, funkcionalno zoniranje sadržaja unutar objekta i kompleksa kao i načine upravljanja ovom infrastrukturom. Obnovljeni kompleks postat će nova kulturno-turistička destinacija Požeško-slavonske županije i cijele Slavonije, dostupna turistima i široj javnosti.

Sažetak 11. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području okoliša

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – svi gradovi imaju izgrađen sustav javne odvodnje – izgrađen obrambeni nasip u naselju Gradac kojim je smanjen rizik od poplave rijeke Orljave – započeta izrada projekta akumulacije Kamenska za obranu od poplava – izgrađena odlagališta za otpad – uspostavljen Regionalni centar za gospodarenje otpadom u Šaguljama (za tri županije) – postojanje reciklažnih dvorišta u većini JLS-ova – bilježi se porast količine odvojenog skupljanja otpada – bogata prirodna i kulturna baština – sačuvan prirodni krajobraz 	<ul style="list-style-type: none"> – zaštićene prirodne vrijednosti na području županije – očuvana prirodna baština – iskustvo institucija za upravljanje prirodnom baštinom: JU PP Papuk i JU za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije 	<ul style="list-style-type: none"> – razminiranje preostalih minski sumnjivih površina – uređenje vodotoka – izgradnja akumulacija i retencija kao prevencija od poplava – urediti odlagališta otpada i reciklažna dvorišta – sanacija divljih odlagališta – podizanje svijesti građana za potrebom sortiranja otpada i reciklaže – poticanje odvojenog sakupljanja komunalnog biootpada – korigiranje mreže NATURA 2000 u PSŽ za pSCI područja – usklađenje sredstava i stručnih timova s institucijama na provođenju monitoringa tla

<p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – nepostojanje sustava za praćenje podataka o stanju tla i zraka – onečišćenje od neuređenih i divljih odlagališta, sredstva za zaštitu bilja i bušotine od eksploatacije mineralnih sirovina – postojanje minski sumnjivih površina – nedovoljna izgrađenost kanalizacije u općinama i manjim mjestima – nedovoljno izgrađeni sustavi za obranu od poplave – postojanje divljih odlagališta otpada – ne provodi se odvojeno skupljanje biootpada – nepostojanje dovoljnog broja reciklažnih dvorišta – nepostojanje svijesti građana za potrebe odvajanja i sortiranja komunalnog otpada – NATURA 2000 nije izrađena stručno i kvalitetno za pSCI područja – ne postoji sustavno prikupljanje informacija o okolišu 		<ul style="list-style-type: none"> – prikupljanje informacija o okolišu i prirodi – poticanje sustavnog praćenja stanja u okolišu
--	--	---

1.4.2. Primarna infrastruktura

1.4.2.1. Sustav javne vodoopskrbe

Na području Požeško-slavonske županije postoje dva veća vodoopskrbna sustava (Pakrac – Lipik i Požega) te niz manjih lokalnih vodovoda. Zbog topografskih prilika (vododjelnica između rijeke Orpljave i Pakre s prijevodom na 350 m nm) ne predviđa se u skoroj budućnosti povezivanje pakračkog i požeškog vodoopskrbnog sustava u smislu povezivanja vodoopskrbnih mreža. Vodoopskrba stanovništva PSŽ zadovoljavajuća je. Oko 76 % (područje Požege), odnosno 96 % (područje Pakrac – Lipik) stanovnika opskrbljuje se iz javnih vodoopskrbnih sustava. Preostali dio stanovništva još uvijek se opskrbljuje vodom uz korištenje individualnih zahvata ili manjih lokalnih vodovoda.

a) Vodoopskrbni sustav „Požega“

Postojeći vodoopskrbni sustav Požege snabdijeva vodom područje triju gradova (Kutjevo, Požegu i Pleternicu) te pet općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika). To je distributivno područje komunalnog poduzeća „Tekija“ d.o.o. Požega.

Okosnicu sustava čini vodovod grada Požege sa svojim crpilištima „Luka“ i „Zapadno polje“, izvorištima/kaptažama i zahvatima Stražemanke, Veličanke, Kutjevačke rike i Bistre na južnim obroncima Papuka i Krndije te vodospremnica „Sv. Vid“ (postojeći 3 000 m³), „Glavica“, „Pleternica“ te Kutjevo (600 m³). Prosječna je norma potrošnje stanovništva konstantna i iznosi 120 do 110 l/stan./dan. Dugoročno gledano, vodoopskrbni sustav Požege suočit će se s dvama osnovnim problemima: nedovoljno kvalitetne vode za zadovoljenje rastućih potreba stanovništva i nedostatak odgovarajuće vodoopskrbne mreže (magistralni i spojni cjevovodi) koja bi povezala glavna crpilišta/izvorišta s najvećim centrima potrošnje.

b) Vodoopskrbni sustav „Pakrac – Lipik

Postojeći vodoopskrbni sustav Pakrac – Lipik distributivno je područje KP „Vode Lipik“ d.o.o. Pakrac i obuhvaća naselja Gornja Šumetlica, Donja Šumetlica, Kusionje, Prekopakra, Pakrac, Filipovac, Lipik, Klisa, D. Čaglić, Dobrovac, Kukunjevac, Brezine, Gaj, Antunovac, Poljana, Marino Selo, Šeovica, Japaga i Brekinska.

Okosnicu sustava čini vodozahvat na potoku Sivornica uzvodno od naselja Gornja Šumetlica i vodospremnik „Pakrac“. Za vrijeme Domovinskog rata vodozahvat Gornja Šumetlica te vodospremnik „Pakrac“ bili su na okupiranom području te time van funkcije vodoopskrbe Pakraca i Lipika. U to vrijeme izgrađena su dva crpilišta – „Dobrovac“ (u Dobrovcu) i „Vrtić“ (u Pakracu). Crpilište „Dobrovac“ danas isključivo koristi industrijski pogon Podravka – Studenac, a crpilište „Vrtić“ je pričuveno.

Vodoopskrbni sustav Pakrac – Lipik suočava se s problemima nedovoljno kvalitetne vode u sušnim mjesecima (mulj u vodi), gubicima u vodoopskrbnom sustavu te još uvijek postojanjem magistralnih cjevovoda od azbest-cementnih cijevi (zdravstveno neprihvatljivo).

1.4.2.2. Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Na području Požeško-slavonske županije postoje dva veća komunalna poduzeća u dva grada:

"Tekija" d.o.o. Požega

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom (područje na kojem je izgrađena kanalizacijska mreža te time omogućena priključenost svih stanovnika na tom području) na području je grada Požege cca 97 %, što je zadovoljavajuće.

"Vode Lipik" d.o.o. Pakrac

Priključenost je stanovništva na sustave odvodnje 88 %, što je slično prosjeku u Republici Hrvatskoj, čime je sustavima odvodnje na području gradova Lipika i Pakraca obuhvaćeno cca 8 500 stanovnika.

Izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje na području Požeško-slavonske županije daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava što jasno uočava ozbiljnost problema zaštite voda od onečišćenja, a tako života i zdravlja ljudi te zaštita okoline. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac, Lipik i Kutjevo te općinskim središtima Velika, Kaptol i Jakšić gdje su izgrađeni mali zasebni sustavi u Hrnjevcu, Vetovu, Ovčarama, Češljakovcima – Golom Brdu i Alilovcima, a u fazi dovršetka su sustavi u Ramanovcu – Tekiću za područje Požeštine, dok je za područje Pakrac – Lipik izgrađen sustav u naselju Gaj.

Priključenost stanovništva na sustave odvodnje relativno je je zadovoljavajuća – cca 55 % što je slično prosjeku u Republici Hrvatskoj, čime je sustavima odvodnje na području županije obuhvaćeno cca 43 000 stanovnika.

U Pakracu, Lipiku i Požegi izgrađeni su centralni uređaji za pročišćavanje otpadnih voda 1. stupnja – mehaničko pročišćavanje. Dokumentacija je za realizaciju II. i III. stupnja pročišćavanja na postojećim velikim pročistačima gradova Požege i Lipika gotova. Rješavanje kanalizacije i pročistača rješava se projektima aglomeracija koji se sufinanciraju sredstvima iz EU fondova.

U razdoblju od 2020. god. počela je realizacija projekata sustava Aglomeracija za područje Požege i Pleternice, odnosno područje Pakraca i Lipika iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskih fondova za predmetno proračunsko razdoblje. Projektom će se poboljšati vodnokomunalna infrastruktura kroz izgradnju sustava odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda, a aglomeracija kroz izgradnju povezuje više JLS-ova u jednu zajedničku cjelinu. Radovi se izvode na dionicama Lipik – Pakrac, Požega i Pleternica, dok se za aglomeracije Kutjevo i Velika priprema dokumentacija.

1.4.2.3. Plinoopskrba

Požeško-slavonska županija ima osiguranu opskrbu plinom na području gradova Pakrac i Lipik, Požega, Pleternica, Kutjevo te općina Jakšić i Brestovac. Na području općina Kaptol i Velika započete su aktivnosti oko izgradnje plinske mreže. Stanovništvo općine Čaglin nije iskazalo interes za opskrbu plinom. Transportni plinski sustav u nadležnosti je Plinacro d.o.o. te se sastoji od mreže visokotlačnih magistralnih plinovoda i plinovoda za međunarodni transport ukupne duljine 149,63 km. Trenutno je obilježje plinskoga distributivnog sustava na području Požeško-slavonske županije nepovezanost dijela općinskih središta, odnosno distribucijske mreže u tzv. prsten oko dijela većih naselja. Dijelovi općina Brestovac, Velika i Kaptol u većem dijelu nisu plinificirani. Trenutno područjem županije prolazi magistralni plinovod Kutina – Dobrovac DN 200/50.

U planovima¹⁷ je povećati potrošnju i poboljšati opskrbu plinom kao ekonomski i ekološki prihvatljivog energenta u odnosu na druge energente te ga pretvoriti u glavni energent široke potrošnje. Uz izgradnju magistralnih plinovoda planirana je i daljnja izgradnja gradskih i mjesnih plinovoda koji spajaju dva ili više gradova/općina tako da se omogući korištenje prirodnog plina u što većem broju naselja i kod što većeg broja korisnika.

1.4.2.4. Naftni sustav

Na području Požeško-slavonske županije nalazi se veći dio eksploatacijskog polja ugljikovodika „Janja Lipa“ i vršni sjeveroistočni dio eksploatacijskog polja „Kozarice“. Koncesionar za istraživanje i proizvodnju nafte i plina na proizvodnim poljima jest INA d.d., Segment djelatnosti „Istraživanje i proizvodnja nafte i plina“. Plin dobiven iz eksploatacijskih polja vodi se sabirnim plinovodom do otpremne stanice Lipovljani, odakle ide magistralnim plinovodom do rafinerije Sisak na daljnju preradu. Prihod od koncesije za eksploatacijska polja dio je prihoda Požeško-slavonske županije.

1.4.2.5. Elektroenergetika

Požeško-slavonska županija pripada istočnom dijelu hrvatskoga elektroenergetskog sustava. Za sada nema vlastite izvore energije (proizvodna postrojenja), nego samo prijenosna postrojenja (dalekovode). Područje PSŽ električnom energijom opskrbljuju tri distributera: DP Elektra Požega – najveći distributer na prostoru Županije (82%), DP Elektra Križ, pogon Lipik – distributer gradova Lipika i Pakraca s pripadajućim naseljima i DP Elektra Križ, pogon Daruvar – distributer samo za naselje Badljevina. Prema podacima Zavoda za prostorno planiranje PSŽ iz izvješća o stanju u prostoru PSŽ¹⁸, na području je županije dobra pokrivenost stanovništva i gospodarstva električnom energijom.

Prioriteti su PSŽ u elektroenergetskom sustavu zamjena i rekonstrukcija postojećih dotrajalih objekata i vodova prema tehnološkim, ekonomskim i ekološkim uvjetima.

Elektroenergetski sustav

Područjem Požeško-slavonske županije prolaze trase dalekovoda. Na području županije smještene su trafostanice naponske razine 400 i 110 kV. HEP ODS. Stanje je elektroenergetskih objekata na području DP Elektre Požega i DP Križ te pogona Lipik zadovoljavajuće. Kontinuirano se ulaže u izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih objekata.

Obnovljivi i drugi oblici izvora energije

Prostornim planom Požeško-slavonske županije utvrđene su odredbe kojima se gradovi i općine potiču na razmatranje mogućnosti korištenja obnovljivih i drugih izvora energije.

U skladu s razvojnim potrebama Županije osnovni prioriteti odnose se na zamjenu, rekonstrukciju i modernizaciju postojećih energetskih postrojenja. U razmatranju novih proizvodnih objekata prioritet

¹⁷ Iskazano u planovima glavnih distributera plina na području PSŽ: Plinacro d.o.o. Zagreb, HEP – Pogon distribucije plina Požega, Pakrac – Plin d.o.o. Pakrac i Montcogim – Plinara d.o.o. Pleternica

¹⁸ Izvješće o stanju u prostoru Požeško-slavonske županije za razdoblje 2013. – 2018., veljača 2020. god.

treba dati postrojenjima koja koriste obnovljive izvore energije (voda, vjetar, sunce, biomasa, otpad...) i koje je lako spojiti na postojeću prijenosnu mrežu.

Stoga je poseban naglasak na izgradnji malih hidroelektrana do 5MW (MAHE) na rijeci Orljavi. Energetski potencijali postoje i na vodotocima Veličanki, Bistri i Stražemanki, a koje treba još valorizirati i istražiti.

Potencijala za korištenje obnovljivih i drugih izvora u PSŽ ima u sunčevoj energiji, geotermalnoj energiji (Lipik), energiji vode (hidroelektrane), postojanju kogeneracijskog postrojenja (Spin Valis), korištenju biomase otpada (šume). Na području PSŽ navedeni izvori nisu dovoljno iskorišteni.

Sažetak 12. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području vodne i energetske infrastrukture

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – stabilan vodoopskrbni sustav – PSŽ ima prihode od koncesije za eksploatacijska polja ugljikovodika – pokrivenost je vodovodnim sustavom zadovoljavajuća – gotova dokumentacija za realizaciju II. i III. stupnja pročišćavanja – počela je realizacija projekata sustava aglomeracija za kanalizaciju i pročištače otpadnih voda – zadovoljavajuće stanje izgrađenosti plinoopskrbe – kontinuirano ulaganje u izgradnju i rekonstrukciju elektroenergetskih objekata <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – gubici u vodoopskrbnom sustavu – nedovoljno kvalitetne vode u sušnim mjesecima – magistralni cjevovod izrađen od azbest-cementnih cijevi – nepovezanost vodoopskrbnog sustava (Pakrac – Požega) – nedovoljno izgrađeni kanalizacijski sustav – uređaji za pročišćavanje vode I. su kategorije pročišćavanja – nezadovoljavajući stupanj pročišćavanja otpadnih voda – miješanje oborinske i sanitarne vode – mala zastupljenost plinskih priključaka u domaćinstvima – nekorištenje alternativnih izvora energije 	<ul style="list-style-type: none"> – izgradnja sustava aglomeracija – korištenje obnovljivih izvora energije kao dugoročni doprinos razvoju PSŽ – korištenje kogeneracijskih postrojenja za proizvodnju energije (Spin Valis) – korištenje toplinske energije termalne vode (Lipik – platenici) – hidropotencijal za izgradnju akumulacija i malih hidroelektrana – korištenje biomase za proizvodnju energije (otpad drveta, otpad iz poljoprivrede) 	<ul style="list-style-type: none"> – smanjiti gubitke u sistemima vodoopskrbe – ukloniti cjevovode od azbest-cementnih cijevi i zamijeniti ih sa, za zdravlje prihvatljivim, novim cijevima – provesti vodoistražne radove za osiguranje novih količina vode za piće – smanjiti izdatke za vodu i odvod po domaćinstvu – integriranje sustava vodoopskrbe – građenje sustava za prikupljanje i pročišćavanje otpadnih voda (III. stupanj pročišćavanja) – nastavak rada na izgradnji aglomeracija za odvodnju i pročišćavanje – građenje odvojenih sustava za odvodnju, odvojiti oborinsku od sanitarne otpadne vode – povećavanje plinifikacijske mreže na području županije – omogućiti pristupnost plina kao energenta budućnosti – zamjena i rekonstrukcija dotrajalih elektroenergetskih objekata i vodova – intenziviranje korištenja obnovljivih izvora energije

1.4.3. Prometna infrastruktura i internetska povezanost

1.4.3.1. Cestovni promet

Na području PSŽ ne ističu se prometni koridori europskog i državnog značenja. Proteklih desetljeća u izgradnju prometnica i drugih prometnih objekata nije se značajnije ulagalo.

Prema kategorizaciji cesta¹⁹ na području županije postoji ukupno 8 državnih, 28 županijskih i 75 lokalnih cestovnih pravaca.

Županijskih i lokalnih cesta ima 512,55 km (233,65 km županijskih i 278,9 km lokalnih cesta). Od ukupne dužine županijskih i lokalnih cesta 19,63 % (100,60 km) nije asfaltirano – 11,08 % županijskih i 26,78 % lokalnih cesta.

Postojeće je stanje državnih cesta na području županije loše i nezadovoljavajuće u pogledu stupnja uredenosti (nezadovoljavajuća širina i loše stanje kolničke konstrukcije, prolaz trase kroz građevinska područja naselja, miješanje lokalnog i tranzitnog prometa, nedostatak pješačkih i biciklističkih staza, loša razina sigurnosti te ograničavajući prometno-tehnički elementi horizontalnog i vertikalnog vođenja trase).

Na mreži županijskih cesta potrebno je provesti modernizaciju kolnika te korekciju prometno-tehničkih elemenata s namjerom poboljšanja sigurnosti prometa. Uz rekonstrukciju, održavanje i uređenje moguće su i određene promjene u funkcionalnom smislu (promjena kategorije) i prostornom smislu (promjena trase). Sve navedene radnje potrebno je izvoditi uz maksimalno uvažavanje očuvanja prirodnog krajobraza, a u interesu razvoja gospodarskog i turističkog razvoja.

Na području županije potrebno je urediti cijelu mrežu lokalnih cesta. To se prvenstveno odnosi na moderniziranje svih kolnika. Na taj način bio bi osiguran brz i siguran pristup svim površinama na području županije koje su u funkciji stanovanja ili gospodarstva. Na postojećoj mreži treba prvenstveno osigurati puni standard održavanja, uz korekciju kritičnih elemenata trase koje negativno utječu na sigurnost prometa i propusnu moć prometnica.

Javni prijevoz putnika između JLS-ova nije dovoljno razvijen, kao ni lokalni gradski prijevoz. Razlog je nemogućnost ostvarivanja profitabilnosti takvih međugradskih i međuopćinskih linija i mali broj putnika. Ne postoje dovoljni poticaji za korištenje učinkovitih i ekološki prihvatljivih vozila dok se infrastrukture za distribuciju alternativnih goriva podiže. U PSŽ ima nekoliko punionica za elektroenergiju; u Požegi postoji jedna javno dostupna te još tri u privatnom vlasništvu; općina Velika ima jednu javno dostupnu punionicu, a grad Lipik ima dvije, dok gradovi Pleternica i Pakrac pripremaju dokumentaciju za izgradnju punionica.

Osnovna prostorno-razvojna obilježja cestovne infrastrukture na području Požeško-slavonske županije su:

- sustav javnog prijevoza – zbog nekvalitete i neatraktivnosti nije prepoznat kao alternativa korištenju osobnih vozila
- loše stanje cestovne mreže kako na široj tako i na lokalnoj razini
- nedostatak biciklističkih staza – nedovoljna promocija i poticanje korištenja bicikla.

Planiranje razvoja cestovne mreže na državnoj, županijskoj i lokalnoj razini provodi se kroz prostorno-plansku dokumentaciju, a u skladu sa Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske²⁰. Prema podacima Hrvatskih cesta d.o.o. na području Županije izrađuje se studijska i projektna dokumentacija za izgradnju sljedećih dionica cesta: prometni pravac brze ceste Požega (Brestovac Požeški) – Staro Petrovo Selo (Godinjak – spoj na autoput A3) u dužini od 16,2 km te prometni pravac brze ceste Daruvar – Lipik u dužini od 32,85 km. Ovi su projekti veoma važni za PSŽ te su ocijenjeni kao strateški razvojni projekti. Projekti su u postupku izrade potrebne dokumentacije.

¹⁹ Sukladno Odluci o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste (NN 54/08).

²⁰ „Narodne novine“, br. 106/2017. i Izmjenama i dopunama Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske „Narodne novine“, br. 84/2013., veljača 2020. godine

Također je izrađen i Prometni master plan funkcionalne regije Istočna Hrvatska²¹ koji uključuje Županiju te predstavlja strateške temelje za izradu budućih prometnica. Cilj je master plana postizanje efikasnosti te održivog prometnog sustava, koji su neophodni za funkcioniranje gospodarstva, ali i za stanovnike.

1.4.3.2. Željeznički promet

Na području županije ne postoji pruga od značenja za međunarodni promet, kao što ne postoji niti pruga s dva kolosijeka. Nakon dugogodišnjeg zanemarivanja ulaganja u željezničku infrastrukturu, jednu od najnerazvijenijih vidova prometne infrastrukture RH, danas je niz nedostataka u željezničkom sektoru poput loše infrastrukture, zastarjelog željezničkoga voznog parka te zastarjele opreme za signalizaciju i komunikaciju.

Prioritetne su investicijske aktivnosti u narednom razdoblju za područje Požeško-slavonske županije, u sklopu obnove i osuvremenjivanja pruga, od značaja za lokalni promet željezničkih pruga Banova Jaruga – Pčelić koja iznosi 95,7 kilometara, tj. 34,72 % ukupne duljine pruge.

Tablica 39. Duljine željezničkih pruga na području PSŽ

Duljine postojećih željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije					
Oznaka pruge	Naziv pruge	Pruga od značaja za međunarodni promet (km)	Pruga od značaja za regionalni promet (km)	Pruga od značaja za lokalni promet (km)	Napomena
Željeznička pruga od značaja za lokalni promet					
L-204	Banova Jaruga – Pčelić			33,249 km	jednokolosječna
L-205	Nova Kapela – Našice	0	0	35,104 km	
L-206	Pleternica – Velika			24,955 km	
Ukupno:				93,308 km	

Izvor: HŽ Infrastruktura, Odluka o razvrstavanju željezničkih pruga („Narodne novine“, broj 81/06 i 13/07)

1.4.3.3. Zračni promet

Na području Požeško-slavonske županije ne postoji infrastruktura zračnog prometa, osim improviziranih poljoprivrednih uzletišta koja se isključivo koriste u poljoprivredne i rekreativne svrhe. No, na nekim od postojećih poljoprivrednih uzletišta postoje uvjeti za razvoj sportskog i turističkog zrakoplovstva te je predviđeno njihovo zadržavanje, uređenje i prilagođavanje za potrebe navedenog zrakoplovstva.

Interesantne su lokacije triju letjelišta (Pleternica, Lipik, Badljevin) namijenjenih za potrebe poljoprivredne, sportsko-rekreativne i turističke djelatnosti, dok se na području županije planiraju lokacije za smještaj još šest letjelišta (Trenkovo, Gaj, Treštanovci, Ovčara, Bektež i Sapna).

Najbliži su civilni aerodromi, koje koriste privreda i stanovnici PSŽ, zagrebački i osječki aerodrom.

Tablica 40. Popis planiranih letjelišta u naseljima

Pokazatelji zračnog prometa na području Požeško-slavonske županije			
Zračni promet JLS	Broj letjelišta i naselje	Prosječna površina (km ²)	Prosječna duljina PSS (km)

²¹ Prometni Master plan funkcionalne regije Istočna Hrvatska, prosinac 2020. god.
https://www.bpz.hr/_Data/Files/MP%20IstocnaHR_KONA%c4%8cAN_20201221.pdf

Letjelišta			
Pleternica	2	• Pleternica	0,0346
		• Buk	0,002
Lipik	2	• Lipik	0,0095
		• Gaj	0,0095
Pakrac	1	• Badljevin	0,0295
Velika	1	• Trenkovo	0
Kutjevo	3	• Kula	0,099
		• Darkovac – Sapna	0,0051
		• Ovčara	0,176
			0,43

Izvor: Dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013. god.

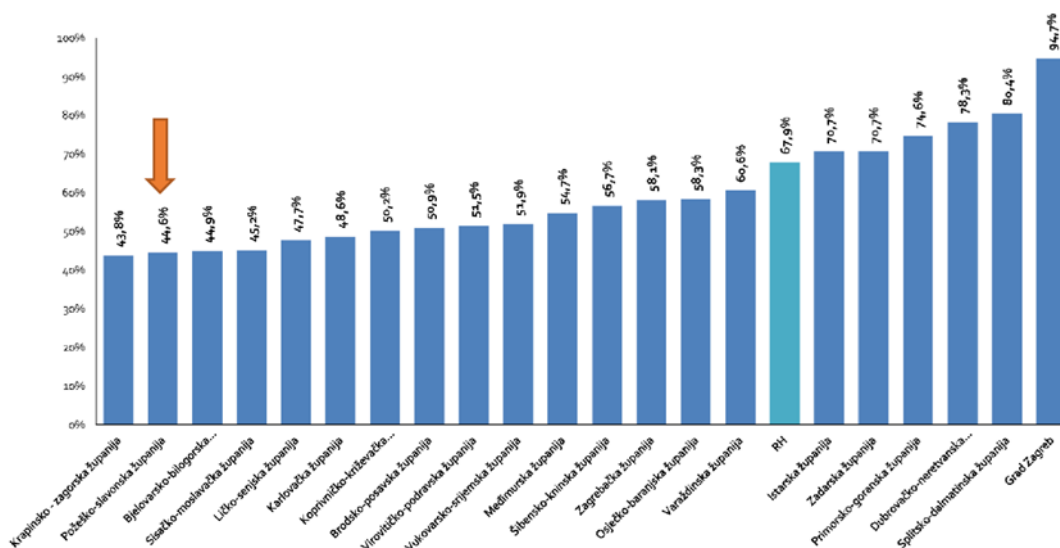
1.4.3.4. Pokrivenost širokopojasnom infrastrukturom

Digitalna infrastruktura u Županiji značajno zaostaje za ciljanim standardom koji predviđaju strateški dokumenti EK i RH.

Analizom stanja širokopojasne infrastrukture na razini naselja PSŽ utvrđeno je da najveći dio ima izgrađenu potrebnu osnovnu strukturu i da postoji još dovoljno prostora u širokopojasnoj infrastrukturi. Na području županije može se proširiti broj priključaka s 30 i više Mbit/s. U sadašnjem korištenju interneta na području PSŽ najviše su zastupljene brzine pristupa 4 – 10 Mbit/s te 20 – 30 Mbit/s, a što je nedovoljno za bržu digitalnu tranziciju gospodarstva.

Pojedina područja još nisu pokrivena širokopojasnom mrežom ili je brzina spora (dijelovi općine Čaglin, grada Lipika i grada Pakraca, osobito brdovita područja). Prema gustoći širokopojasnih priključaka u nepokretnoj širokopojasnoj mreži u RH Požeško-slavonska županija na pretposljednem je mjestu s postotkom od svega 44,6 %.

Grafikon 2. Gustoća širokopojasnih priključaka po županijama RH, nepokretna komunikacijska mreža Q4 2020.

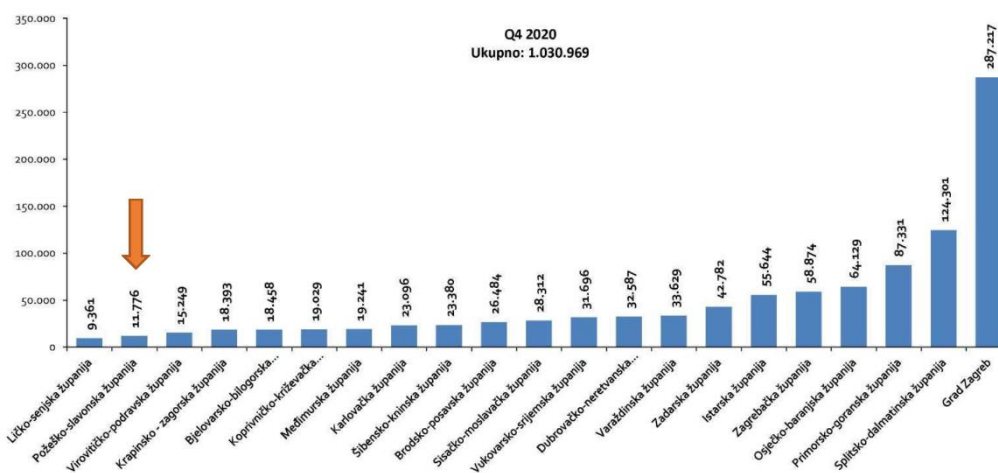

Izvor: www.hakom.hr, ožujak 2021. godine

1.4.3.5. Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu

Broj širokopojasnih priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži na području PSŽ u četvrtom kvartalu 2020. godine bio je 11 776 kućanstava (44,59 % svih kućanstava) za razliku od 1 030 969 kućanstava (67,87 % u RH. Prema ovom je pokazatelju PSŽ svrstana na predzadnje mjesto odozdo u ukupnom poretku u RH. Iza nje je samo Ličko-senjska. Pristup širokopojasnoj infrastrukturi treba poboljšati jer znatno je veći broj korisnika na pokretnim komunikacijskim mrežama, o kojima točne podatke po županijama imaju samo davatelji takvih usluga. Prema HAKOM-u u zadnjem je kvartalu 2020. godine broj korisnika u nepokretnoj mreži za širokopojasni pristup internetu u RH bio 1030 969 korisnika u odnosu na 4 598 772 korisnika za pokretnu mrežu, što čini ukupan broj priključaka širokopojasnog pristupa internetu od 5 629 745 korisnika.

Grafikon 3. Broj korisnika širokopojasnog interneta putem nepokretne mreže po županijama u RH, Q4 2020.

Izvor: www.hakom.hr, ožujak 2021. godine

Budući da Požeško-slavonska županija nema strateški dokument o budućem razvoju širokopojasnog pristupa internetu, potrebno je u sljedećem razdoblju napraviti strateški dokument koji će točno odrediti put razvoja širokopojasnog pristupa internetu i na taj način odrediti digitalnu tranziciju gospodarstva.

Veći napredak trebao bi se ostvariti većim ulaganjem u širokopojasnu infrastrukturu, sufinanciranim putem EU fondova, osobito izgradnjom 5G mreže.

Sažetak 13. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području prometne infrastrukture

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> postojanje prostorno-planske dokumentacije za izradu novih cesta te revitalizaciju postojećih izrađen Prometni master plan funkcionalne regije Istočna Hrvatska koji uključuje županiju izrađene studije utjecaja na okoliš za sve planirane prometnice 	<ul style="list-style-type: none"> potpisan ugovor o projektnoj dokumentaciji za izgradnju brze ceste Požega – Staro Petrovo Selo kreiranje novih biciklističkih staza projekt obnove i modernizacije željezničke pruge Banova Jaruga – Pčelići koja će povećati prometnu infrastrukturu 	<ul style="list-style-type: none"> bolja povezanost s glavnim prometnicama (autocesta) i susjednim županijama redovno održavanje prometnica modernizacija kolnika urediti cijelu mrežu lokalnih cesta sanacija opasnih mjesta na prometnicama izgraditi biciklističku infrastrukturu

<ul style="list-style-type: none"> – postojanje mreže poljoprivrednih letjelišta – dostupna širokopojasna infrastruktura <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – nezadovoljavajući stupanj uređenosti državnih i lokalnih cesta – neadekvatna povezanost lokalnih prometnica s glavnim pravcima – nedovoljno razvijen prijevoz putnika između JLS-ova, kao i lokalni prijevoz – nezadovoljavajuće stanje kolnika županijskih i lokalnih prometnica te stanje tehničkih elemenata županijskih i lokalnih prometnica – nedostatak biciklističke infrastrukture – neodgovarajući uvjeti pješačkog prometa, nema nogostupa – slaba povezanost s glavnim željezničkim pravcima – neiskorištenost željezničkog transporta (neprikladnost potrebama gospodarstva) – trendovi zatvaranja pojedinih željezničkih pravaca – nedovoljno korištenje postojeće željezničke infrastrukture u putničke i gospodarske svrhe – zastarjeli željeznički vozni park – zastarjela oprema za signalizaciju i komunikaciju u željezničkom prometu – nerazvijen zračni promet (nepostojanje infrastrukture zračnog prometa) – dijelovi Čaglina, Pakraca i Lipika nisu pokriveni širokopojasnom mrežom – prema gustoći širokopojasnih priključaka u nepokretnoj širokopojasnoj mreži na razini RH PSŽ je na pretposljednem mjestu s postotkom od svega 44,6 % – prema broju priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži na razini RH PSŽ je na predzadnjem mjestu 	<ul style="list-style-type: none"> – postojanje uzletišta kao potencijala za razvoj sportskog i turističkog zrakoplovstva – ulaganje u širokopojasni pristup na razini RH (Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa) 	<ul style="list-style-type: none"> – izgradnja nogostupa za pješački promet – razviti efikasniji javni promet – razviti željeznički promet u službi privrede i putnika – ulaganje u opremu za signalizaciju i komunikaciju u željezničkom prometu – poboljšati održavanje željezničke infrastrukture – modernizacija uzletišta za sportsko-rekreacijske namjene – planirati pokrivenost županije širokopojasnom infrastrukturom do razine EU-a – uvođenje 5G mreže na cijeli prostor županije – ulaganja u razvoj i poboljšanje širokopojasne infrastrukture – pokrivanje svih dijelova PSŽ širokopojasnom mrežom – stvaranje preduvjeta za e-poslovanje kod poduzetnika – izraditi strategiju razvoja širokopojasnog interneta
---	---	---

1.5. Prostorni razvoj

1.5.1. Planiranje prostornog razvoja županije

Prostorni plan Požeško-slavonske županije („Požeško-slavonski službeni glasnik“, broj 5/02 i 5A/02, 4/11, 4/15 i 5/19) mijenjan je i dopunjavan tri puta uz argumentirane razloge povezane s razvojem gospodarstva, zaštitom okoliša, razvojem prometnog i infrastrukturnih sustava, izgradnjom akumulacija, obranom od poplava i dr.

Na lokalnoj razini planiranje i upravljanje prostornim razvojem provodi se izradom i donošenjem prostornih planova lokalne razine:

- 5 prostornih planova uređenja općina: Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol, Velika
- 5 prostornih planova uređenja gradova: Požega, Pakrac, Pleternica, Lipik, Kutjevo
- 1 generalni urbanistički plan: Požega, Pakrac (stari plan koji je na snazi)
- 23 urbanistička plana uređenja
- 8 detaljnih planova uređenja izrađenih na temelju ranije važećeg Zakona o prostornom uređenju i gradnji.²²

Dinamika izrade urbanističkih planova uređenja ovisi o stvarnoj potrebi razvoja stanovnika JLS-a, gospodarskim aktivnostima i sl. pa relativno veliki broj neizrađenih urbanističkih planova uređenja može ukazivati na racionalno korištenje prostora, ali i na razvojnu stagnaciju. Županija za izmjene i dopune prostornih planova koristi geografski i zemljišni informacijski sustav.

Ocjena je da se razvoj u prostoru Požeško-slavonske županije odvija u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom (osim bespravne izgradnje i nekontrolirane obnove bez savjetovanja sa strukom urbanista). Nije došlo do značajnije devastacije prostora karakteristične za prostore snažne urbanizacije uslijed porasta stanovništva i gospodarskih aktivnosti, osobito turizma.

Kako je PSŽ i poljoprivredna županija, potrebno je naglasiti potrebu dodatnog vrednovanja poljoprivrednog zemljišta tzv. Izradom stručnih podloga (Zavoda za pedologiju Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) koju već duže vrijeme imaju susjedne slavonske županije, a koja se pokazuje kao potreba, a naročito bi imala primjenu u razvoju poljoprivredne proizvodnje, koja bi se mogla dodatno iskoristiti prilikom izmjena i dopuna prostornih planova u cilju svrhovitog gospodarenja prostorom.

Tijekom budućeg razdoblja nužno je digitalno obraditi planski sadržaj svih prostornih planova u izradi nove generacije planova na području Požeško-slavonske županije (tzv. vektorski format). PP PSŽ i planovi lokalne razine po potrebi prolaze postupke ažuriranja, odnosno izrade izmjena i dopuna plana na temelju praćenja stanja u prostoru i utvrđenih razvojnih i drugih potreba. Zbog dugotrajnosti postupaka izrade i donošenja prostornih planova izuzetno je značajno pravovremeno utvrditi stanje, detektirati potrebe te inicirati postupak izmjene i dopune plana. Dugoročni izazov planiranja i upravljanja prostorom predstavlja očekivane posljedice klimatskih promjena jer je prostorno planiranje prepoznato kao kritični instrument proaktivnog pristupa adaptaciji klimatskim promjenama.

1.5.2. Proces i pokazatelji stanja u prostoru

Prostor Požeško-slavonske županije dobro je pokriven osnovnom infrastrukturom koja je preduvjet razvoja (cestovna mreža, vodoopskrba, pokrivenost područja elektroenergetskim objektima, objektima HP i TK mrežom te sustavom pokretne telekomunikacijske infrastrukture; dio županije ima željezničku mrežu, a naselja većeg urbaniteta posjeduju i plinoopskrbu).

Ograničenja za daljnji razvoj vezana su uz izgradnju sustava odvodnje i pročištača, međutim, u zadnje vrijeme projektima aglomeracija i u tom dijelu dolazi do značajnijih pomaka.

²² Izvor: <https://juzpupsz.hr/prostorni-planovi-psz/>, dana 1. 12. 2020. U proceduri su 3 izmjene i dopune PPUO/G te je lako moguće da će doći do smanjenja broja obveznih UPU-a

Jedan su od pokazatelja stanja u prostoru površine planiranih građevinskih područja i njihova iskorištenost. U PSŽ udio površine građevinskog područja naselja u ukupnoj površini županije iznosi 5,06 %. Unutar same županije ovaj udio varira od 2,56 % površine jedinice lokalne samouprave (Općina Brestovac) do 11,02 % (Grad Požega).

Prostorne pretpostavke za razvoj gospodarstva, obrtništva i malog poduzetništva osigurane su u gotovo svim većim naseljima županije. Zakonom je određeno da je izdvojeno građevinsko područje (GP) izvan naselja područje prostorna cjelina izvan građevinskog područja naselja planirana za sve namjene, osim za stambenu. Postotak površine pod građevinama u izdvojenim GP-ima izvan naselja gospodarske namjene, odnosno njihova iskorištenost u Požeško-slavonskoj županiji, nizak je (0,76 %).

Na području Požeško-slavonske županije poljoprivreda je jedna od važnijih gospodarskih aktivnosti i temelji se na raspoloživim zemljišnim resursima te povoljnim klimatskim uvjetima. Poljoprivredne površine, koje se prostiru u sjevernome nizinskom dijelu, zauzimaju na području Požeško-slavonske županije 76 333,15 ha, što u odnosu na ukupnu površinu županije iznosi 41,99 %, a u odnosu na kopnenu površinu RH 1,34 %.

Reljefno viši dio županije prekriven je većim dijelom šumama i šumskim zemljištem u površini od 84 828,5 ha, odnosno šumsko područje zauzima 46,66 % ukupne površine Požeško-slavonske županije, tj. 1,50 % kopnene površine RH. Vodene površine, odnosno vodotoci, jezera i akumulacije zauzimaju 2463,5 ha, što je 1,35 % površine županije, odnosno 0,04 % kopnene površine RH.

Područja potencijalnih prirodnih i drugih nesreća na području PSŽ klizišta su na svim obroncima pet planina koje omeđuju županiju od Psnja, Papuka, Požeške gore, Krndije i Dilja, a rizikom od poplava posebno su ugrožena naselja smještena uz vodotoke rijeka Orlava, Veličanka, Kaptolka i Kutjevačka rika, Pakra i Bijela. Vode s područja županije pretežito gravitiraju u sliv Save, a samo manjim dijelom u južnom području županije preko Ilove i Pakre u sliv rijeke Save.

1.5.3. Razvoj naselja i ruralnog prostora županije

Prostor Požeško-slavonske županije ima povoljan geoprometni položaj, obuhvaća dva zasebna prostorna urbaniteta – požeški i pakrački, koji su se u principu odvojeno razvijali, a kao takvi i danas djeluju na istim osnovama. Kroz povijest je bilo dodirnih točaka u smislu političkog ustrojstva, međutim, razvoj naselja i gospodarstva odvojeno se razvijao.

Grad Požega, kao središte Županije, najznačajnije je gospodarsko središte Županije. Paralelno se razvijaju i ostala središta gradova Pakraca i Lipika, odnosno Pleternice i Kutjeva, čiji razmještaj naselja policentrično utječe na razvoj naselja u odnosu na središte naselja, što popunjava povoljan i uravnoteženi razvoj preostalog prostora županije.

Tradicionalno perspektivan proces razvoja uglavnom se događa u smjeru kvalitetnih prometnih koridora. Kako se u Planovima županijske razine planira dugoročno izgraditi veliki dio prometne infrastrukture, smjerovi razvoja bazirat će se u i oko nje. Na zapadu županije to je svakako prometno povezivanje uz moderniziranu državnu cestu D5 koja direktno povezuje susjedne županije, a time i susjedne države. U centralnom dijelu Požeštine to je razvoj prometa oko prometnice D38, tzv. brze ceste koja bi povezala A3 sa središtem naselja Brestovac, gradom Požegom i gradom Pleternicom nadovezujući se ubuduće u pravcu autoceste A3, odnosno grada Slavonskog Broda na jugu i grada Našica na sjeveroistoku.

Potrebno je poboljšati standard razvoja srednjih i manjih gradova, ali i razvoj drugih naselja i središta općina, među ostalim i podizanjem njihovih prostornih kvaliteta kao što su:

- izgradnja i nadogradnja prometne infrastrukture, ceste, biciklističke staze, pješačke staze, parkirališta
- izgradnja komunalne infrastrukture
- obnova i izgradnja gospodarske infrastrukture prikladne vremenu i razvoju

- izgradnja i poticanje obnove objekata koji podižu kvalitetu življenja, muzeja, kina, vrtića, tržnica, trgova
- poticanje na obnovu i uređenjem povijesnih i drugih središta naselja.

Negativni demografski pokazatelji svojstveni su cijeloj široj regiji, kako u RH tako i u zemljama srednje Europe. Negativni pokazatelji najizraženiji su u rubnim područjima u odnosu na centralni urbanitet. Ukoliko se uzmu u obzir posljedice Domovinskog rata, tada su posebno ugrožena ruralna područja koja su dovoljno daleko od centralnih naselja. U Požeško-slavonskoj županiji ta činjenica je uočljiva u nizu naselja općine Čaglin, grada Pleternice, općina Velika i Brestovac, gradova Pakraca i Lipika. Napuštanje ruralnih područja višegodišnja je realnost, tako prostori namijenjeni za razvoj naselja polako gube svoju prvobitnu namjenu ili poprimaju neke druge oblike i sadržaje shodno vremenu i trendovima. Dok je u nizu naselja županije, s obzirom na udaljenost, imovinskoppravna neusklađenost, fertilna nesposobnost, vrlo je upitna mogućnost revitalizacije seoskih naselja. Postizanje višeg standarda života na selu uz očuvanje zdravog okoliša te donošenje cjelovitih mjera za revitalizaciju najznačajnije su mjere za zadržavanje stanovništva u ruralnim područjima i osnova za poticanje povratka i doseljavanja mlađeg stanovništva.

Sažetak 14. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području prostornog razvoja

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvoj na prostoru PSŽ odvija se u skladu s prostorno-planskom dokumentacijom – dobra pokrivenost osnovnom infrastrukturom – prostorne pretpostavke za gospodarski razvoj osigurane su u gotovo svim većim naseljima <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrebna izrada stručnih podloga (za potrebu dodatnog vrednovanja poljoprivrednog zemljišta) – postojanje područja potencijalnih prirodnih i drugih nesreća na području PSŽ – napuštanje ruralnih područja 	<ul style="list-style-type: none"> – ruralna naselja kao prostor za kvalitetan i zdrav život – ažurirana prostorno-planska dokumentacija – prostorne pretpostavke za cjelokupni razvoj osigurane su za sva naselja u županiji – dobar odnos između planiranih građevinskih područja i njihove iskorištenosti 	<ul style="list-style-type: none"> – donošenje novih prostornih planova – digitalno odrediti prostorne planove (vektorski format) – izrada stručnih podloga za potrebu dodatnog vrednovanja poljoprivrednog zemljišta – poboljšati standard razvoja srednjih i manjih gradova podizanjem njihovih prostornih kvaliteta – kontinuiranost u podošuravanju, uzimanju zaštite od potencijalnih prirodnih u drugih nesreća – obnova i izgradnja gospodarske infrastrukture u skladu s razvojnim potrebama – postizanje višeg standarda života na selu uz očuvanje zdravog okoliša

1.6. Institucionalni razvoj

1.6.1. Ključni dionici i kvaliteta upravljanja razvojem

Institucionalni okvir za upravljanje razvojem u Požeško-slavonskoj županiji čine institucije: Požeško-slavonska županija, jedinice lokalne samouprave, HGK Županijska komora Požega, HOK Obrtnička komora Požeško-slavonske županije, Županijsko partnersko vijeće, Radni timovi za izradu Plana razvoja, PSŽ Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije, Lokalna razvojna agencija – Poduzetnički centar Pakrac, Poduzetnički inkubator Pakrac, Poduzetnički inkubator Pleternica, Poduzetnički centar Pleternica, Lipička razvojna agencija LIRA, Poduzetnički inkubator Lipik, Poduzetnički inkubator Donji Čaglić, Europska razvojna agencija Grada Kutjeva ERA, Lokalna razvojna agencija Požega (LO-RA), Poduzetnički inkubator Požega, Lokalno partnerstvo za zapošljavanje te lokalne akcijske grupe, LAG „Zeleni trokut“ iz Lipika i LAG „Posavina“ iz Slavonskog Broda za područje općine Čaglin.

Njihov je zadatak sudjelovanje u pripremi, izradi i praćenju razvojnih strateških dokumenata, osobito strategija razvoja i planova razvoja, a sve na temelju primjene načela participativnosti.

Požeško-slavonska županija pomoću svojih upravnih odjela sudjeluje u izradi svih strateških dokumenata te kontinuirano pruža podršku svim zainteresiranima za ulaganja, pokretanje poslovanja i ostale aktivnosti kojima se želi potaknuti održiv društveno-gospodarski razvoj ovog kraja. U PSŽ ne postoji ustrojbeno jedinica za praćenje i statističku obradu podataka važnih za regionalni razvoj koja bi bila značajna za analizu strateških dokumenata jer se nedovoljno prati provedba i vrednovanje strateških razvojnih dokumenata kako na županijskoj tako i na lokalnoj razini.

Iako je već dugo aktualna digitalizacija javne uprave i javnih usluga u Županiji te u lokalnim jedinicama samouprave, ona napreduje dosta sporo. Mnoge dokumente građani dugo čekaju (građevinska dozvola, uporabna dozvola itd.). Razvoj digitalnih javnih usluga mora se temeljiti na potrebama građana te je potrebno povećati svijest građana o postojećim uslugama.

Temeljem Uredbe o osnivanju, sastavu, djelokrugu i načinu rada partnerskih vijeća (NN 103/2015), dana 28. lipnja 2016. osnovano je Partnersko vijeće PSŽ. Partnersko vijeće ima 35 članova/predstavnik subjekata različitih dijelova društva i prije svega ima savjetodavnu ulogu i odlučuje koja su to područja i projekti od prioritetnog značaja za razvoj županije. Također, ima značajnu ulogu u pripremi i provedbi strateških dokumenata na području županije.

Među osobito važnim dionicima upravljanja razvojem Regionalni je koordinator razvoja Požeško-slavonske županije, koji je nastao iz Regionalne razvojne agencije Požeško-slavonske županije – PANORA d.o.o., koju je osnovala 2010. godine Požeško-slavonska županija kao jedini osnivač, radi unapređenja gospodarskog i društvenog razvoja županije. Regionalni koordinator razvoja ima dugogodišnje iskustvo u pripremi i provedbi projekata te kontinuirano educira i zapošljava zaposlenike.

Na lokalnoj razini u upravljanju važnu ulogu imaju poduzetnički centri i poduzetnički inkubatori te su u poljoprivredi za razvoj ruralnog područja lokalne akcijske grupe (LAG-ovi). HGK Županijska komora Požega i HOK Obrtnička komora Požeško-slavonske županije bitne su za razvoj gospodarstva i poduzetništva.

Požeško-slavonska županija usvojila je strateške dokumente za razvoj, osobito Županijsku razvojnu strategiju do kraja 2020. , a Lokalno partnerstvo za zapošljavanje usvojilo je Strategiju razvoja ljudskih potencijala 2016. – 2020. Svi gradovi i općine te LAG-ovi donijeli su svoje strategije razvoja do kraja 2020. god. Što se tiče provedbe strateških dokumenata (strategija), uočen je nedovoljan broj osoba za njihovo provođenje. Vidljiv je nedostatak proaktivnog pristupa razvojnim pitanjima i projektima te nedovoljna angažiranost u pripremi i provedbi strateških projekata u jedinicama lokalne samouprave.

Navedene institucije i grupacije, kao institucionalni okvir, svojim radom, participativnošću, djelotvornim i učinkovitim praćenjem i provedbom ovih dokumenata čimbenik su županijskog i lokalnog razvoja. Realizacijom aktivnosti navedenih u akcijskim planovima ovih dokumenata te godišnjim izvješćima aktivno se prati provedba strateških razvojnih projekata navedenih unutar strategija. Bez donesenih određenih strateških dokumenata potencijalni prijavitelji s područja Županije ne mogu se prijavljivati za sufinanciranje svojih projekata na natječajima EU fondova. Slijedom spomenutog, postojeće strateške dokumente možemo razmatrati u smislu izvrsnog „alata“ za daljnje uspješno upravljanje županijom.

1.6.2. Suradnja županija s ostalim dionicima u upravljanju razvojem

1.6.2.1. Suradnja županije s tijelima središnje državne razine

Suradnja je s tijelima središnje državne razine kvalitetna te je zastupljena pravodobnim, transparentnim i kontinuiranim informiranjem i komunikacijom.

1.6.2.2. Suradnja s jedinicama lokalne samouprave

Suradnja županijske uprave s jedinicama lokalne samouprave provodi se redovito putem koordinacija župana s gradonačelnicima i načelnicima lokalne samouprave. Koordinacije se temelje na zakonski propisanim aktivnostima koje su u djelokrugu regionalne i lokalne samouprave, a osobito se to odnosi na izradu strateških razvojnih dokumenata, razvojnih projekata i baze projekata koji se prijavljuju na EU fondove. Jedinicama lokalne samouprave nedostaje proaktivni pristup razvojnim pitanjima i projektima, kao i specifična znanja u pripremi i provedbi strateških projekata te pravodobnost u dostavljanju izvještaja regionalnom koordinatoru o provedbi mjera i aktivnosti na razvojnim projektima.

Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17) propisuje osnivanje regionalnih i lokalnih koordinatora razvoja za područje regionalne, županijske i lokalne razine. Sve jedinice lokalne samouprave imaju izabrane lokalne koordinatore razvoja bilo kao fizičku ili pravnu osobu. Naime, lokalni koordinador je pravna ili fizička osoba koju je odredio općinski načelnik ili gradonačelnik kao predstavnik jedinice lokalne samouprave za obavljanje i koordinaciju poslova strateškog planiranja na razini jedinice lokalne samouprave. Koordinaciju poslova strateškog planiranja na razini jedinice područne (regionalne) samouprave obavlja regionalni koordinador, Regionalni koordinador razvoja PSŽ.

Radi praćenja strateških projekata sa županijske i lokalne razine formiran je na državnoj razini središnji elektronički registar razvojnih projekata (SPUR). On je još uvijek u eksperimentalnoj fazi rada. U dosadašnjem popunjavanju registra uočeno je da pojedine jedinice nisu dovoljno aktivne u popunjavanju projekata sa svojega područja. Registar je predviđen da bude osnova za sva strateška planiranja na regionalnoj i lokalnoj razini.

1.6.3. Međunarodna suradnja

Požeško-slavonska županija trenutno nema razvijenu međunarodnu suradnju. Prije je imala potpisane sporazume o međusobnoj suradnji sa županijom Tolna u Mađarskoj, sa Štajerskom u Austriji te s gradom Mariborom u Sloveniji. Trajanje je ovih sporazuma isteklo pa bi trebalo ići na obnavljanje starih ili ugovaranje novih. Županija je članica u međuregionalnim i regionalnim organizacijama: Hrvatska zajednica županija i Euroregionalna suradnja Dunav-Drava-Sava.

Međunarodna suradnja ostvaruje se sudjelovanjem županijskih projekata u programima koji potiču gospodarski rast pograničnog područja podržavanjem stvaranja i proširenja dodatnih kapaciteta za razvoj proizvoda i usluga malih i srednjih poduzetnika (INTERREG) s:

1. Interreg V-A Program suradnje Mađarska – Hrvatska 2014. – 2020.
2. Interreg IPA Hrvatska – Srbija
3. Interreg IPA Hrvatska – BiH – Crna Gora.

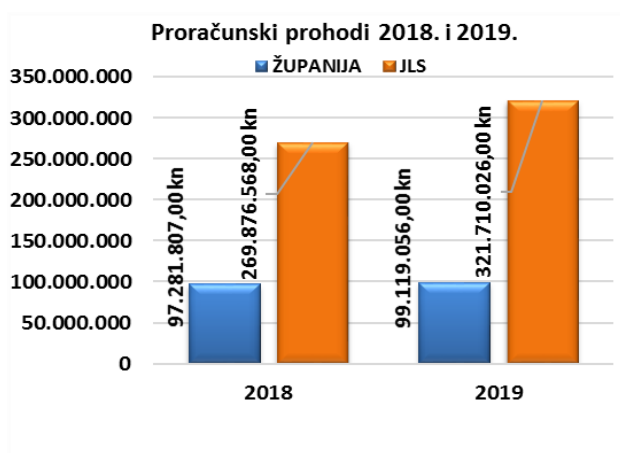
1.6.4. Fiskalni kapaciteti i rezultati korištenja EU fondova

Fiskalni kapaciteti

Proračunski prihodi Požeško-slavonske županije i njezinih lokalnih jedinica povećavali su se u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu te je ukupni prihod lokalnih jedinica i županije u 2019. godini iznosio 420.829.082 kn dok je u 2018. godini iznosio 367.158.375 kn, što je povećanje od 14,62 %.

Prihod lokalnih jedinica 2018. godine je iznosio 269.876.568 kn dok je 2019. godine iznosio 321.710.026 kn, što je porast prihoda u odnosu na 2018. godinu od 19,21 %. Prihod županije u 2018. godini iznosio je 97.281.807 kn dok je u 2019. godini iznosio 99.119.056 kn. Vidljivo je da su se prihodi na razini Županije u odnosu na 2018. godinu osjetno manje povećavali (1,89 %). Primjetan je veći rast prihoda u lokalnim jedinicama u odnosu na županiju.

Grafikon 4. Proračunski prihodi Požeško-slavonske županije i njezinih jedinica lokalne samouprave 2018. i 2019. godine

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz tablica Ministarstva financija, prosinac 2020. godine

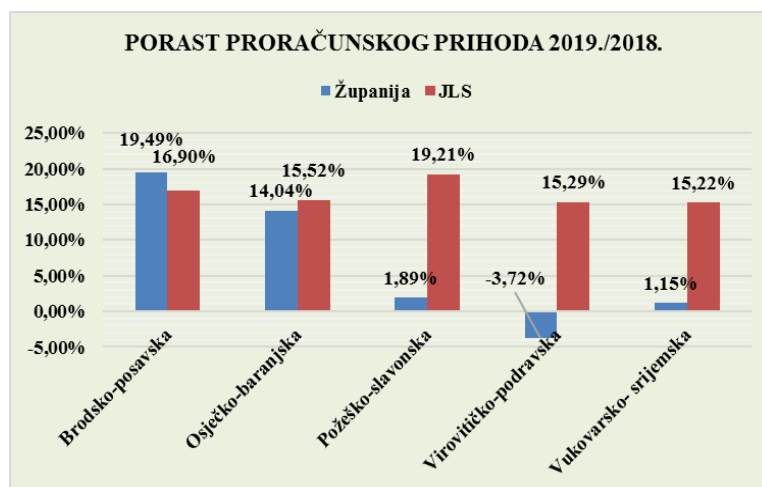
Tablica 41. Proračunski prihodi pet slavonskih županija i njihovih jedinica lokalne samouprave u 2018. i 2019. godini

Prihod pet slavonskih županija i njihovih lokalnih jedinica u 2018. godini					
	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podravska	Vukovarsko-srijemska
Županija	164.331.590	325.218.691	97.281.807	145.606.387	237.475.935
JLS	450.605.087	1.077.880.965	269.876.568	337.895.932	655.336.529
Ukupno županija i JLS	614.936.677	1.403.099.656	367.158.375	483.502.319	892.812.464
Prihod pet slavonskih županija i njihovih lokalnih jedinica u 2019. godini					
	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podravska	Vukovarsko-srijemska
Županija	196.359.974	370.863.264	99.119.056	140.195.467	240.199.572
JLS	526.738.200	1.245.150.049	321.710.026	389.544.084	755.070.900
Ukupno županija i JLS	723.098.174	1.616.013.313	420.829.082	529.739.551	995.270.472

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz tablica Ministarstva financija (prosina 2020. godine)

Usporedbom proračunskih prihoda svih pet slavonskih županija i njihovih jedinica lokalne samouprave možemo reći da se prihodi lokalnih jedinica izraženije povećavaju za razliku od prihoda županija. Povećanje proračunskih prihoda u lokalnim jedinicama vidljivo je zbog povećanja prihoda od poslovanja lokalnih jedinica (porezi i prirezi).

Grafikon 5. Porast proračunskih prihoda pet slavonskih županija i njihovih jedinica lokalne samouprave u 2019./2018. godini

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz tablica Ministarstva financija (prosinac 2020. godine)

Najveće povećanje proračunskog prihoda u lokalnim jedinicama u odnosu na 2018. godinu imaju jedinice lokalne samouprave u Požeško-slavonskoj županiji (19,21 %), dok najmanje povećanje prihoda imaju jedinice lokalne samouprave Vukovarsko-srijemske županije (15,22 %). Što se tiče porasta prihoda županija, najveći rast u odnosu na 2018. godinu ima Brodsko-posavska županija (19,49 %) dok je u Virovitičko-podravskoj vidljiv pad prihoda u odnosu na 2018. godinu (-3,72 %).

Korištenja EU fondova

Republika Hrvatska je u novoj financijskoj perspektivi od 2014. do 2020. godine povećala postotak ugovorenih sredstava iz fondova EU (10,7 milijardi eura). Prema trenutno dostupnim podacima za razdoblje od 2017. do 2019. godine, koje je objavilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU sredinom 2020. godine (Operativni program Konkurentnost i kohezija, Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali i Program ruralnog razvoja), ukupan iznos promatranih ugovorenih sredstava EU po županijama iznosio je 61, 2 milijarde kune ili 8,24 milijarde eura, odnosno 77 % raspoloživog iznosa za RH. Kao što je i prikazano, neke su županije uspješnije od drugih.

Tablica 42. Iznos ugovorenih sredstava fondova EU, 2017. – 2019., mil. HRK

Županija	2017.	2018.	2019.	Kumulativ	Struktura, %
Republika Hrvatska	23.289	19.498	18.415	61.202	100,0
Kontinentalna Hrvatska	14.603	12.261	13.191	40.055	65,4
Grad Zagreb	2.536	4.962	6.944	14.443	23,6
Zagrebačka	1.878	713	594	3.185	5,2
Krapinsko-zagorska	521	748	182	1.451	2,4
Varaždinska	938	358	325	1.621	2,6
Koprivničko-križevačka	1.060	378	777	2.214	3,6
Međimurska	608	340	187	1.135	1,9
Bjelovarsko-bilogorska	590	401	385	1.377	2,2
Virovitičko-podravska	669	381	345	1.395	2,3
Požeško-slavonska	734	244	241	1.219	2,0
Brodsko-posavska	532	579	345	1.455	2,4
Osječko-baranjska	2.172	1.036	1.396	4.603	7,5
Vukovarsko-srijemska	1.272	1.247	337	2.857	4,7
Karlovačka	405	349	482	1.236	2,0
Sisačko-moslavačka	687	525	651	1.863	3,0
Jadranska Hrvatska	8.686	7.237	5.224	21.147	34,6
Primorsko-goranska	1.150	3.004	693	4.847	7,9
Ličko-senjska	435	499	283	1.217	2,0
Zadarska	713	842	662	2.217	3,6
Šibensko-kninska	637	730	259	1.626	2,7
Splitsko-dalmatinska	642	1.183	2.339	4.164	6,8
Istarska	805	775	249	1.830	3,0
Dubrovačko-neretvanska	4.302	204	740	5.246	8,6

Izvor: HGK; ŽUPANIJE – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, 2020./2021. god.(str. 40.)

Vlada Republike Hrvatske pokrenula je projekt „Slavonija, Baranja i Srijem“ u koji je uključeno isključivo pet slavonskih županija. Projekt ima za cilj ojačati i dodatno razviti Slavoniju, Baranju i Srijem, osigurati ravnomjerni regionalni razvoj te smanjenje socijalne nejednakosti. Uvođenjem ovog projekta omogućeno je da se projektima iz manje razvijenih županija putem izravnih dodjela daje prednost za sufinanciranje, a u otvorenim postupcima dodjele bespovratnih sredstava prilikom ocjenjivanja daju dodatni bodovi.

Projektom je predviđeno na raspolaganje 18,75 milijardi kuna. U razdoblju od 18. 10. 2016. do 30. 9. 2020. godine na razini svih pet županija ugovoreno je 89,50 % sredstava, odnosno 16,8 milijardi kuna. U okviru su projekta operativni programi: Program ruralnog razvoja, Konkurentnost i kohezija, Učinkoviti ljudski potencijali, Operativni program za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć, Operativni program za pomorstvo i ribarstvo te Europska teritorijalna suradnja.

Tablica 43. Vrijednost ugovorenih projekata svih pet slavonskih županija u okviru projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“

Projekt Slavonija, Baranja i Srijem - vrijednost ugovora sklopljenih od 18.10.2016. do 30.9.2020.								
	Ugovoreno ukupno	Plaćeno ukupno	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podravska	Vukovarsko-srijemska	Više županija
OP Konkurentnost i kohezija	9.650.425.238	2.996.035.800	653.736.070	2.650.171.136	686.850.499	749.304.880	1.449.769.210	3.460.593.443
OP Učinkoviti ljudski potencijali	1.737.104.701	811.630.694	184.723.217	402.257.411	100.764.559	84.120.528	292.788.571	672.450.416
Program ruralnog razvoja	5.018.214.648	3.514.074.569	772.326.556	1.829.421.649	450.783.942	886.195.371	1.079.487.129	0
OP za pomorstvo i ribarstvo	61.136.500	24.694.546	8.803.407	28.040.719	1.052.857	15.246.889	7.992.628	0
OP za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć	55.539.055	46.244.402	7.835.019	15.588.052	2.905.763	7.659.029	9.886.253	11.664.939
Europska teritorijalna suradnja	257.923.141	146.321.278	13.897.126	121.062.488	16.162.967	28.326.928	52.241.877	26.231.754
Ukupno ugovoreno bespovratnih sredstava	16.780.343.282	7.539.001.288	1.641.321.395	5.046.541.455	1.258.520.586	1.770.853.626	2.892.165.668	4.170.940.552
Ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem (kn)	18.750.000.000	18.750.000.000	Udio županija u % u ukupno ugovoreno bespovratnih sredstava					
Postotak ugovorenih bespovratnih sredstava	89,50%	40,21%	9,78%	30,07%	7,50%	10,55%	17,24%	24,86%

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz tablice projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“ (rujan 2020. godine)

Požeško-slavonska županija ima ugovorene projekte u vrijednosti 1.719.492.797,37 kn od kojih je 1.322.991.522,97 kn bespovratno, a 1.255.230.123,62 kn su iz bespovratnih sredstava EU, 67.761.399,35 kn je iz bespovratnih sredstava nacionalnog sufinanciranja dok su ostala sredstva osigurali korisnici. Postotak je ugovorenih projekata, kad zbrojimo i projekte u kojima sudjeluje PSŽ, a provode se na području više županija, 9,17 % u odnosu na ciljani iznos projekta „Slavonija, Baranja i Srijem“. Bitno je naglasiti da je od toga 76,94 % bespovratnih sredstava.

Tablica 44. Vrijednost ugovorenih projekata Požeško-slavonske županije u okviru projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“

Projekt Slavonija, Baranja i Srijem - vrijednost ugovora sklopljenih od 18.10.2016. do 30.9.2020.						
Požeško-slavonska županija						
Operativni programi	Ukupano ugovoreno	Plaćeno bespovratnih sredstava u PSŽ	Ugovoreno bespovratnih sredstava u PSŽ	Bespovratna sredstva EU dio	Bespovratna sredstva Nacionalno sufinanciranje	Doprinos korisnika
OP Konkurentnost i kohezija	1.262.630.637	312.074.896	914.313.993	903.984.523	10.329.470	348.316.644
OP Učinkoviti ljudski potencijali	101.688.715	64.062.159	100.764.559	85.649.875	15.114.684	924.157
Program ruralnog razvoja	331.146.463	154.294.698	287.791.385	246.173.217	41.618.167	43.355.078
OP za pomorstvo i ribarstvo	2.105.963	1.026.108	1.052.857	789.642	263.214	1.053.107
OP za hranu i/ili osnovnu materijalnu pomoć	2.905.763	1.952.186	2.905.763	2.469.899	435.864	0
Europska teritorijalna suradnja	19.015.255	12.241.018	16.162.967	16.162.967	0	2.852.288
Ukupno	1.719.492.797	545.651.065	1.322.991.523	1.255.230.124	67.761.399	396.501.274
Ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem (kn)	18.750.000.000	18.750.000.000	% od ukupno ugovorenog			
Postotak ugovorenih projekata u odnosu na ciljani iznos za Projekt Slavonija, Baranja i Srijem	9,17%	2,91%	76,94%	73,00%	3,94%	23,06%

Izvor: obrada autora na temelju podataka iz tablice projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“ (rujan 2020. godine)

Što se tiče uspješnosti povlačenja sredstava u okviru projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“, Požeško-slavonska županija je na posljednjem mjestu dok su ispred nje Brodsko-posavska, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska te na prvom mjestu Osječko-baranjska županija.

Kontinuirana dinamika ugovaranja velikih infrastrukturnih i drugih projekata u sklopu projekta „Slavonija, Baranja i Srijem“ od strane PSŽ i JLS-ova, a onda i povlačenja sredstava fondova EU, daju znatan doprinos dinamičnijem razvoju PSŽ.

Sažetak 15. Ključna obilježja, razvojni potencijali i potrebe u području kvalitete upravljanja, suradnje fiskalnih kapaciteta i korištenja EU fondova

Ključna obilježja	Razvojni potencijali	Razvojne potrebe
<p>Pozitivna</p> <ul style="list-style-type: none"> – iskustvo Regionalnog koordinatora za razvoj – postojanje potpornih institucija za pripremu i provedbu projekata financiranih iz EU – postojanje Partnerskog vijeća PSŽ – postojanje lokalnih akcijskih grupa (LAG-ovi) – dobra suradnja Županije, jedinica lokalne samouprave i lokalnih razvojnih agencija – participativan i partnerski pristup u izradi strateških dokumenata – postojanje strateških dokumenata kod svih gradova i općina u PSŽ – kvalitetna suradnja županije sa središnjim tijelima – povećanje proračunskih prihoda Požeško-slavonske županije i njezinih lokalnih jedinica – kontinuirano ugovaranje velikih projekata od strane PSŽ i JLS-ova <p>Negativna</p> <ul style="list-style-type: none"> – u PSŽ ne postoji ustrojbeno jedinica za praćenje i statističku obradu podataka – sporo izdavanje javnopravnih dokumenata (građevinska dozvola) – nedostatak angažiranosti JLS-a u provođenju razvojne strategije – neažuriranje baze podataka relevantne za planiranje regionalnog razvoja (SPUR) – nedostatak međunarodne suradnje – nedovoljan broj osoba za provođenje strateških dokumenata (strategija) – PSŽ je po povlačenju sredstava u okviru projekta „Projekt Slavonija, Baranja i Srijem“ na posljednjem mjestu 	<ul style="list-style-type: none"> – projekt „Slavonija, Baranja i Srijem“ – iskustvo u provođenju projekata EU potencijal je za učinkovito i djelotvorno korištenje EU sredstava u predstojećem razdoblju – strategije su „alata“ za daljnje uspješno strateško upravljanje razvojem 	<ul style="list-style-type: none"> – proaktivan pristup razvojnim pitanjima i projektima – stjecanje specifičnog znanja u pripremi i provedbi strateških dokumenata i projekata – ustrojba jedinice za analizu i statističku obradu podataka potrebnih za strateške dokumente – jačanje ljudskih kapaciteta u potpornim institucijama (edukacijom) – razvijanje digitalnih usluga te povećavanje svijesti građana o postojećim digitalnim uslugama – poticati kod JLS-ova proaktivni pristup u provođenju razvojnih strategija – poticati korištenje EU fondova u svim lokalnim jedinicama – osnažiti međunarodnu suradnju županije – povećati kadrovske kapacitete – priprema strateških dokumenata – jačanje koordinacije i suradnje na svim nivoima u Županiji i lokalnoj samoupravi – edukacija za pripremu, provedbu i provođenje EU projekata – kontinuirano poticati ažuriranje baza podataka ključnih za planiranje regionalnog razvoja – unaprijediti provođenje i vrednovanje strateških dokumenata – neprekidno poticati razvijanje budućih projekata u sklopu projekta „Slavonija, Baranja Srijem“

1.7. Aktivnosti na provedbi Županijske razvojne strategije PSŽ do kraja 2020. godine

Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN 147/14 i 123/17 i 118/18 (u nastavku teksta: Zakon) postavljen je temelj zakonodavnog, institucionalnog i strateškog okvira upravljanja politikom regionalnog razvoja. U skladu s člancima 47., 48. i 49. Zakona propisana je obveza praćenja provedbe politike regionalnoga razvoja i njezinih učinaka na razvoj svih dijelova Republike Hrvatske te vrednovanje i izvještavanje o rezultatima provedbe politike regionalnog razvoja u svrhu povećanja djelotvornosti, učinkovitosti i utjecaja na regionalni razvoj.

Županije su nositelji Županijske razvojne strategije (ŽRS) koja se provodi temeljem akcijskog plana ŽRS-a. Sukladno čl. 49. Zakona županije podnose izvještaj Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU) o rezultatima provedbe županijskih razvojnih strategija za prethodnu godinu. Struktura izvještaja županija za MRRFEU temelji se na strukturi usvojene ŽRS, što uključuje strateške ciljeve, prioritete i mjere ŽRS-a.

Županijska razvojna strategija Požeško-slavonske županije za razdoblje do kraja 2020. godine usvojena je na 7. sjednici Županijske skupštine Požeško-slavonske županije održanoj 3. prosinca 2018. godine te se implementira od 1. 1. 2019. godine.

Izvještaj je izrađen s ciljem sumarnog prikazivanja provedenih razvojnih mjera u 2019. godini pomoću kojih se žele postići strateški ciljevi i prioriteti razvoja utvrđenih u županijskoj razvojnoj strategiji i s ciljem izvještavanja o postignutim konkretnim rezultatima provedenih razvojnih mjera pomoću pokazatelja rezultata, čime se dokazuje postizanje strateških ciljeva i prioriteta razvoja.

Županijska razvojna strategija Požeško-slavonske županije za razdoblje do kraja 2020. godine ima tri cilja:

1. Povećati konkurentnost PSŽ kroz zeleni i pametni razvoj
2. Povećati kvalitetu življenja kroz održiv regionalni razvoj
3. Unaprijediti upravljanje regionalnim razvojem te očuvati slavonski identitet i multikulturalnost.

Tijekom 2019. godine na području Požeško-slavonske županije realizirano je ukupno 255 projekata, od toga u:

Strateškom cilju 1 realizirano je ukupno 69 projekta
Strateškom cilju 2 realizirano ukupno 177 projekta
Strateškom cilju 3 realizirano ukupno 9 projekta.

Tablica 45. Planirane vrijednosti projekata 2017. – 2019. i ostvarenje u 2019. godini

IZVOR	Planirano za 2017. – 2019.	Ostvareno 2019.	Strateški Cilj 1	Strateški Cilj 2	Strateški Cilj 3
Državni proračun	103.711.798,04	39.210.432,63	16.996.661,50	21.878.180,80	335.590,33
Županijski proračun	21.890.062,51	13.505.516,88	6.055.439,31	6.912.417,61	537.659,96
Lokalni proračun	74.671.810,95	56.969.096,35	11.804.093,22	41.214.583,10	3.950.420,03
EU sredstva	864.966.682,18	156.004.061,05	69.354.705,82	80.026.672,48	6.622.682,75
Javna poduzeća	44.410.924,00	13.831.829,89	133.000,14	13.698.829,75	0,00
Ostali izvori	233.953.043,90	182.430.977,57	167.687.443,62	13.552.654,53	1.190.879,42
Ukupno	1.343.604.321,58	461.951.914,37	272.031.343,61	177.283.338,27	12.637.232,49

Izvor: autor 2021. godina

Analizirajući podatke iz tablice, uočava se razlika planiranih vrijednosti s ostvarenim vrijednostima.

Postoji nekoliko razloga za obrazloženje takvog stanja:

1. Trajanje projekata predviđeno je u više godina
2. Neki projekti započeti su tek u 2019. godini i još traju
3. Prilikom planiranja financiranja često su se koristila idejna rješenja te su troškovničke vrijednosti procjenjivane, što donosi razliku u odnosu na stvarni troškovnik
4. Prilikom planiranja pomoći iz EU-a nikad se ne zna točan postotak sufinanciranja sve do objave natječaja pa se onda planirana sredstva pretpostavljaju s postotkom sufinanciranja od 50 %, 85 % , 100 % ili čak s nekim drugim postotcima.